

URZĄD GMINY ORLA

STUDIUM

UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ORLA

Załącznik nr 1
*do uchwały Rady Gminy Orla Nr XII/90/12
z dnia 31 sierpnia 2012 roku*

ORLA sierpień 2012

**TRZECIA ZMIANA STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY ORLA
(TEKST UJEDNOLICONY)**

**Studium zatwierdzone Uchwałą
Nr XII/90/12 Rady Gminy Orla
z dnia 31 sierpnia 2012r.**

(wyróżnione **drukiem w kolorze czerwonym)**

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	1
1. Podstawa prawna opracowania	1
2. Cel opracowania	1
3. Przedmiot opracowania	1
4. Funkcja studium	2
4.1. Kształtowanie i wykładnia polityki rozwoju przestrzennego gminy i rozwoju gospodarczego	2
4.2. Koordynacja planów miejscowych	2
4.3. Promocja gminy na zewnątrz	2
II. UWARUNKOWANIA	5
1. Charakterystyczne dane	5
1.1. Dane ogólne	5
1.2. Historia miejscowości Orla	6
2. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu ..	6
2.1. Obowiązujące plany zagospodarowania przestrzennego	6
2.1.1. <i>Założenia perspektywiczne miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Orla z 1984r. i miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Orla-Koszele z 1992r.</i>	7
2.1.2. <i>Wnioski o dokonanie zmian w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego</i>	8
2.2. Stan zagospodarowania	10
2.2.1. <i>Sieć osadnicza</i>	10
2.2.2. <i>Sieć drogowa, komunikacja, ruch drogowy, kolejowy</i>	10
2.2.3. <i>Zaopatrzenie w wodę</i>	17
2.2.4. <i>Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków</i>	18
2.2.5. <i>Gospodarka odpadami</i>	19
2.2.6. <i>Elektroenergetyka</i>	20
2.2.7. <i>Ciepłownictwo</i>	22
2.2.8. <i>Telekomunikacja, radiokomunikacja</i>	22
3. Obiekty i tereny chronione	23
3.1. Obiekty objęte ochroną konserwatorską	22
3.1.1. <i>Obiekty zabytkowe –wpisane do rejestru zabytków</i>	23
3.1.2. <i>Obiekty o wartościach kulturowych</i>	24
3.1.3. <i>Stanowiska archeologiczne</i>	25
3.2. Pomniki przyrody	26
3.3. Obszary chronione	27
4. Stan, funkcjonowanie i zagrożenia środowiska przyrodniczego	27
4.1. Położenie fizycznogeograficzne i przyrodnicze	27
4.2. Warunki klimatyczne	28
4.2.1. <i>Cyrkulacja powietrza oraz ciśnienie atmosferyczne</i>	29

4.2.2.	<i>Warunki solarne</i>	29
4.2.3.	<i>Temperatura powietrza</i>	30
4.2.4.	<i>Wiatr</i>	31
4.2.5.	<i>Opady atmosferyczne</i>	33
4.2.6.	<i>Wilgotność powietrza</i>	33
4.2.7.	<i>Mgła, burze, szron, szadź, gołoledź</i>	33
4.2.8.	<i>Fenologiczne pory roku</i>	34
4.3.	<i>Ukształtowanie i formy terenu gminy</i>	35
4.4.	<i>Budowa geologiczna obszaru gminy i surowce kopalne</i>	36
4.5.	<i>Wody powierzchniowe i podziemne</i>	38
4.5.1.	<i>Wody powierzchniowe</i>	38
4.5.2.	<i>Stan czystości wód powierzchniowych</i>	38
4.5.3.	<i>Wody podziemne i stan ich czystości</i>	39
4.5.4.	<i>Zagrożenie powodziowe</i>	39
4.6.	<i>Zagrożenia dla środowiska</i>	40
4.6.1.	<i>Wody</i>	40
4.6.2.	<i>Powierzchnia ziemi i gleby</i>	41
4.6.3.	<i>Powietrze, hałas, wibracje oraz promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące</i>	42
5.	<i>Produkcja rolna i gospodarka leśna</i>	43
5.1.	<i>Rolnicza przestrzeń produkcyjna</i>	43
5.1.1.	<i>Bonitacja i typologia gleb</i>	43
5.1.2.	<i>Struktura zasiewów</i>	46
5.1.3.	<i>Struktura gospodarstw rolnych</i>	47
5.1.4.	<i>Gospodarka hodowlana</i>	48
5.1.5.	<i>Wyposażenie gospodarstw rolnych i obsługa rolnictwa</i>	49
5.2.	<i>Lasy i gospodarka leśna</i>	50
6.	<i>Stan prawny własności gruntów</i>	51
6.1.	<i>Grunty stanowiące własność gminy</i>	51
6.1.1.	<i>Grunty stanowiące własność gminy nie oddane w użytkowanie wieczyste</i>	51
6.1.2.	<i>Grunty stanowiące mienie gminy</i>	52
6.1.3.	<i>Grunty stanowiące własność gminy oddane w użytkowanie wieczyste</i>	52
6.1.4.	<i>Wspólnoty gruntowe i leśne</i>	53
6.2.	<i>Mienie Skarbu Państwa</i>	54
6.3.	<i>Własność prywatna</i>	54
7.	<i>Jakość życia mieszkańców</i>	55
7.1.	<i>Ludność</i>	55
7.1.1.	<i>Charakterystyka społeczno-demograficzna</i>	55
7.1.2.	<i>Struktura zatrudnienia i bezrobocie</i>	58
7.2.	<i>Zasoby i warunki mieszkaniowe</i>	60
7.3.	<i>Ruch budowlany</i>	61

7.3.1. Ustalanie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu	61
7.3.2. Pozwolenia na budowę	62
7.4. Oświata i wychowanie	63
7.5. Kultura	64
7.5.1. Folklor, religia	65
7.6. Zdrowie i opieka społeczna	66
7.7. Sport, turystyka i rekreacja	66
7.8. Pozarolnicza działalność gospodarcza	67
7.8.1. Przemysł, rzemiosło, usługi, handel	67
7.9. Stan finansów gminy	68
8. Uwarunkowania określone w strategii województwa podlaskiego oraz innych dokumentach	69
8.1. Uwarunkowania wynikające ze strategii województwa podlaskiego	69
8.2. Uwarunkowania wynikające ze strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski	70
8.3. Inne uwarunkowania zewnętrzne, określone w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin sąsiednich oraz w Studium zagospodarowania przestrzennego województwa białostockiego	71
9. Analiza SWOT	71
III. KIERUNKI	75
1. Cele i kierunki rozwoju przestrzennego gminy wynikające ze strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego ZPP i województwa	75
1.1. Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski	75
1.2. Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2010	75
1.2.1. Cele strategiczne rozwoju województwa	75
1.2.2. Priorytety rozwoju województwa	76
2. Koncepcja polityki rozwoju gminy Orla	76
2.1. Wizja i misja rozwoju gminy	77
2.2. Strategiczne cele i kierunki rozwoju gminy	78
2.3. Cele zagospodarowania przestrzennego	78
2.3.1. Cele urbanistyczne	78
2.3.2. Cele ekologiczne	78
2.3.3. Cele społeczne w zagospodarowaniu przestrzennym	79
2.3.4. Cele rozwoju gospodarczego	79
2.3.5. Cele rozwoju komunikacji i infrastruktury	80
3. Obszary wskazane do objęcia ochroną prawną na podstawie przepisów szczególnych	80
3.1. Obszar chronionego krajobrazu	80
3.2. Użytki ekologiczne	81
3.3. Lasy ochronne	82
3.4. Obiekty dóbr kultury wskazane do objęcia ochroną prawną	83
4. Lokalne wartości środowiska przyrodniczego i jego zagrożenia	84
4.1. Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego	85

4.1.1.	<i>Ochrona powierzchni ziemi</i>	86
4.1.2.	<i>Ochrona gleb</i>	87
4.1.3.	<i>Gospodarka wodna i ochrona wód</i>	87
4.1.4.	<i>Ochrona powietrza</i>	88
4.1.5.	<i>Ochrona ludzi i środowiska przed hałasem, wibracjami i promieniowaniem elektromagnetycznym niejonizującym</i>	89
4.1.6.	<i>Ochrona szaty roślinnej i zalesienie</i>	89
4.1.7.	<i>Ochrona przyrody</i>	89
5.	Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, obszary leśne, w tym wyłączone z zabudowy	90
5.1.	Rolnictwo	90
5.2.	Obszary przeznaczone do zalesienia	92
6.	Obszary zabudowane wymagające przekształceń i rehabilitacji	94
6.1.	Miejscowość Orla	94
6.2.	Wsie i sołectwa	94
7.	Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę	95
7.1.	Obszary pod działalność inwestycyjną niemieszkaniową	95
7.2.	Obszary pod zabudowę urządzeniami infrastruktury społecznej (szkolnictwo, sport, ochrona zdrowia, opieka społeczna)	96
7.3.	Obszary pod zabudowę mieszkaniową i zagrodową	96
7.4.	Obszary pod zabudowę rekreacyjną	97
8.	Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej	98
8.1.	Komunikacja	98
8.1.1.	<i>Sieć drogowa</i>	98
8.1.2.	<i>Kolej</i>	101
8.1.3.	<i>Komunikacja autobusowa</i>	101
8.1.4.	<i>Tereny do wytyczenia ścieżek rowerowych</i>	102
8.2.	Zaopatrzenie w wodę	102
8.3.	Odprowadzenie, oczyszczanie ścieków i wód opadowych	103
8.4.	Gospodarka odpadami stałymi	104
8.5.	Elektroenergetyka	106
8.6.	Gazownictwo	107
8.7.	Ciepłownictwo	108
8.8.	Telekomunikacja	108
8.9.	Obrona cywilna i ochrona przeciwpożarowa	108
8.9.1.	<i>Zalecenia z zakresu obrony cywilnej</i>	108
8.9.2.	<i>Ochrona przeciwpożarowa</i>	109
9.	Obszary dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe	109
9.1.	Obszary dla których obowiązek sporządzenia planu miejscowego może wynikać z przepisów szczególnych	110
9.2.	Obszary dla których sporządzenie planów miejscowych może być obowiązkowe ze względu na istniejące uwarunkowania	111
10.	Obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z	

polityki określonej w strategii rozwoju województwa	112
10.1. Polityka przestrzenna państwa i samorządu województwa na obszarze gminy	112
10.1.1. <i>Programy zawierające zadania rządowe i wojewódzkie służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych</i>	112
10.1.2. <i>Zasady realizacji zadań rządowych i zadań samorządu województwa</i>	112
10.2. Zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych	113
10.3. Pozostałe zadania i programy wynikające z polityki określonej w strategii rozwoju województwa	113

BIBLIOGRAFIA	115
WYKAZ RYSUNKÓW	116
RYSUNKI	117
WYKAZ FOTOGRAFII	121
FOTOGRAFIE	122

CZĘŚĆ I

WSTĘP DO OPRACOWANIA UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ORLA

CZĘŚĆ II

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ORLA

I. WSTĘP

1. Podstawa prawna opracowania

1.1. Art. 6 ustawy z 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1999r. Nr 15, poz.139 z późniejszymi zmianami).

1.2. Uchwała Nr XXV/119/01 Rady Gminy Orla z dnia 29 marca 2001r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1.3. Umowa zlecenie z dnia 14 grudnia 2011 roku na opracowanie zmiany Studium zawarta pomiędzy Wykonawcą a Gminą Orla.

2. Cel opracowania

Celem opracowania jest określenie polityki przestrzennej gminy Orla, z uwzględnieniem ustaleń w szczególności Strategii rozwoju województwa podlaskiego oraz Strategii obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin sąsiednich, Studium zagospodarowania przestrzennego województwa białostockiego.

3. Przedmiot opracowania

Przedmiotem opracowania jest projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Orla. Opracowanie składa się z części tekstowej i graficznej wykonanej na dwóch mapach w skali 1:25000 dla całej gminy.

Na podstawie art.6 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym organy gminy określają politykę przestrzenną gminy w studium, które wiąże je przy sporządzaniu projektu planu zagospodarowania przestrzennego. W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
- stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- prawa własności gruntów,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

Studium określa w szczególności:

- obszary objęte ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,

- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- obszary zabudowane,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę,
- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej,
- obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania, jest obowiązkowe,
- obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki rozwoju województwa zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Zgodnie z art.72 ust.1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U.Nr 62, poz.627 z późn.zm.) w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zapewnia się warunki utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska.

4. Funkcja studium

4.1. Kształtowanie i wykładnia polityki rozwoju przestrzennego gminy i rozwoju gospodarczego

Studium jest aktem polityki przestrzennej gminy i stąd wynika jego najważniejsza funkcja. Wyznaczanie rozwoju przestrzennego nie jest możliwe bez uwzględnienia podstawowych kierunków rozwoju gospodarczego (strategii tego rozwoju). Studium jest więc czymś więcej niż aktem polityki przestrzennej. Jest aktem polityki rozwoju przestrzenno – gospodarczego. Z konieczności zatem pełni funkcję planu gospodarczego. Ta dualistyczna rola studium jest cechą polskich rozwiązań prawnych.

W przeciwieństwie do planu zagospodarowania przestrzennego studium nie jest aktem prawa miejscowego i nie może być podstawą do ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu ani wydania pozwolenia na budowę.

4.2. Koordynacja planów miejscowych

Studium jest szansą na integrację przestrzeni jako określonej całości. Należy więc oczekiwać, że ustalenia studium będą koncentrować się na tym, co interesuje gminę. Opracowywanie częściowych planów miejscowych musi być spójne z ustaleniami studium.

4.3. Promocja gminy na zewnątrz

Studium to filozofia rozwoju przestrzenno – gospodarczego na przyszłość, a jeżeli tak, to może stać się zachętą do inwestowania. Im bardziej

wszechstronny, nacechowany ambicjami lokalnymi i przekonywujący jest program tego rozwoju, tym bardziej atrakcyjna staje się formułowana oferta. Na studium można zatem patrzeć jak na kuszącą ofertę pozostania czy też osiedlenia się w gminie. Dobrze skonstruowana oferta może wyzwalać aktywność społeczną i stanowić koło zamachowe nakreślanych zamierzeń rozwojowych (*Niewiadomski 1998*).

II. UWARUNKOWANIA

1. Charakterystyczne dane

1.1. Dane ogólne

W układzie administracyjnym (RYS.1) gmina Orla położona jest we wschodniej części powiatu bielskiego i graniczy:

- od zachodu z gminą Bielsk Podlaski i gminą Boćki powiatu bielskiego,
- od południa z gminą Kleszczele powiatu hajnowskiego,
- od wschodu z gminą Dubicze Cerkiewne powiatu hajnowskiego,
- od północnego wschodu z gminą Czyże powiatu hajnowskiego.

Gmina położona jest w dorzeczu rzek: Orlanki, Białki i Nurca.

Przez środek gminy z kierunku północno – zachodniego w kierunku południowo - wschodnim przebiega trasa komunikacyjna relacji Bielsk Podlaski – Kleszczele – Połowie – granica państwa (droga krajowa nr 66), natomiast przez północną część gminy trasa relacji Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża – granica państwa (droga wojewódzka nr 689). Są to dwa strategiczne dla gminy Orla drogowe szlaki komunikacyjne. Przez obszar gminy przebiegają również dwie linie kolejowe:

- z zachodu na wschód relacji Bielsk Podlaski – Hajnówka (*na której w 1995r. został zawieszony ruch*),
- z północnego zachodu w kierunku południowo – wschodnim relacji Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – Siedlce – Lublin.

Obszar gminy wynosi 15982 ha. W skład jej wchodzi 22 sołectwa: Czechy Zabłotne, Dydule, Gredele, Gregorowce, Koszele, Koszki, Krywiatycze, Malinniki, Miłkaszki, Moskiewce, Oleksze, Orla (*miejsowość gminna*), Paszkowszczyzna, Pawlinowo, Reduty, Spiczki, Szczyty Dzięciołowo, Szczyty Nowodwory, Szernie, Topczykały, Wólka, Wólka Wygonowska.

Ludność gminy wynosi 3760 osób (*stan na 30.06.2002r. wg danych Urzędu Gminy Orla*).

Gmina Orla jest gminą typowo rolniczą o dobrych warunkach glebowych. Należy do Stowarzyszenia „Związek Gmin Wiejskich Województwa Podlaskiego”, do którego przystąpiła w 2000r. (uchwała Nr XXI/99/2000 Rady Gminy Orla z dnia 19 września 2000r.).

1.2. Historia miejscowości Orla

Siedziba gminy, wieś Orla ma bogatą przeszłość historyczną i tradycję. Początki istnienia Orli sięgają czasów starożytnych, czego dowodem są znalezione na tym terenie przedmioty z kamienia i brązu. Nazwa miejscowości pochodzi prawdopodobnie od rzeki Orłanki, nad którą jest położona. Pierwsze informacje na temat miejscowości pochodzą z początku XVI w. W 1622r. Radziwiłłowie wzniesli tu zamek i zbór kalwiński. W 1634r. Orla uzyskuje prawa miejskie, utracone następnie w końcu XIX w., kiedy to dobra orlańskie zostały sprzedane mieszkańcom Orli i okolicznych wsi na własność. Rozkwit miasta trwał do końca XIX w. Już w 1897r. liczba mieszkańców wynosiła ok. 3 tys. osób, z czego narodowości żydowskiej było ponad 80%. W 1937r. Orla została zniszczona w granicach ok. 30% zabudowań przez pożar. Wydarzenia II wojny światowej spowodowały znaczne zmniejszenie liczby ludności i regres w rozwoju miejscowości. Po wojnie liczba mieszkańców wynosiła ok. 1100 osób (www.orka.pl).

2. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu

2.1. Obowiązujące plany zagospodarowania przestrzennego

Gmina Orla posiada dwa obowiązujące plany zagospodarowania przestrzennego:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Orla zatwierdzony uchwałą Nr XXXV/93/84 z dnia 23.03.1984r. Gminnej Rady Narodowej w Orli ze zmianami zatwierdzonymi uchwałami: Nr VIII/37/99 Rady Gminy w Orli z dnia 27.04.1999r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Orla dotyczącej ustalenia trasy przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia Bielsk Podlaski – Hajnówka oraz lokalizacji zespołu zaporowo – upustowego nr 3 i Nr VIII/38/99 Rady Gminy w Orli z dnia 27.04.1999r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Orla dotyczącej przeznaczenia terenów rolnych na tereny produkcyjno - usługowe, tereny urządzeń zaopatrzenia w wodę, drogę dojazdową do drogi polnej, pozostawienia w stanie istniejącym terenów przewidzianych pod zalesienie części gruntów wsi Oleksze,
- miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego wsi Orla-Koszele zatwierdzony uchwałą Nr XII/77/92 Rady Gminy w Orli z dnia 29.05.1992r.

Przyjęte w planie miejscowym z 1984r. założenia dotyczące granicznych parametrów kształtowania i rozwoju głównych funkcji ekonomicznych gminy oraz infrastruktury społecznej i technicznej określono w perspektywie czasowej do 1995 roku, natomiast w planie szczegółowym dla wsi Orla – Koszele z 1992r. niektóre elementy ustaleń planu zakładają perspektywę czasową do 2020r.

2.1.1. Założenia perspektywiczne miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Orla z 1984r. i miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Orla – Koszele z 1992r.

Perspektywa rozwoju gminy określona w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego, sporządzonych w okresie innych uwarunkowań politycznych, gospodarczych, społecznych i ekonomicznych przewidywała spadek liczby ludności do 3700 osób w roku 2000, co jest zbliżone do stanu demograficznego istniejącego w dniu 31.12.2000r. wynoszącego 3837 osób, spadek zatrudnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz wzrost zatrudnienia w usługach.

W dziedzinie oświaty i wychowania, zgodnie z ówczesnie realizowanym systemem szkolnictwa zakładano utworzenie Zbiorczej Szkoły Gminnej w Orli oraz przedszkola przy niej, utrzymanie szkół podstawowych we wsiach: Paszkowszczyzna, Malinniki i Wólka Wygonowska. Obecne realia społeczno – gospodarcze oraz nowe trendy rozwoju systemu oświatowego zweryfikowały część tych założeń i odpowiednio ukierunkowały działania władz gminy.

Plany zagospodarowania przestrzennego przewidywały adaptację istniejącej zabudowy mieszkaniowej, wymianę substancji zamortyzowanej, zakładanie nowych siedlisk w enklawach oraz na przedłużeniu istniejącej zabudowy wzdłuż ciągów ulicznych. Realizacja powyższych założeń jest procesem ciągłym i długofalowym. Jej pozytywne efekty uwidaczniają się wraz z rozwojem gospodarczym gminy.

Przyjęte założenia perspektywiczne w dziedzinie komunikacji okazały się niedostosowane do rozwoju ruchu kołowego, który nastąpił w ostatnich latach. Zakładały one bowiem, że drogi gminne nie będą wymagały nawierzchni bitumicznej, a znaczna część tych dróg z uwagi na ich charakter i minimalny ruch nie będzie wymagała nawet twardej nawierzchni. Realia wytyczają kierunek działań samorządu na budowę, modernizację i unowocześnienie dróg, cze-

go dowodem jest obecny stan sieci drogowej gminy oraz dalsza polityka w tym zakresie.

Perspektywa zaopatrzenia w wodę przewidywała rozbudowę wodociągu Orla-Koszele, budowę nowej sieci wodociągowej zaopatrującej wsie: Szczyty Nowodwory, Szczyty Dzieciotowo, Topczykały, Spiczki, Szernie, Gredele, Koszki, Malinniki, Gregorowce, Moskiewce, Krugłe, Pawlinowo i Czechy Zabłotne. Na dzień dzisiejszy wszystkie miejscowości w gminie są już zwodociągowane.

Ówczesne uwarunkowania prawne dopuszczały tworzenie zdecentralizowanego systemu usuwania odpadów co znalazło odzwierciedlenie w prognozach planów. Zakładały one wykorzystywanie istniejących wówczas wysypisk i tworzenie dodatkowych, które w świetle obecnie obowiązujących przepisów nie spełniałyby wymogów sanitarnych i ochrony środowiska. Działania władz gminy w ostatnich latach zmierzają w kierunku prawidłowej gospodarki odpadami poprzez utworzenie scentralizowanego systemu i konsekwentnej likwidacji niekontrolowanych miejsc składowania odpadów.

W zakresie elektroenergetyki zostały zrealizowane wszystkie założenia dotyczące elektryfikacji gospodarstw oraz infrastruktury.

W planach prognozowano eksploatację złóż ilów zastoiskowych w okolicach Orli do potrzeb produkcji materiałów budowlanych. Zasoby tych złóż nie są wyeksploatowane i w przyszłości możliwe jest ich gospodarcze wykorzystanie.

Zachowano wytyczne planów dotyczące środowiska przyrodniczego poprzez pozostawienie w prawidłowym wykorzystaniu terenów doliny rzeki Orłanki, co umożliwi realizację planowanych zbiorników wodnych i wykorzystanie rekreacyjno-turystyczne tych terenów.

2.1.2. Wnioski o dokonanie zmian w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego

W okresie obowiązywania planu w oparciu o przepisy ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, obowiązujące od 1.01.1995r., do Zarządu Gminy Orla wpłynęło 14 wniosków, złożonych przez indywidualnych właścicieli gruntów, o dokonanie zmiany obecnego planu, z czego 11 dotyczy zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na zalesienie, 2 wnioski dotyczą zmiany przeznaczenia

terenów rolnych pod zabudowę mieszkaniową i zagrodową, a 1 wniosek dotyczy zmiany przeznaczenia terenów rolnych pod działalność produkcyjno-usługową.

Tab.1 Zestawienie wniosków o zmianę planu zagospodarowania przestrzennego wg obrębów (dane Urząd Gminy Orla 2002r.).

Lp.Obręb	Nr geod. działki	Przeznaczenie w planie	Wnioskowane przeznaczenie	Pow. [ha]
1 ₂	3	4	5	6
1.Gregorowce	158/4, 159, 163	uprawy polowe	zalesienie	b.d
2.Malinniki	709, 708/1, 716	uprawy polowe	zalesienie	5,07
3.Topczykały	6/7	uprawy polowe	zalesienie	4,2
4.Czechy Zabłotne	183	uprawy polowe	zalesienie	b.d.
5.Paszkwoszczyzna	117/2, 117/4, 149, 150/1, 90/3, 92/5	uprawy polowe	zalesienie	b.d.
6.Krugłe	187, 188, 189	uprawy polowe	zalesienie	b.d.
7.Wólka Wygonowska	288	uprawy polowe	zalesienie	2,42
8.Pawlinowo	141, 221	uprawy polowe	zalesienie	b.d.
9.Krywiatycze	437	uprawy polowe	zalesienie	3,99
10.Koszele	422/2, 422/4	uprawy polowe	budownictwo	b.d.
11.Orla	483/2	tereny przemysłu i składy	zabudowa związana z produkcją rolną i magazynowa	b.d.
12.Orla	301, 228, 248	uprawy polowe	budownictwo	b.d.

Nadleśnictwo Bielsk w Bielsku Podlaskim wystąpiło z wnioskiem o przeznaczenie do zalesienia gruntów o łącznej powierzchni 104,44 ha przejętych od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz Państwowego Funduszu Ziemi, położonych w obrębach wsi: Dydule, Gredele, Gregorowce, Krywiatycze, Malinniki, Moskiewce, Oleksze, Pawlinowo, Reduty, Szernie, Szczyty Nowodwory, Wólka Wygonowska.

Mała ilość wniosków o dokonanie zmian planu zagospodarowania przestrzennego z przeznaczeniem na funkcje budowlane (mieszkaniowe, usługowe, produkcyjne itp.) świadczy o trafności przyjętych założeń rozwoju w zakresie sieci osadniczej. Przeważająca ilość wniosków o zmianę przeznaczenia terenów upraw polowych pod zalesienie jest związana z obecnymi uwarunkowaniami prawnymi w zakresie zalesiania gruntów rolnych.

2.2. Stan zagospodarowania

2.2.1. Sieć osadnicza

Układ administracyjny gminy liczy 22 sołectwa. Miejscowości na terenie gminy mają przeważnie układ ulicówek i rzędówek oraz nieregularnych wielodrożnic i rozdrożnic z zabudową kolonijną o charakterze rolniczym z niewielkim programem usług społecznych i gospodarczych. Typową ulicówką o szczególnym charakterze jest zabudowa wsi: Wólka (Fot.1), część wsi Mikłasze (Fot.2), Moskiewce, Reduty, Spiczki. Niektóre budynki mieszkalne charakteryzują się szczególnymi wartościami architektonicznymi zwłaszcza w stosowaniu detali ciesielskich (*okiennice, zwieńczenia narożników ścian i dachów*) (Fot.1, 2, 3, 4). Zabudowa mieszkalna i gospodarcza, w przeważającej części drewniana, zachowała się w dość jednorodnym stylu. Jedynie we wsi Mikłasze można odróżnić część „starą” i „nową”. Wsiami o układzie rozdrożnic są Krywiatycze, Wólka Wygonowska, Gregorowce, Gredele, Szczyty Nowodwory, Szczyty Dzięciołowo, Paszkowszczyzna, Szernie. Typową wielodrożnicą są Malinniki. Obiekty inwentarskie są w dość dobrym stanie technicznym.

Miejscowość Orla pełni rolę ośrodka administracyjnego, obsługi rolnictwa, z zakresu ochrony zdrowia, kultury i oświaty.

Układ urbanistyczny Orli, wpisany do rejestru zabytków, został ukształtowany w okresie XVI - XVII w. Charakteryzuje się centralnie wyznaczonym placem, pełniącym wcześniej funkcję rynku miejskiego. Zachowana regularna sieć ulic (Fot.5) podkreśla szczególny charakter układu przestrzennego miejscowości.

Ze względu na przeszłość historyczną związaną przede wszystkim z okresem II wojny światowej, jak i okresem powojennym, w obrębie placu nie zachowała się zabudowa o znaczących wartościach historycznych. Obecnie zadrzewiony rynek pełni raczej funkcję parku (Fot.6).

2.2.2. Sieć drogowa, komunikacja, ruch drogowy, kolejowy

Podział dróg na kategorie następuje w trybie ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych (Dz.U. z 1985r. Nr 14, poz.69 z późn.zm.).

System komunikacyjny gminy Orla opiera się na sieci drogowej dróg stanowiących następujące kategorie:

- drogi gminne,
- drogi powiatowe,
- drogi wojewódzkie,
- drogi krajowe,

- drogi wewnętrzne (*dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych oraz innych terenów*).

Sieć drogowa w obszarze gminy jest dobrze rozwinięta. Nawierzchnia dróg w przeważającej części jest utwardzona, co umożliwia swobodne poruszanie się pojazdów w obrębie wszystkich miejscowości, jak i dojazd do terenów rolnych.

Transport osobowy opiera się na komunikacji autobusowej, kolejowej i indywidualnej.

Tab.2. Zarejestrowane pojazdy, ciągniki i przyczepy w gminie Orla (dane Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim 2002r.).

Stan na dzień	Motocykle i skutery	Samochody osobowe	Samochody ciężarowe	Przyczepy	Ciągniki
1	2	3	4	5	6
31.12.1999	84	568	67	179	545
31.12.2000	85	639	69	190	550
31.12.2001	88	695	73	194	555
30.06.2002	90	722	79	198	560

Wskaźnik motoryzacji w gminie wykazuje ciągłą tendencję wzrostową. W poszczególnych latach wynosi:

- 1999r. –147 sam. osob. na 1000 mieszkańców
- 2000r. –167 sam. osob. na 1000 mieszkańców
- 2001r. –185 sam. osob. na 1000 mieszkańców
- 2002r. –192 sam. osob. na 1000 mieszkańców.

Dla województwa podlaskiego, łącznie z obszarem miejskim, na koniec 1999r. wynosił 190 sam. osob. na 1000 mieszkańców, a 2000r. 212 sam. osob. na 1000 mieszkańców. Biorąc pod uwagę rolniczy charakter gminy Orla wskaźnik motoryzacji nie odbiega w znaczącym stopniu od wojewódzkiego co świadczy o dobrym poziomie jej rozwoju motoryzacyjnego.

Tab.3. Drogi gminne (dane Urząd Gminy Orla 2002r.)

Nr drogi	Nazwa drogi	Długość/mb/	Nawierzchnia			
			bitumiczna	żwirowa	brukowa	gruntowa
1	2	3	4	5	6	7
8261B	Szczyty Dzieciotowo – droga wojewódzka 689	2450	480	380	-	1590
8262B	Szczyty Nowodwory – granica gminy	2200	720	-	400	1080
8263B	Orla – Kol. Antonowo	1350	-	-	-	1350
8264B	Kol. Antonowo – Mikłasze	1020	-	-	-	1020
8265B	Wólka – Spiczki – Topczykały	4500	-	-	-	4500
8266B	Reduty – droga powiatowa nr 701	1450	-	1450	-	-
8267B	Reduty – Paszkowszczyzna	7500	-	420	-	7080
8268B	Koszele – Reduty – Grabowiec	4800	3200	-	595	1005
8269B	Topczykały – droga krajowa nr 66	1000	-	1000	-	-
8270B	Koszki – Podbiele	1750	-	-	-	1750
8271B	Oleksze – Dydule	1800	-	1800	-	-
8272B	Moskiewce – droga powiatowa nr 724	1250	-	-	-	1250
8273B	Gregorowce – droga powiatowa	1950	1950	-	-	-
8274B	Krugłe – Moskiewce	1250	-	1250	-	-

8275B	Czechy Zabłotne – Pawlinowo	2500	-	2500	-	-
8276B	Wólka Wygonowska – granica gminy (Suchowolce)	2750	-	-	-	2750
8277B	ulica we wsi Krywiatycze	700	700	-	-	-
8278B	ulica we wsi Malinniki	800	-	800	-	-
8279B	Orla ul. Sienkiewicza	560	560	-	-	-
8280B	Orla ul. Armii Czerwonej	1400	1400	-	-	-
8281B	Orla ul. M. Konopnickiej	140	140	-	-	-
8282B	Orla ul. Krótka	130	130	-	-	-
8283B	Orla ul. Krzywa	370	-	-	-	370
8284B	Orla ul. Ogrodowa	500	500	-	-	-
8285B	Orla ul. Partyzantów	1720	-	-	300	1420
8286B	Orla ul. Piaskowa	300	-	-	-	300
8287B	Orla ul. 1 Maja	620	620	-	-	-
8288B	Orla ul. Plac Fabryczny	170	-	-	-	170
8289B	Orla ul. Spółdzielcza	150	75	-	75	-

Łączna długość w/w dróg gminnych wynosi 47,08km. 22% długości tych dróg posiada nawierzchnię bitumiczną – 10,47km. Pozostała część dróg posiada nawierzchnię brukową, żwirową i gruntową.

Tab.4. Drogi powiatowe (dane Powiatowy Zarząd Dróg w Bielsku Podlaskim 2002r.)

Nr drogi 1	Nazwa drogi 2	Długość /mb/ 3	Nawierzchnia				
			bitumiczna 4	brukowc. 5	tluczeń 6	grunt. ulepsz. 7	grunt. nie- ulepsz. 8
03648	granica gminy – Szczyty Dzięciołowo - Orla	od 22+500 do 27+900	5400	-	-	-	-
03701	granica gminy (z kierunku Bielska Podlaskiego) – Orla – granica gminy (w kierunku Dubicze Cerkiewne)	od 5+800 do 15+800	10000	-	-	-	-
03707	Orla – Krywiatycze – granica gminy (w kierunku Starego Kornina)	od 0+000 do 4+500	4500	-	-	-	-
03714	droga nr 03701 – Reduty	od 0+000 do 1+500	1000	500	-	-	-
03715	granica gminy (z kierunku Hołody) – Mikłasze – Orla – Szernie – Malinniki	od 1+600 do 11+200	7600	-	400	-	1600
03716	droga nr 03718 – Topczykały – Podbiele – granica gminy (w kierunku Mokrego)	od 0+000 do 5+600	1000	-	2800	-	1800
03717	granica gminy (z kierunku Parcewo) – Spiczki – droga nr 03701	od 1+200 do 6+100	1100	-	3800	-	-
03718	Orla – Paszkowszczyzna – Koszki	od 0+000 do 7+700	6600	-	1100	-	-
03719	Paszkowszczyzna – droga krajowa nr 66	od 0+000	200	-	-	-	700

		do 0+900					
03720	droga nr 03716 – granica gminy (w kierunku Kozły)	od 0+000 do 1+200	-	-	-	1200	-
03722	granica gminy (z kierunku Dubiażyn) – Oleksze – droga nr 03854	od 3+000 do 4+500	1000	-	-	-	500
03723	Dydule – Krugłe – Czechy Zabłotne	od 0+000 do 4+900	700	-	400	2700	1100
03724	Koszki – Gredele – Wólka Wygonowska – Pawlinowo – granica gminy (w kierunku Mołoczki)	od 0+000 do 12+000	2400	-	2900	4400	2300
03725	Malinniki – Gregorowce – droga nr 03724	od 0+000 do 4+000	2900	-	1100	-	-
03854	granica gminy (z kierunku Krasna Wieś) – Dydule – Gredele – droga krajowa nr 66	od 8+700 do 13+500	4800	-	-	-	-
03855	granica gminy (z kierunku Kleszczele) – Wólka Wygonowska – Moskiewce – granica gminy (Krasna Wieś)	od 5+100 do 11+300	1700	-	-	1500	3000

Łączna długość sieci dróg powiatowych wynosi 84,7km, z tego 50,9km (60%) posiada nawierzchnię bitumiczną.

Tab.5. Drogi krajowe (dane Generalna Dyrekcja Dróg Publicznych, Oddział Północno-Wschodni, Rejon Dróg Krajowych w Bielsku Podlaskim 2002r.)

Nr drogi	Nazwa drogi	Długość /km/	Nawierzchnia
1	2	3	4
66	Bielsk Podlaski – Kleszczele – Połowce – granica państwa	od 4+980 do 15+841	bitumiczna

Droga krajowa nr 66 stanowi bezpośredni dojazd do drogowego przejścia granicznego Połowce – Pieszczałka. Posiada klasę techniczną G (główna).

Łączna długość drogi krajowej przebiegającej przez obszar gminy Orla wynosi 10,86 km.

Tab.6. Drogi wojewódzkie (dane Podlaski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Białymstoku 2002r.)

Nr drogi	Nazwa drogi	Długość /km/	Nawierzchnia
1	2	3	4
689	Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża – granica państwa	od 8+430 do 12+830	bitumiczna

Droga wojewódzka nr 689 Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża – granica państwa ustalona w trybie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15.12.1998r. w sprawie ustalenia wykazu dróg krajowych i wojewódzkich oraz zarządzenia Nr 10 Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych z dnia 22.08.2000r. w sprawie nadania numerów dla dróg wojewódzkich.

Droga wojewódzka nr 689 posiada klasę techniczną G (główna), określoną zarządzeniem Dyrektora Podlaskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Białymstoku w sprawie podziału na klasy techniczne.

Łączna długość drogi w granicach gminy Orla wynosi 4,4 km.

Przez teren gminy przebiega jednotorowa linia kolejowa Białystok-Bielsk Podlaski- Czeremcha – Siedlce – Lublin, którą odbywa się ruch pociągów towarowych i pasażerskich. W obszarze gminy znajdują się dwa przystanki kolejowe: Podbiele i Gregorowce obsługujące mieszkańców pobliskich miejscowości: Koszki, Gredele, Gregorowce, Oleksze, Dydule.

Rozwój sieci drogowej i wzrastający ruch samochodowy, przy jednoczesnym pogarszaniu się stanu technicznego infrastruktury kolejowej powodują zmniejszanie się ilości przewożonych pasażerów.

Drugą linią kolejową w obszarze gminy jest jednotorowa linia relacji Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża, na której od roku 1995 został zawieszony ruch (Fot.7). W czasie funkcjonowania obsługiwała mieszkańców wsi: Mikłasze, Szczyty Dzieciolowo, Szczyty Nowodwory, Orla, Krywiatycze.

2.2.3. Zaopatrzenie w wodę

Gmina jest zaopatrywana w wodę z sieci wodociągowej, z wodociągów zagrodowych i studni kopanych.

Gminna sieć wodociągowa opiera się na następujących ujęciach głębinowych:

- ujęcie w Krywiatyczach zasilające tuczarnię Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Krywiatyczach, wieś Krywiatycze i wieś Morze w gminie Czyże,
- ujęcie w Szczytach Nowodworach zasilające tuczarnię w Szczytach Nowodworach,
- ujęcie w Orli zasilające wsie: Orla, Szczyty Nowodwory, Szczyty Dzieciolowo, Mikłasze, Wólka, Koszele, Reduty,
- ujęcie w Olekszach zasilające część wsi w gminach Boćki i Bielsk Podlaski oraz wsie: Oleksze, Dydule, Gredele, Koszki, Topczykały, Paskowszczyzna, Szernie, Spiczki, Malinniki, Moskiewce, Czechy Zabłotne, Gregorowce, Pawlinowo, Wólka Wygonowska, Krugłe,
- ujęcie w Olekszach dla potrzeb firmy Białowieskie Wody sp. z o.o.,
- ujęcie w Orli dla potrzeb zakładów betoniarskiego i kaflarskiego (*nieistniejących*).

Charakterystyka komunalnych ujęć wód podziemnych i stacji wodociągowych:

- 1) ujęcie w Krywiatyczach z wyznaczoną strefą ochronną
 - wydajność: Q – 82,5 m³/h,
 - wyposażenie: 5 zbiorników hydroforowych poj.4000 l, 4 odżelaziacze, sprężarki typu WAN-ES – szt.2, 1 chlorator C-52,
 - długość sieci: 4292 mb.
- 2) ujęcie w Orli z wyznaczoną strefą ochronną

- wydajność: $Q_{sr} - 1633,54 \text{ m}^3/\text{dobę}$, $Q_{max} - 105,64 \text{ m}^3/\text{h}$,
- wyposażenie: agregat pompowy szt.2, odżelaziacze ciśnieniowe szt.3, chlorator C-51, zbiorniki hydroforowe – szt.2 poj.4500l, sprężarki typ WAN-N szt.2, pompy poziome nadziemne szt. 4.

3) ujęcie w Olekszach z wyznaczoną strefą ochronną

- wydajność: $Q_{max} - 120 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{max} - 2880 \text{ m}^3/\text{dobę}$,
- wyposażenie: hydrofory szt.3 poj.6000l, pompa głębinowa szt.1,
- chlorator szt.1, sprężarka WAN – N22 szt. 1.

Pozostałe ujęcia wodociągowe na terenie gminy są wykorzystywane jedynie do potrzeb działających zakładów. Woda z nich nie jest pobierana na cele bytowe mieszkańców.

Z danych z 2002r. Urzędu Gminy Orla wynika, że łączna długość sieci wodociągowej rozdzielczej (*bez przyłączy*) wynosi 38,7km. Zwodociągowane są wszystkie wsie na terenie gminy. Na dzień 30.12.2001r. do sieci gminnej było podłączonych 1269 budynków mieszkalnych, co stanowi ok.90%. W 2001 roku wyprodukowano 198,2 tys. m^3 wody, z tego 130,6 tys. m^3 dostarczono do gospodarstw domowych.

Średnie roczne zużycie wody na 1 mieszkańca wynosi 25,5 m^3 , co jest wskaźnikiem jednym z wyższych w porównaniu do gmin wiejskich powiatu bielskiego (*Rocznik statystyczny województwa podlaskiego 2001*).

2.2.4. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Gmina Orla nie posiada scentralizowanego systemu kanalizacji sanitarnej. W większości ścieki są odprowadzane do indywidualnych szczelnych zbiorników i wywożone do oczyszczalni ścieków w Bielsku Podlaskim przez specjalistyczne firmy. Przy ul.Sienkiewicza w Orli istnieje, obecnie modernizowana, kontenerowa biologiczna oczyszczalnia ścieków, która początkowo oczyszczała ścieki odprowadzane z zespołu szkół i budynku mieszkalnego wielorodzinnego. Łączna długość sieci kanalizacyjnej w miejscowości Orla wynosi 234mb.

We wsi Dydule istnieje oczyszczalnia ścieków obsługująca budynki mieszkalne wielorodzinne byłego PGR, będąca we władaniu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Istniejący system kanalizacji deszczowej w miejscowości Orla obejmuje ulice: Mickiewicza, Bielską, 3 Maja, Kleszczelowską, A.Czerwo-

nej, Ogrodową. Łączna długość sieci kanalizacji deszczowej wynosi 3100mb. Wody opadowe odprowadzane są do rzeki Orlanki.

2.2.5. Gospodarka odpadami

Gmina realizuje zadania związane z racjonalnym gospodarowaniem odpadami komunalnymi na zasadach określonych przepisami ustawy z dnia 13 września 1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U.Nr 132, poz.622 z późn.zm.).

Gmina nie posiada programu gospodarki odpadami komunalnymi aczkolwiek zasady gospodarowania odpadami na terenie gminy ujęte są w „Programie gospodarki odpadami dla powiatu bielskiego” opracowanym na zlecenie Starostwa Powiatowego w Bielsku Podlaskim, w oparciu o przepisy, nieobowiązującej obecnie, ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o odpadach. W programie tym zinventaryzowano istniejący stan gospodarki odpadami na terenie gminy Orla i przedstawiono prognozy do 2020r.

Obecnie w gminie wytwarza się ok.1160m³ odpadów stałych rocznie (wg wyliczeń w roku 2000). Przewiduje się wytwarzanie ok.1240 m³ w roku 2005, 1400m³ w roku 2010 i 1140m³ w roku 2020. Stan i prognoza gęstości oraz masy powstających odpadów przedstawia się następująco: 0,32t/m³ – 370t/rok w 2000r., 0,30t/m³ - 370t/rok w 2005r., 0,28t/m³ – 390t/rok w 2010r. i 0,26t/m³ – 300t/rok w 2020r.

Lokalnym aktem prawnym regulującym gospodarkę odpadami komunalnymi jest uchwała Nr XIX/98/97 Rady Gminy w Orli z dnia 28.08.1997r. w sprawie szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Orla. Obecny system gospodarki odpadami opiera się na następujących zasadach:

- odpady stałe gromadzone są w kontenerach rozlokowanych w poszczególnych miejscowościach oraz pojemnikach ustawionych na posesjach użytkowników indywidualnych,
- wywóz komunalnych odpadów stałych na wysypisko gminne przez specjalistyczne firmy na podstawie umów zawartych przez zarząd gminy z Przedsiębiorstwem Komunalnym sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim, przez podmioty gospodarcze i osoby fizyczne z PUA „ASTWA” sp.z o.o. B-stok,

- część odpadów stałych wywożonych jest indywidualnie przez mieszkańców gminy na wysypisko gminne w obrębie gruntów wsi Spiczki.

Podmioty gospodarcze prowadzące działalność na terenie gminy zagospodarowują odpady inne niż komunalne (poprodukcyjne, niebezpieczne itp.) we własnym zakresie zlecając ich utylizację firmom świadczącym takie usługi. Pomimo funkcjonującego systemu część odpadów trafia w niekontrolowany sposób w miejsca do tego nieprzeznaczone.

Na terenie gminy znajduje się składowisko komunalne w obrębie gruntów wsi Spiczki o powierzchni ok.0,50ha. Obiekt został wyznaczony w planie zagospodarowania przestrzennego z 1984r. Właścicielem obiektu jest gmina, która posiada decyzję Wojewody Białostockiego z 24.11.1987r. ustalającą warunki składowania odpadów.

Na składowisku wykorzystywana jest spycharka, koparka i równiarka. Brak selektywnego składowania odpadów. Rocznie składowane są na tym obiekcie ok.200m³ odpadów. Firmy wywozowe obsługują ok. 60% mieszkańców gminy. Eksploatację składowiska rozpoczęto w 1987roku. Przewidywany termin zamknięcia 2009 rok.

Parametry składowiska:

- __wysokość składowania odpadów – 1,5m,
- __objętość całkowita – ok.7500m³,
- __objętość pozostała do eksploatacji – ok.2250m³,
- __stan nagromadzenia odpadów (*na rok 1999*) – ok.1000t.

Pomimo działań władz samorządowych polegających na dostosowywaniu gospodarki odpadami do stanu zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa, spotyka się sporadycznie miejsca, w których w sposób niekontrolowany są wyrzucane śmieci. Pracownicy gminy na bieżąco likwidują tego rodzaju zanieczyszczenia poprzez ich usuwanie i rekultywację terenu. Zdarza się to w wyrobiskach po eksploatacji piasku, żwiru, pospółki itp.

2.2.6. Elektroenergetyka

System elektroenergetyczny rozdzielczy na terenie gminy zarządzany jest przez Rejon Energetyczny w Bielsku Podlaskim. Gmina zasilana jest w energię elektryczną poprzez istniejące stacje transformatorowe z GPZ – 110/15kV w Bielsku Podlaskim. Na terenie gminy znajduje się 46 stacji

transformatorowych o łącznej mocy 3381 kVA. Są to w większości stacje słupowe. Przez teren gminy przebiegają następujące linie napowietrzne:

- linia 30 kV Bielsk Podlaski - Hajnówka,
- linie SN 15 kV Bielsk Podlaski – Hajnówka i Bielsk Podlaski – Kleszczele z odczepami do poszczególnych wsi,
- linie NN 0,4kV.

Tab.7. Wykaz stacji transformatorowych na terenie gminy Orla (*dane RE Bielsk Podlaski 2002r.*)

Lokalizacja stacji	Liczba stacji 15/0,4 kV	Moc stacji [kVA]
1	2	3
Wólka k/Orli	1	40
Miklasze	2	55
Pawlinowo	1	30
Czechy Zabłotne	1	25
Reduty	2	103
Paszkowszczyzna	2	126
Topczykały	2	90
Szernie	1	63
Malinniki	2	150
Spiczki	1	75
Wólka Wygonowska	2	113
Gregorowce	2	163
Dydule	2	200
Gredele	2	80
Krywiatycze	1	75
Szczyty Now. i Szczyty Dz.	3	225
Koszele	2	200
Orla	8	983
Koszki	1	50
Kol. Antonowo	1	20
Oleksze	2	190
Kol. Baranowce	1	25
Krugle	2	50
Moskiewce	1	30
RAZEM	46	3381

2.2.7. Ciepłownictwo

Na terenie gminy brak jest sieci ciepłowniczej i scentralizowanego źródła zasilania w energię ciepłą. Głównymi dostawcami energii cieplnej są niewielkie kotłownie lokalne. Do większych kotłowni należy zaliczyć istniejące przy szkołach i urzędach. Zestawienie tych źródeł podano poniżej w tabeli.

Tab.8. Większe kotłownie lokalne na terenie gminy Orla (*dane Urząd Gminy Orla 2002r.*)

Obiekt	Wielkość / moc kotła	Rodzaj paliwa
1	2	4
Zespół Szkół Ogólnokształcących w Orli	18;39;42;42 m ³	paliwo stałe
Szkoła Podst. w Malinnikach (zlikwidowana)	0,9 m ³	paliwo stałe
Gminny Ośrodek Zdrowia w Orli	21-27KW	olej
Urząd Gminy w Orli	0,9 m ³	paliwo stałe
GS „Samopomoc Chłopska” w Orli	b.d.	paliwo stałe
Bank Spółdzielczy w Orli	b.d.	olej

W zabudowie mieszkalnej wykorzystuje się indywidualne źródła ciepła głównie na paliwo stałe takie jak węgiel, drewno.

2.2.8. Telekomunikacja, radiokomunikacja

Telekomunikacja Polska S.A. jest jedynym operatorem sieci telekomunikacyjnej na terenie gminy Orla.

Tab.9. Przyrost abonentów sieci liniowej TP S.A. w gminie Orla (*dane TP S.A., Obszar Telekomunikacji w Białymstoku 2002r.*)

Stan na dzień:	Liczba abonentów ogółem	Wskaźnik nasycenia /ilość abonentów na 1000 mieszkańców/
31.12.1997r.	322	84,8
31.12.1998r.	421	110,9
31.12.1999r.	464	122,2
31.12.2000r.	625	164,6
31.12.2001r.	953	251,0
31.03.2002r.	980	258,0

Jak wynika z danych operatora sieci telefonicznej, obecny wskaźnik nasycenia tj. liczba abonentów przypadająca na 1000 mieszkańców gminy wynosi 258. Z porównania danych wg stanu na dzień 31.12.2001r. dla Obszaru Telekomunikacyjnego Białystok - 291 i dla powiatu bielskiego 259,4 (*dane Obszar Telekomunikacji w Białymstoku 2002r.*) wynika, że wysokość wskaźnika nasycenia jest na poziomie średniej w gminach powiatu bielskiego i w Obszarze Telekomunikacyjnym Białystok.

W skład systemu telekomunikacyjnego na obszarze gminy wchodzi:

- automatyczne telefoniczne centrale cyfrowe w Orli i Malinnikach,
- kablowe linie światłowodowe relacji: Orla – Malinniki (6348mb), Orla – Bielsk Podlaski, Orla – Hajnówka,
- linie analogowe,
- urządzenia zwielokrotniające PCM,
- 1 aparat samoinkasujący w Orli.

Na terenie gminy, w okolicach Orli jest zlokalizowana stacja bazowa telefonii komórkowej dwóch operatorów: PLUS GSM i PTK CENTERTEL.

3. Obiekty i tereny chronione

3.1. Obiekty objęte ochroną konserwatorską

Wykaz obiektów objętych ochroną konserwatorską i o wartościach kulturowych przedstawiono na podstawie danych z 2002r. Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i opracowania „Zabytki Architektury i Budownictwa w Polsce. Województwo białostockie 3” po przeprowadzeniu oględzin w terenie.

3.1.1. Obiekty zabytkowe – wpisane do rejestru zabytków

Są to obiekty objęte ścisłą ochroną konserwatorską, na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 lutego 1962r. o ochronie dóbr kultury (Dz.U. z 2000r. Nr 120, poz. 1268 z późn.zm.). Wszelkie prace przy tych obiektach i na terenach zabytkowych oraz w ich bezpośrednim otoczeniu mogą być prowadzone tylko za zgodą Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do tych obiektów na terenie gminy Orla zalicza się:

- 1) układ urbanistyczny wsi Orla, XVI-XVII w. nr rej. 384,
- 2) zespół cerkwi prawosławnej w Orli (Fot.8):

- a) cerkiew, drewniana, 1796r. nr rej.239,
- b) dzwonnica, drewniana, ok.1800r., nr rej.408,
- 3) cerkiew cmentarna, drewniana, 1868r., nr rej.407, Orla,
- 4) bożnica, murowana, 2 połowa XVIII w., nr rej. 30, Orla (Fot.9),
- 5) 3 przepusty drogowe. Mur.- kam., początek XX w., nr rej. 542, droga powiatowa nr 03701 (*odcinek Orla – Reduty*) (Fot.10),
- 6) cmentarz prawosławny, założony pod koniec XVIII w., nr rej.715,Orla,
- 7) zespół cmentarza prawosławnego w Pawlinowie (Fot.11):
 - a) kaplica grobowa Szulców, murowana, 1904r., nr rej. 849,
 - b) cmentarz, założony w XIX w., nr rej.849,
- 8) zespół cerkwi prawosławnej w Szczytach Dzieciółowie:
 - a. cerkiew, drewn.-mur., 1785, dobudowa ok. 1850, nr rej.8 (Fot.12),
 - b. dzwonnica, drewn., 1785, nr rej.7,
 - c. figura św. Jana Nepomucena, mur.-kam., 1758 (Fot.13),
- 9) cmentarz prawosławny, zał. 2 poł. XVIII w., nr rej.745, Szczyty Dzieciółowo,
- 10) dwór, drewniany, 1 poł. XIX w., nr rej. 394, Szczyty Nowodwory,
- 11) dom nr 57, drewniany, 1904r.,własność prywatna, nr rej.727, Mo-skiewce (Fot.4),

3.1.2. Obiekty o wartościach kulturowych

Są to pozostałe obiekty w spisie Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (**Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo białostockie 3. 1992**), nie wpisane do rejestru zabytków, a mające walory zabytkowe i stanowiące przedmiot zainteresowania konserwatorskiego. Są to następujące obiekty w n/w miejscowościach:

Gredele

1. Kaplica cmentarna prawosławna ze źródłem, drewniana XIX/XX w. (Fot.14),

Koszele

2. zagroda nr 29, dom drewn, l.30 XX w., wł. prywatna,

Koszki

3. zagroda nr 54, dom drewn., stodoła drewn., l.20 XX w., własność prywatna,
4. dom nr 44, drewn.,l.20 XX w., wł. prywatna,
5. dom nr 48, drewn., po 1945r., wł. prywatna,
6. dom nr 52 z częścią gospodarczą, drewn., 1946-1948r., wł. prywatna,

Krywiatycze

7. dom nr 85, drewn., l. 30 XX w., wł. prywatna,

Moskiewce

8. zagroda nr 84, dom drewn., 4 ćw. XIX w., kuźnia drewn., 1945r., wł. prywatna,

Paszkowszczyzna

9. szkoła, drewn., l. 30 XX w.,

Spiczki

10. zagroda nr 79, dom z częścią gospodarczą, drewn., stodoła drewn., 4 ćw. XIX w.,

Szczyty Dzięciołowo

11. szkoła, mur., l. 20 XX w.,

12. dom nr 43 z częścią gospodarczą, drewn., l. 20 XX w., wł. prywatna,

13. dom nr 51, drewn., l. 20 XX w., wł. prywatna.,

Szczyty Nowodwory

14. spichlerz, drewn., 2 poł. XIX w., wł. prywatna (w zespole dworskim),

Wólka Wygonowska

15. cerkiew prawosławna, mur. pocz. XX w. (Fot.15),

16. szkoła, drewn. l. 30 XX w.

Ponadto na terenie gminy znajdują się cmentarze, nie wpisane do rejestru zabytków, a posiadające walory zabytkowe, które powinny być chronione.

Są to cmentarze:

1) cmentarz żydowski w Orli,

2) cmentarz żołnierzy niemieckich z 1915r. w Gregorowcach,

oraz cmentarze prawosławne we wsiach: Czechy Zabłotne, Gregorowce, Koszele, Koszki, Reduty, Malinniki, Spiczki, Szczyty Nowodwory, Szernie, Topczykały, Wólka Wygonowska.

Należy również zwrócić uwagę na charakterystyczne krzyże przydrożne często spotykane na skrzyżowaniach i rozstajach dróg na krańcach wsi (Fot.16).

3.1.3. Stanowiska archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są objęte obserwacją archeologiczną, wszelka działalność inwestycyjna na tym terenie powinna być prowadzona pod nadzorem archeologiczno – konserwatorskim. W przypadku stwierdzenia reliktyw archeologicznych prace należy przerwać, a teren udostępnić do badań archeologicznych. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie prawnej. Na tym terenie nie można prowadzić

żadnej działalności naruszającej strukturę obiektów, tj. nie wolno rozkopywać gruntu i lokalizować żadnych inwestycji.

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Orla:

Antonowo – obszar 46 – 88; st.1/11,
Dydule – obszar 47 – 87; st.1/10, 1/11, 1/12,
Gredele – obszar 47 – 87; st.15, 17,
Gregorowce – obszar 47 – 87; st.1/9,
Koszele – obszar 46 – 88; st.1/4, 2/5, 3/6, 4/7,
Koszki - obszar 47 – 87; st.1/1, 2/2, 3/3, 4/4, 5/16, 5/17, 6/17, 7/18,
Krywiatycze – obszar 46 – 89; st.1-9,
Mikłasze – obszar 45 – 88, 46-88; st.1/23, 1/24, 3/8,
Orla – obszar 46 – 88, 47-88; st.1, 2/1, 3/2, 4/3, 5,
Reduty - obszar 47 – 88; st.2,
Paskowszczyzna – st.1, grodzisko, nr rej.136, st.1A, osada, nr rej. 277
Szczyty Dzięciołowo – obszar 45 – 88; st. 6/20, 7/21,
Szczyty Nowodwory – obszar 46-88; st.1/9, 3/22, 4/10,
Topczykały – obszar 46-87; st.2/36, 3/37, 4/38, 5/39.

3.2. Pomniki przyrody

Na mocy zarządzenia Wojewody Białostockiego Nr 43/87 z dnia 5 października 1987r. (Dz.Urz.Woj.Biał. Nr 11, poz.139) wg danych z 2002r. Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku za pomniki przyrody na terenie gminy Orla zostały uznane następujące obiekty:

- 1) dąb szypułkowy, Pawlinowo, posesja nr 3, nr rej.539,
- 2) dąb szypułkowy, Pawlinowo, posesja nr 3, nr rej.537.

W zakresie ochrony tych pomników obowiązują następujące zakazy i ograniczenia:

1. niszczenia, uszkodzania, przemieszczania i wycinania,
2. zanieczyszczania terenu wokół nich,
3. wzniecania ognia i rozpalania ognisk w ich sąsiedztwie,
4. umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną przyrody,
5. wznoszenia obiektów i budowy urządzeń w odległości mogącej doprowadzić do ich zniszczenia lub uszkodzenia,
6. wykonywania czynności mogących doprowadzić do ich zniszczenia lub uszkodzenia.

3.3. Obszary chronione

Do obszarów chronionych w rozumieniu art.13 ust.1 ustawy z dnia 16 października 1991r o ochronie przyrody (Dz.U z 1991r. Nr 114, poz.492 z późn.zm.) zalicza się :

- 1) parki narodowe,
 - 2) rezerваты przyrody,
 - 3) parki krajobrazowe,
 - 4) obszary chronionego krajobrazu,
- a ponadto:
- 5) użytki ekologiczne,
 - 6) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Na terenie gminy Orla nie ma ustanowionych obszarów chronionych w trybie przepisów w/w ustawy.

Należy jednak uwzględnić fakt, iż gmina leży w obrębie Obszaru Funkcjonalnego Zielone Płuca Polski pomiędzy obszarami węzłowymi o znaczeniu międzynarodowym tj.: Obszarem Doliny Górnej Narwi, Obszarem Doliny Dolnego Bugu i Obszarem Puszczy Białowieskiej (*Strategia Obszaru Funkcjonalnego Zielone Płuca Polski, Zapis tezowy 1999*). Obszary te zagęszczone są korytarzami ekologicznymi o znaczeniu krajowym, z których jeden stanowiący dolinę rzeki Nurzec wchodzi w południową część terenu gminy Orla obejmując częściowo obręby wsi Pawlinowo, Czechy Zabłotne i Wólka Wygonowska. Ponadto w granicach gminy znajdują się doliny rzeki Orłanka (*lewego dopływu Narwi*) i rzeki Białka, stanowiące naturalne korytarze ekologiczne na które należy zwrócić baczną uwagę w zakresie ich zagospodarowywania.

4. Stan, funkcjonowanie i zagrożenia środowiska przyrodniczego

4.1. Położenie fizycznogeograficzne i przyrodnicze

Z uwagi na regionalizację fizycznogeograficzną obszar gminy leży w zachodniej części prowincji Niżu Wschodniobałtycko-Białoruskiego, podprowincji Wysoczyzn Podlasko-Białoruskich, makroregionu Niziny Północno-podlaskiej w centralnej części mezoregionu Równiny Bielskiej 843.37 (RYS.2) (*Kondracki 2000*).

- Równina Bielska zajmuje powierzchnię ok.2800km² między Doliną Górnej Narwi, a Wysoczyzną Drohiczyńską i Wysoczyzną Wysokomazowiecką. Powierzchnię równiny urozmaicają wzgórza kemowe związane z recesją zlodowacenia warciańskiego. Przez równinę przebiega dział wód Narwi oraz Bugu. Jest to kraina przeważnie rolnicza. Użytki rolne zajmują ok.75% powierzchni. Generalnie gleby tutaj nie są zbyt urodzajne. We wschodniej części Równiny Bielskiej występuje duży kompleks leśny Puszczy Białowieskiej obejmujący w granicach Polski ok.580km².

Według podziału na krainy przyrodnicze (RYS.3) obszar gminy Orla znajduje się we wschodniej części Krainy Mazowiecko-Podlaskiej, dzielnicy Niziny Podlaskiej i Wysoczyzny Siedleckiej, mezoregionu Wysoczyzny Bielskiej (*Strategia rozwoju województwa podlaskiego, I.Diagnoza stanu istniejącego 1999*).

Przez teren gminy z północnego zachodu na południowy wschód (*pokrywając się z doliną rzeki Orlanki*) przebiega południowa granica zasięgu świerka europejskiego. Gmina leży w całości w północno-wschodniej części obszaru występowania dębu bezszypułkowego.

Na całym terenie gminy Orla można spotkać zwierzęta duże takie jak: wilk, łось, jeleń, dzik, a we wschodniej części w okolicach wsi Reduty przebiega północna granica obszaru występowania dubelta i zachodnia granica występowania głuszca (*Strategia rozwoju województwa podlaskiego, I. Diagnoza stanu istniejącego 1999*).

4.2. Warunki klimatyczne

Rozpatrując warunki klimatyczne gminy należy brać pod uwagę nie tylko terytorium gminy Orla lecz czynniki klimatyczne występujące w całym regionie północno-wschodnim Polski.

Klimat charakteryzowany jest przez następujące czynniki i zjawiska:

- cyrkulację mas powietrza,
- ciśnienie atmosferyczne,
- warunki solarne (zachmurzenie, usłonecznienie, promieniowanie),
- temperaturę powietrza,
- wiatr,
- opady,
- wilgotność powietrza,
- fenologiczne pory roku,

- inne zjawiska meteorologiczne (mgłę, burze, szron, szadź, gołedź).

Według podziału na regiony klimatyczne województwa podlaskiego (*Górniak 2000*) gmina Orla położona jest w południowej części regionu Podlaskiego i centralnej części subregionu Bielskiego o charakterystycznych cechach kontynentalizmu termicznego. Na wielkość opadów w obrębie gminy Orla ma istotny wpływ Białowieski Kompleks Leśny.

Charakterystykę klimatu opracowano przede wszystkim w oparciu o dane stacji klimatycznych i synoptycznych: Białystok, Szepietowo, Białowieża (*Górniak 2000*) gdyż w obszarze tego trójkąta położona jest gmina Orla. Należy przy tym zaznaczyć, że dominują tu parametry klimatyczne zbliżone do wartości na stacji Białowieża.

4.2.1 Cyrkulacja powietrza oraz ciśnienie atmosferyczne

Gmina Orla jak i cała część wschodniej Polski jest pod wpływem zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Jest to skutek oddziaływania na Europę Środkową dwóch dominujących ośrodków barycznych: Niżu Islandzkiego i Wyżu Azorskiego. W ciągu roku cyrkulacja przejściowa powietrza trwa przez około 23%, pozostała część roku, oprócz listopada z przeważającym układem niżowym, jest pod wpływem wyżu barycznego.

W Białymstoku w latach 1961-1995 średnia roczna wartość ciśnienia atmosferycznego na poziomie stacji wynosiła 997,1hPa natomiast wartości ekstremalne w tym okresie wynosiły 954hPa i 1031hPa. Największe średnie wartości ciśnienia atmosferycznego notowane są w miesiącu lutym, maju i październiku natomiast najmniejsze w kwietniu, czerwcu i grudniu (*Górniak 2000*).

4.2.2. Warunki solarne

Zachmurzenie jest parametrem bardzo zmiennym. Średnie roczne zachmurzenie w skali 8 stopniowej (*0-pogodnie, 8-zachmurzenie całkowite*) w okresie 1961-1995 kształtuje się w ten sposób, że w miesiącach maj-wrzesień wynosi około 5 natomiast w miesiącach listopad-styczeń waha się w okolicach 7. Największa średnia miesięczna liczba dni pogodnych w tym okresie (*o zachmurzeniu <2/8*) przypada na miesiące: marzec, maj, lipiec, sierpień, październik, natomiast usłonecznienie względne liczone jako stosunek usłonecznienia rzeczywistego do możliwego w okresie 1966-1995 wynosi średnio 31% przy maksimum około 45% przypadającym na miesiąc-

ce letnie (*maj-sierpień*). Promieniowanie całkowite w wieloleciu 1961-1995 otrzymywane przez region północno-wschodniej Polski wynosiło średnio 3528MJ/m² rocznie energii słonecznej (*Górnjak 2000*).

4.2.3. Temperatura powietrza

Temperatura powietrza jest głównym elementem klimatu.

Średnie miesięczne wartości temperatury oraz minima i maksima z wielolecia 1961-1995 przedstawia poniższa tabela:

Tab.10. Średnie miesięczne wartości temperatur z wielolecia (*opracowano na podstawie Górnjak 2000*).

Miesiąc	Szepietowo			Białystok			Białowieża		
	średnia miesięczna [°C]	maksymalna [°C]	minimalna [°C]	średnia miesięczna [°C]	maksymalna [°C]	minimalna [°C]	średnia miesięczna [°C]	maksymalna [°C]	minimalna [°C]
I	-4,3	11,5	-33,8	-4,3	11,3	-35,4	-4,5	10,6	-34,6
II	-3,5	15,5	-32,7	-3,5	16,4	-32,9	-3,7	16,8	-33,9
III	0,5	21,2	-23,3	0,6	21,8	-24,0	0,3	21,3	-28,2
IV	6,8	26,7	-7,2	6,8	27,4	-8,3	6,7	27,0	-9,5
V	12,7	29,9	-2,9	12,7	30,1	-4,5	12,8	30,9	-5,4
VI	15,9	32,0	1,0	15,7	32,4	-0,2	16,0	31,8	-0,8
VII	17,3	36,6	4,8	17,3	35,5	4,2	17,3	34,6	3,2
VIII	16,5	36,4	2,2	16,5	35,2	0,2	16,4	34,7	-1,7
IX	12,2	29,5	-3,5	12,2	30,0	-5,1	11,9	32,1	-4,8
X	7,2	25,0	-8,6	7,2	25,4	-9,9	7,0	25,5	-10,7
XI	2,1	16,5	-19,2	2,0	16,8	-20,7	1,9	18,2	-19,9
XII	-2,0	14,1	-27,2	-2,1	13,8	-26,2	-2,2	13,7	-28,7

Analiza ciągu pomiarów temperatury powietrza wykazuje największą tendencję spadkową (*średnio o ok. 0,17°C na 10 lat*) dla okresu letniego natomiast okres zimowy staje się coraz to cieplejszy (*średnio wzrost temperatury o ok. 0,2-0,3°C na 10 lat*) (*Górnjak 2000*). Kontynentalizm klimatu sprawia, że roczna amplituda średnich temperatur miesięcznych dochodzi do 22°C. Średnia roczna temperatura z wielolecia (1961-1995) wynosi ok. 6-7°C natomiast w poszczególnych miesiącach (*Atlas Rzeczypospolitej Pol-*

skiej 1993-1997) przedstawia się następująco: styczeń od -4°C do -5°C; kwiecień od 6°C do 7°C; lipiec od 17°C do 18°C; październik od 7°C do 8°C.

W rejonie północno-wschodnim Polski styczeń jest miesiącem najzimniejszym, a lipiec najcieplejszym. Liczba dni z przymrozkami ($t_{min} < 0$ i $t_{max} > 0$) wynosi przeciętnie ok.78. Gmina Orla leży w strefie średniego czasu trwania lata termicznego (*temperatura średnia dobowa powyżej 15°C*) o okresie 60-70 dni natomiast w strefie średniego czasu trwania zimy termicznej (*temperatura średnia dobowa poniżej 0°C*) o okresie 100-110 dni.

4.2.4. Wiatr

Wiatr jest elementem meteorologicznym opisującym stan dynamiczny przypowierzchniowej warstwy atmosfery.

Tab.11. Średnia częstość (%) występowania ciszy i przeciętnych klas prędkości wiatru w latach 1961-1995 (*dane Górnjak 2000*).

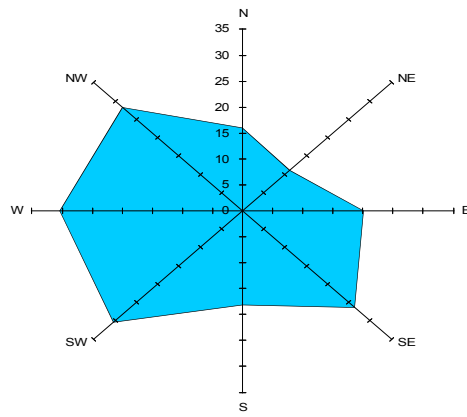
Miejscowość	Cisza	Klasy prędkości wiatru				Średnia prędkość wiatru [m/s]
		słaby 1-3m/s	umiarkowany 4-9m/s	silny 10-15m/s	bardzo silny powyżej 16m/s	
Białowieża	18,9	51,4	26,8	2,5	0,4	3,6
Białystok	14,2	54,0	31,4	0,4	0,0	2,8
Szepietowo	6,7	49,0	39,8	4,2	0,3	3,9

W ciągu roku cisze atmosferyczne na terenie województwa podlaskiego najczęściej występują w miesiącu sierpniu. W rejonie Białowieży (*Górnjak 2000*) cisze występują z największą częstością. Największa miesięczna prędkość wiatru dla stacji Białowieża występuje w miesiącu marcu przy czym dla pozostałej części województwa podlaskiego w miesiącu styczniu.

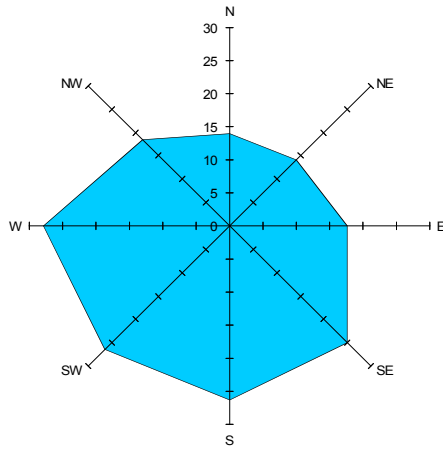
Innym czynnikiem charakteryzującym wiatr jest jego kierunek. W rejonie północno-wschodniej Polski przeważają wiatry z kierunku zachodniego z czego należałoby wyróżnić, że na stacji Szepietowo przeważa kierunek wiatru zachodni i południowo-zachodni gdy na stacji Białowieża wiatry wieją głównie z kierunku zachodniego.

Poniżej przedstawiono róże wiatrów z trzech stacji pomiarowych: Białowieża, Białystok, Szepietowo w okresie 1961-1995.

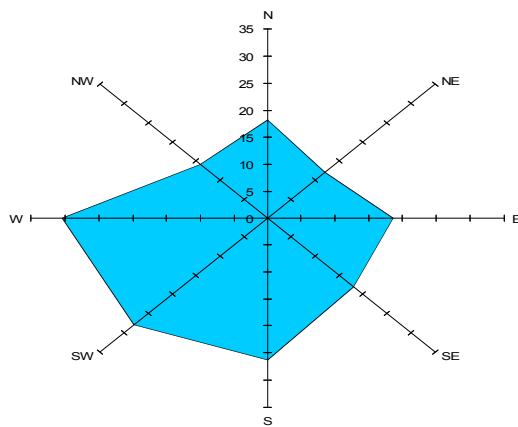
Róża wiatru (stacja pom. Białowieża)

Róża wiatru (stacja pom. Białystok)

Róża wiatru (stacja pom. Szepietowo)

4.2.5. Opady atmosferyczne

Opady atmosferyczne decydują o zasobności łądów w wodę. Produkcja roślinna w gminie Orla, województwie podlaskim jak i na pozostałym terytorium Polski oparta jest na opadach atmosferycznych.

Gmina Orla położona jest w strefie o średniej sumie opadów rocznych w przedziale 550-600mm. Przeciętna liczba dni w ciągu roku z opadami wynosi od 135 do 200. Średnie sumy opadów miesięcznych regionu fizjograficznego do którego należy gmina Orla przedstawia poniższa tabela:

Tab.12. Średnie sumy opadów miesięcznych z wielolecia 1961-1995 w regionie fizjograficznym Równina Bielska (dane Górniak 2000)

Region fizjograficzny	Miesiące [opady w mm]												Rok [opady w mm]
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Równina Bielska	33	27	32	40	59	72	73	70	57	45	44	41	593

W ostatnich latach zauważa się zmniejszenie ilości opadów co w rezultacie doprowadza do katastrofalnych susz, powodujących straty w plonach lub ich całkowitą utratę.

4.2.6. Wilgotność powietrza

Wilgotność powietrza charakteryzowana jest parametrem wilgotności względnej wyrażanej w procentach, jest to stosunek aktualnej prężności pary wodnej do maksymalnej prężności pary wodnej w danej temperaturze. Wilgotność względna jest parametrem bardzo zmiennym dobowo. Zależy ona od innych czynników klimatycznych takich jak wiatr, ciśnienie, temperatura oraz ukształtowania terenu czy rodzaju roślinności na danym terenie. W ciągu roku można wyróżnić dwa okresy o odmiennym stanie uwilgotnienia tj. okres od kwietnia do sierpnia o niskiej wilgotności 73-77% oraz okres od października do lutego o wysokiej wilgotności rzędu ok.96%. Minimum przypada na okres maja. We wschodniej części gminy Orla zdominowanej wpływem Kompleksu Leśnego Puszczy Białowieskiej wilgotność powietrza może wahać się poniżej średniej dla innych rejonów gminy.

4.2.7. Mgła, burze, szron, szadź, gołoledź

W tworzeniu się mgieł ważną rolę odgrywają lokalne warunki środowiskowe. Najczęściej mgły powstają w lokalnych podmokłych zagłębieniach terenu, dolinach oraz nad ekosystemami wodnymi.

W gminie Orla zjawisko to najczęściej występuje w okolicach dolin rzek: Nurzec, Orlanka i Białka. Najczęściej mgły notowane są w miesiącach od września do marca.

Burza jest zjawiskiem towarzyszącym frontom atmosferycznym. Średnio w ciągu roku występuje około 25 dni burzowych. Okres burzowy przypada od maja do sierpnia przy czym najwięcej burz notuje się w miesiącu czerwcu i lipcu.

Średnia roczna liczba dni ze szronem wynosi około 49. Szron jest zjawiskiem nierozdzielnie związanym z mgłą jednakże występuje jedynie przy ujemnych temperaturach.

Szadź na terenie białostoczczyzny występuje od listopada do marca średnio około 9 dni w roku. Szadź podobnie jak szron uwarunkowana jest występowaniem niskich temperatur poniżej 0°C i ponadto występowaniem wysokiego ciśnienia przy słabych wiatrach.

Gołoledź bardzo niebezpieczne zjawisko dla ludzi i gospodarki występujące w wyniku zetknięcia się kropelek deszczu z przechłodzonym podłożem. Średnia roczna częstość występowania gołoledzi wynosi 7 dni. Gołoledź występuje w okresie od października do marca, jej najczęstsze występowanie notuje się w miesiącach grudzień-luty.

4.2.8. Fenologiczne pory roku

Fenologiczne pory roku są związane z występowaniem określonych faz rozwojowych u wybranych roślin pospolitych. Wyróżnia się 8 fenologicznych pór roku.

Tab.13. Fenologiczne pory roku.

Fenologiczna Pora roku	Pojawy u roślin wskazujące na początek danej pory
Zaranie wiosny	kwitnienie leszczyny i podbiału
Wczesna wiosna	kwitnienie czeremchy zwyczajnej i mniszka lekarskiego
Pełnia wiosny	kwitnienie bzu lilaka i kasztanowca zwyczajnego
Wczesne lato	kwitnienie robinii akacjowej i żyta ozimego
Lato	kwitnienie lipy drobnolistnej
Wczesna jesień	dojrzewanie kasztanowca zwyczajnego i kwitnienie wrzosu

sień	
Jesień	żółknięcie liści kasztanowca zwyczajnego i brzozy brodawkowej
Zima	faza spoczynkowa roślin

Tab.14. Średnie daty początku fenologicznych pór roku.

Pora roku	Średnia data dla kraju	Średnia data rejonu białostocki
Zaranie wiosny	27.III	4.IV
Wczesna wiosna	2.V	5.V
Pełnia wiosny	15.V	17.V
Wczesne lato	9.VI	8.VI
Lato	13.VII	13.VII
Wczesna jesień	9.IX	3.IX
Jesień	9.X	10.X
Okres od zarania wiosny do jesieni(liczba dni)	196	186

Ostatnio w północno-wschodniej Polsce notuje się zjawisko wcześniejszego występowania pojawów u roślin wskazujących na zaranie wiosny, a następnie występują nawroty ochłodzenia z przymrozkami powodujące uszkodzenie kwiatostanów roślin. Zjawisko to nie jest obce również na terenie gminy.

4.3. Ukształtowanie i formy terenu gminy

Teren gminy Orla położony jest w obszarze staroglacjalnym zlodowacenia środkowopolskiego na granicy zasięgu stadiału północno-mazowieckiego (*Atlas Rzeczypospolitej Polskiej 1993-1997*).

Ukształtowanie powierzchni gminy nie jest mocno zróżnicowane. Przez środkową i zachodnią część gminy przechodzą doliny rzek: Orłanki i Białki, od południa natomiast gminę zamyka dolina rzeki Nurzec. Pozostała część gminy położona jest na wysoczyźnie morenowej płaskiej o spadkach poniżej 2% z rozrzuconymi pagórkami o spadkach 2 - 5%. Obszar ten zaliczany jest do wysoczyzn staroglacjalnych. W południowej części można napotkać sandry, z pagórkami morenowymi i ostańcami wysoczyzny morenowej falistej, przylegające do dolin rzecznych. Formy terenu przedstawione są na RYS.4.

Rozpatrując współczesne procesy rzeźbotwórcze (*Atlas Rzeczypospolitej Polskiej 1993-1997*) na terenie gminy Orla występują następujące obszary:

- w dolinach rzecznych rzeki Orlanki, Nurca i Białki obszary agradacji rzecznej,
- wzniesienia w okolicach wsi Reduty, Spiczek, Topczykał i Kol. Antonowo wchodzą w skład obszarów degradacji, zaliczane są do ostańców form glacialnych i glacyjfluwialnych modelowanych przez sfluwowanie o słabym natężeniu,
- pozostała część gminy sklasyfikowana jest w obszarach o równowadze degradacji i agradacji jako równiny peryglacialne, sandrowe i tarasy nadzalewowe z wydiami modelowane przez ługowanie, sfluwowanie i procesy eoliczne o bardzo słabym natężeniu.

Najniżej położony punkt terenu gminy w okolicach doliny Orlanki w pobliżu drogi Bielsk Podlaski - Hajnówka posiada rzędną 137 m.n.p.m., natomiast najwyższym punktem jest wzniesienie w okolicach wsi Reduty o rzędnej 181 m.n.p.m. Biorąc pod uwagę ukształtowanie terenu gmina Orla jest typową gminą terenu równinnego.

4.4. Budowa geologiczna obszaru gminy i surowce kopalne

Rozpatrując położenie samego terenu gminy Orla tylko w jej granicach administracyjnych nie odzwierciedlałoby to w pełni budowy geologicznej wierzchnich warstw i podłoża. W związku z tym jej położenie w ujęciu geologicznym przeanalizowano w stosunku do większego obszaru.

Północno-wschodnia część Polski położona jest na platformie prekambryjskiej. Przez cały obszar gminy Orla przechodzi uskok tektoniczny o kierunku NW-SE, głębokość stropu platformy prekambryjskiej wynosi 0,5-1,0km (*Atlas Rzeczypospolitej Polskiej 1993-1997*).

Powierzchniowe utwory geologiczne na terenie gminy są to utwory czwartorzędowe:

- w dolinach rzek Orlanki, Nurca i Białki zalegają holocenijskie mady, ropy i piaski (miejscami ze żwirami) oraz torfy,
- południowo-wschodnia część gminy na południe od wsi Reduty pokryta jest piaskami, żwirami i głazami oraz glinami morenowymi stref marginalnych lądolodu Odry i Warty (osady moren czołowych),
- pozostała część gminy pokryta jest osadami moreny dennej (glinami morenowymi i piaskami z głazami akumulacji lodowcowej) zlodowacenia środkowopolskiego Odry i Warty.

W ramach inwentaryzacji złóż surowców mineralnych przeprowadzonej na terenie województwa białostockiego w 1992r. przez Przedsiębiorstwo Geologiczne w Warszawie, na zlecenie Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa badaniami geologicznymi został objęty również obszar gminy Orla (*Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie województwa białostockiego, gmina Orla 1992*).

Na terenie gminy prowadzono dotychczas prace poszukiwawcze złóż kruszywa naturalnego grubego, surowców ilastych ceramiki budowlanej i surowców ilastych.

W wyniku tych prac udokumentowano złożo surowców ilastych ceramiki budowlanej Antonowo o zasobach bilansowych 1465tys.m³ (*złożo wyeksploatowane*) i złożo Orla o zasobach bilansowych 2253tys.m³. Surowiec złożo Orla stanowią ility zastoiskowe przydatne do produkcji pustaków stropowych, ściennych, rurek drenarskich oraz kafli. Na północ od tego obszaru, w trakcie badań geologicznych stwierdzono osady piaszczyste i gliniaste. W rejonie Koszek stwierdzono występowanie piasków drobnoziarnistych, Olekszy i Dyduli osady piaszczyste i gliniaste. W obrębie obszaru Gregorowce stwierdzono występowanie osadów piaszczystych. Powyższe rejon uznano za nieperspektywiczne na znalezienie złóż kruszywa naturalnego i wyeliminowano z dalszych prac. Kruszywo naturalne grube występuje w południowej części gminy w formie gniazd, soczewek i płatów osadów lodowcowych. Kruszywo to jest na ogół słabo przemyte i wysortowane, zawiera niekiedy wkładki zaglinione, zażelazone i zapyłone. Większe wyrobiska tego surowca występują w okolicach wsi Dydule, Malinniki, Wólka Wygonowska i Pawlinowo. Pozostałe wyrobiska na terenie gminy mają znaczenie lokalne i eksploatowane są sporadycznie. Północna i środkowa część obszaru gminy pozbawiona jest złóż tego kruszywa.

Większe wyrobiska piasku znajdują się w rejonach wsi Szczyty Nowodwory i Orla. Surowiec ten jest na ogół dobrej jakości, przemyty i wysortowany. Pozostałe punkty eksploatacji piasku mają znaczenie ściśle lokalne. Dla 16 wyrobisk piasku zaproponowano przeprowadzenie rekultywacji ze względu na ich zły stan zagospodarowania, słabą jakość surowca oraz wyczerpanie zasobów.

Na terenie gminy nie prowadzono poszukiwań złóż kruszywa naturalnego i kredy jeziornej do celów nawozowych, gdyż analiza materiałów

geologicznych wykazała brak występowania złóż o znaczeniu przemysłowym. Obecnie na terenie gminy eksploatowane są wyłącznie osady piaszczysto-żwirowe i piaszczyste.

Na podstawie danych geologicznych wydzielono obszary perspektywiczne występowania surowców ilastych ceramiki budowlanej w rejonie wsi Mikłasze i Krywiatycze oraz kruszyw naturalnych grubych i drobnych w rejonie wsi Malinniki (*Sady*) o szacunkowych zasobach 25tys.m³ i Wólka Wygonowska o szacunkowych zasobach 25tys.m³. (*Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie województwa białostockiego, gmina Orla 1992*).

4.5. Wody powierzchniowe i podziemne

Do zasobów wodnych zalicza się wody powierzchniowe płynące i stojące, wody gromadzone w glebie i mokradłach oraz głębi nowe.

4.5.1. Wody powierzchniowe

Przez teren gminy Orla przebiega linia wododziałowa zlewni rzek Narwi i Bugu. Zasoby wodne gminy są to wody płynące rzek: Orłanka, Nurzec, Białka, innych mniejszych cieków i rowów melioracyjnych oraz wody stojące gromadzone w lokalnych zagłębieniach terenowych. Ponadto wody stojące gromadzą się w małych naturalnych oczkach wodnych i zbiornikach antropogenicznych. Nie mają one jednak większego znaczenia gospodarczego, a służą jedynie do zaspokojenia potrzeb lokalnych i indywidualnych. W południowej części gminy znajduje się fragment doliny rzeki Nurzec z glebami organicznymi stanowiący obszar zasobny w wodę. Przez północno-wschodnią część gminy przepływa rzeka Orłanka, stanowiąca wraz z dopływami główne zasoby wodne tego terenu. Centralną część obszaru przecina rzeka Białka. Południowa część gminy jest ściśle związana z zasobami rzeki Nurzec. Doliny rzek w obszarze gminy są zmeliorowane.

4.5.2. Stan czystości wód powierzchniowych

Klasyfikacja czystości wód płynących odbywa się na podstawie rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991r, w sprawie klasyfikacji wód oraz wa runków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód i do ziemi (Dz.U z 1991r. Nr 116, poz.503 z późn.zm.) w oparciu o wyniki ba

dań prowadzone przez Inspekcję Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMŚ) zarówno w sieci podstawowej jak i regionalnej. Na terenie gminy Orla brak jest punktów państwowej i regionalnej sieci monitoringu wód powierzchniowych.

Stan czystości wód płynących w obrębie gminy Orla przedstawia się następująco:

- rzeka Orłanka na odcinku w obszarze gminy - II klasa czystości (*Stan środowiska województwa podlaskiego 2000*)
- rzeka Nurzec na odcinku w obszarze gminy – III klasa czystości (*Stan środowiska województwa podlaskiego 2000*)
- rzeka Białka na odcinku w obszarze gminy – III klasa czystości (*Stan środowiska województwa podlaskiego 2000*).

4.5.3. Wody podziemne i stan ich czystości

Gmina Orla położona jest w strefie zasilania czwarto- i trzeciorzędowego w IX regionie hydrogeologicznym lubelsko-podlaskim. Wiek głównych pięter wodonośnych tego regionu -kreda i jura, natomiast drugorzędnych -czwartorzęd i trzeciorzęd. Pierwsze zwierciadło wód podziemnych występuje już na głębokości 0-5m, ale w obrębie wzniesień głębokość ta waha się w granicach 5-20m. Głębokość formacji wodonośnych z których pobiera się wodę do celów pitnych wynosi od 20 do 150m. Cały obszar gminy znajduje się w strefie o średniej zasobności o porowych formacjach wodonośnych (*Atlas Rzeczypospolitej Polskiej 1993-1997*). Wody z ujęć do celów pitnych generalnie odpowiadają klasie Ib tzn. woda o wysokiej jakości nieznacznie zanieczyszczona, odpowiadająca normom dla wód pitnych i gospodarczych wymagająca ewentualnego okresowego uzdatniania. Należy zaznaczyć, że w ujęciu Oleksze występuje woda klasy Ia tzn. woda o najwyższej jakości nie wymagająca uzdatniania. Zasoby eksploatacyjne ujęć wód podziemnych na terenie gminy Orla opisane w pkt. 2.2.3. „Zaopatrzenie w wodę”.

4.5.4. Zagrożenie powodziowe

Ze względu na brak dokumentacji w zasobach Wojewódzkiego Komitetu Przeciwpowodziowego w Białymstoku, dotyczącej zagrożeń powodziowych zlewni głównych cieków płynących przez obszar gminy tj. Orlan-

ka, Nurzec, Białka, zjawiska powodziowe scharakteryzowano poprzez analizę układu fizjograficznego zlewni tych rzek, rodzaju dolin rzecznych oraz rzędnych wysokościowych i warunków klimatycznych.

Z analizy dostępnych danych wynika, że w obszarze gminy nie występują tereny zainwestowane, bezpośrednio zagrożone falą powodziową. Lokalnie w dolinach rzek przy nasilonych opadach lub w okresach roztopów mogą występować wezbrania wody nie mające charakteru powodzi.

W związku z powyższym niniejsze opracowanie nie określa sprecyzowanego zasięgu fali powodziowej. Niemniej należy mieć na uwadze możliwość zagrożenia w terenach zabudowanych w miejscowościach Mikłasz, Orla, Koszele, Reduty (Fot. 17), Koszki, Gredele.

4.6. Zagrożenia dla środowiska

4.6.1. Wody

Do głównych źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych w gminie Orla, podobnie jak na obszarach innych gmin z terenu województwa podlaskiego o charakterze rolniczym, można zaliczyć zanieczyszczenia obszarowe pochodzące z rolnictwa, powstające w wyniku niewłaściwego stosowania nawozów mineralnych i organicznych oraz środków ochrony roślin, jak również punktowe tj. nieszczelne szamba czy też nielegalne wprowadzanie ścieków do wód powierzchniowych i gleby. Na zanieczyszczenie ściekami komunalnymi narażone są wody w okolicach miejscowości zwodociągowanych z uwagi na większy pobór wody w związku z nieograniczonym jej dostarczaniem i w wyniku tego powstawaniu większej ilości ścieków. Wszystkie miejscowości na terenie gminy Orla są zwodociągowane.

Zagrożenie zanieczyszczeniem ściekami rzek może powstawać w miejscowościach położonych na obrzeżach ich dolin tj. Mikłasz, Orla, Koszele, Reduty, Malinniki, Paszkowszczyzna, Koszki, Czechy Zabłotne, Moskiewce, Wólka Wygonowska.

Zagrożenia obszarowe mogą powstawać głównie w okolicach miejscowości o intensywnej gospodarce polowej tj. Dydule, Wólka Wygonowska, Orla, Krywiatycze.

Źródła te mogą zanieczyszczać również wody głębinowe w miejscu wychodni warstw wodonośnych oraz łączenia się z górnymi przepuszczalnymi warstwami gruntu.

Potencjalnym źródłem zanieczyszczenia wód może być również niewłaściwe składowanie obornika.

Zanieczyszczenia wód ściekami przemysłowymi w gminie Orla nie występują z uwagi na brak zakładów przemysłowych. Potencjalnym zagrożeniem dla wód podziemnych może być składowisko odpadów w obrębie gruntów wsi Spiczki.

W ogólnej ocenie można stwierdzić, że na terenie gminy nie występuje antropogeniczne zagrożenie zanieczyszczenia wód powierzchniowych.

4.6.2. Powierzchnia ziemi i gleby

Powierzchnia ziemi narażona jest na degradację w wyniku działalności antropogenicznej (*wydobywanie kopalin, działalność industrialna, składowanie odpadów*) oraz w wyniku procesów naturalnych (*zmywanie, wymywanie, osuwanie się mas ziemnych*). Proces ten jest nierozzerwalnie związany z utratą gleb.

Na terenie gminy Orla głównymi czynnikami degradującymi powierzchnię ziemi może być powierzchniowa eksploatacja kopalin, realizacja inwestycji z zakresu drogownictwa, budownictwa (*głównie mieszkaniowego w wyniku zagospodarowywania działek -podwyższanie terenu itp.*).

Do procesów degradujących gleby należy zaliczyć: erozję wodną i wietrzną, zakwaszenie, zubożenie substancji organicznej i składników mineralnych, głównie podstawowych: azotu, fosforu i potasu (*NPK*) i zasolenie. W gminie Orla degradacja gleb w wyniku erozji wodnej nie występuje aczkolwiek nie należy wykluczyć jej w obszarach o dużych spadkach terenu. Erozja wietrzna może natomiast wystąpić na glebach wytworzonych z utworów pylastych, które stanowią ok. 2,5 % obszaru gminy.

Do głównych czynników degradujących gleby na terenie gminy można zaliczyć:

- niewłaściwą gospodarkę rolną na niektórych obszarach powodującą zubożenie gleb w materię organiczną i składniki mineralne,
- kwaśne opady, mokre i suche, powodujące zakwaszenie gleb, jednakże nie są one bezpośrednio związane z gospodarką rolną i przemysłową w gminie, gdyż migrują głównie z innych rejonów bardziej uprzemysłowionych i zurbanizowanych z poza terenu gminy,
- oczyszczanie w okresie zimowym dróg z lodu i śniegu za pomocą soli powodujące zasolenie gleb na terenach bezpośrednio sąsiadujących z trasami komunikacyjnymi (*trasa Bielsk Podlaski – Hajnówka, Bielsk Podlaski - Kleszczele*).

4.6.3. Powietrze, hałas, wibracje oraz promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące

Głównymi związkami chemicznymi zanieczyszczającymi powietrze, których stężenie jest badane w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMS) są: dwutlenek siarki (SO₂), tlenki azotu (NO_x) oraz pył zawieszony. Wydzielają się one głównie podczas spalania paliw. Inne zanieczyszczenia są to metale ciężkie takie jak: ołów (Pb) czy kadm (Cd) wydzielane w procesach technologicznych oraz z komunikacji. W procesie spalania w silnikach spalinowych paliw płynnych wydzielają się również groźne wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA), a głównym z nich, zaliczanym do silnych związków rakotwórczych, jest benzo-a-piren

Na terenie gminy Orla, jak również w jej pobliżu, nie ma większych zakładów przemysłowych emitujących szkodliwe związki pochodzące z procesów produkcyjnych. Największym zagrożeniem są emisje niskie ze spalania paliw podczas ogrzewania pomieszczeń. Z uwagi na fakt, iż głównym paliwem są paliwa stałe, w okresie grzewczym lokalnie podczas sprzyjającej pogody mogą gromadzić się w powietrzu zwiększone stężenia SO₂ czy pyłu zawieszonego w skupiskach zabudowy mieszkaniowej. Zwiększone emisje NO_x oraz WWA powstają latem przy trasach komunikacyjnych (*Bielsk Podlaski – Hajnówka, Bielsk Podlaski - Kleszczele*) w trakcie wzmożonego ruchu samochodowego. Migracja zanieczyszczeń emisji wysokiej może wystąpić w związku z bliskim położeniem miasta Bielska Podlaskiego. Zanieczyszczenia powietrza mieszczą się jednak w normach, biorąc pod uwagę nawet normy dla terenów chronionych. Ogólnie porównywalne są z zanieczyszczeniami terenów wiejskich całego województwa. W związku z powyższym zanieczyszczenia atmosfery na terenie gminy w stopniu mogącym zagrażać ludzkiemu życiu czy zdrowiu nie występują. Nie należy jednak wykluczać sporadycznych przypadków awarii, które mogą wystąpić na trasach komunikacyjnych podczas przewożenia różnego rodzaju związków chemicznych i stwarzać miejscowe zagrożenie zanieczyszczenia atmosfery.

Największe zagrożenie hałasem i wibracjami powstaje zazwyczaj w obrębie działania zakładów przemysłowych i tras komunikacyjnych. Jako, że na terenie gminy Orla brak jest dużych zakładów przemysłowych zagrożenia hałasem i wibracjami z tego typu działalności nie występują. Hałas i wibracje powstają natomiast przy w/w głównych trasach komunikacyjnych, a wraz ze wzrostem natężenia ruchu obserwuje się coroczny przyrost hała-

su i wibracji. Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 maja 1998r. o dopuszczalnych poziomach hałasu w środowisku (*Dz.U z 1998r. Nr 66, poz.436*), natomiast wartości progowe poziomu hałasu określone są w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002r. W sprawie wartości progowych poziomów hałasu (*Dz. U. Z 2002r. Nr8, poz.81*). Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące obecnie zaliczane jest do powszechnych źródeł zanieczyszczeń. Jego działanie nie jest obojętne dla organizmów żywych. Biologiczne skutki skażeń elektromagnetycznych nie są możliwe do wykrycia za pomocą zmysłów, nie są one też od razu odczuwalne, a mogą wystąpić dopiero po wielu latach. Na terenie gminy Orla źródłami promieniowania są:

- linia 30 kV Bielsk Podlaski - Hajnówka,
- stacja bazowa telefonii komórkowej w okolicach kol. Antonowo.

Strefa promieniowania jest ograniczona w zależności od parametrów technicznych urządzeń. W/w urządzenia nie powodują zagrożenia promieniowaniem dla terenów zamieszkałych.

5. Produkcja rolna i gospodarka leśna

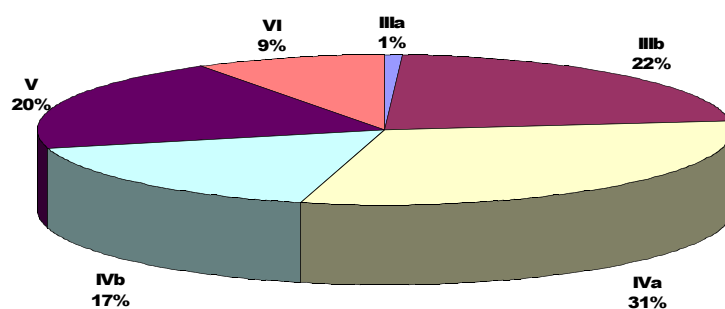
5.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

5.1.1. Bonitacja i typologia gleb

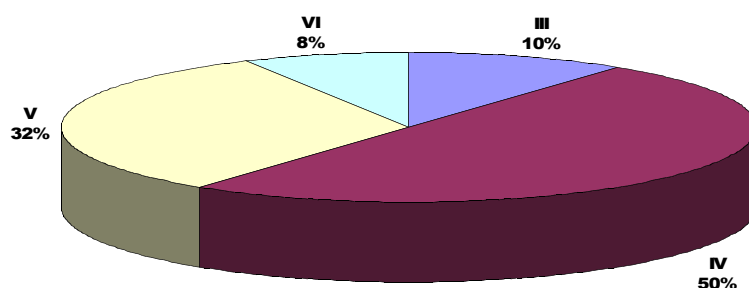
Pod względem typologicznym gleby gminy Orla są mało zróżnicowane. Największą grupę stanowią gleby brunatne wyługowane i właściwe (Bw) 27,4%, płowe (A) 27,3% oraz czarne ziemie właściwe i zdegradowane (D) 29,4%. Pozostałe to gleby murszowo-mineralne, torfowe, mułowotorfowe i mady (Tn, Etm). Ze względu na podział gatunkowy dominują tu piaski gliniaste lekkie (pgl) i mocne (pgm) 34,2%, piaski luźne (pl) i słabogliniaste (ps) 27,1%. Na trzecim miejscu występują gliny lekkie (gl) i średnie (gs) 19,9%. Gleby organiczne zajmują 10,7% powierzchni (*Studium rolne do planu zagospodarowania przestrzennego gminy Orla 1980, Plan gospodarczego urządzenia gminy Orla 1985*).

Udział procentowy klas bonitacyjnych użytków rolnych z podziałem na grunty orne oraz użytki zielone przedstawiają poniższe wykresy:

Procentowy udział klas bonitacyjnych gruntów ornych

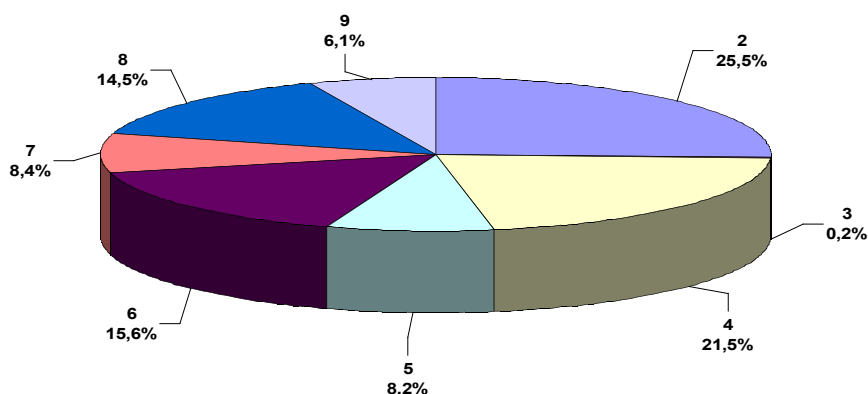
Procentowy udział klas bonitacyjnych użytków zielonych

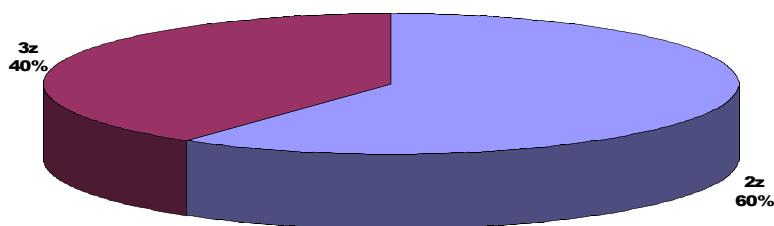
Z danych przedstawionych na wykresach wynika, że 71% powierzchni gruntów ornych są to gleby klas III i IV, podobnie jak w użytkach zielonych gdzie grunty klas III i IV stanowią 60%.

Procentowy udział kompleksów przydatności rolniczej z podziałem na grunty orne oraz użytki zielone przedstawiają poniższe wykresy:

Procentowy udział poszczególnych kompleksów przydatności rolniczej gruntów ornych

Procentowy udział poszczególnych kompleksów przydatności rolniczej użytków zielonych

Struktura kompleksów przydatności rolniczej wskazuje, że gleby orne o dobrych wartościach produkcyjnych tj. kompleksy: 2-pszenne dobre, 3-pszenne wadliwe, 4-żytnie bardzo dobre, 5-żytnie dobre zajmują około 55% powierzchni natomiast użytki zielone kompleksu 2z-użytki zielone średnie stanowią 60%. Pozostałe gleby są kompleksy w gruntach ornych: 6-żytnie słabe, 7-żytnie bardzo słabe (*żytnio-tubinowe*), 8-zbożowo-pastewne mocne, 9-zbożowo-pastewne. Gleby słabszych kompleksów nadają się pod uprawę zbóż niewymagających takich jak żyto, owies; roślin okopowych takich jak ziemniak, burak pastewny oraz na glebach zasobniejszych w wodę pod uprawę motylkowych (*tubinu, koniczyny, wyki*).

Z przedstawionych danych wynika, że gleby użytków rolnych na powierzchni około 60-70% są to gleby o dobrej i średniej wartości produkcyjnej. Analiza map glebowo-rolniczych wykazuje, że największe obszary skupiska gleb o wysokiej wartości produkcyjnej występują w okolicach miejscowości: Orla, Krywiatycze, Szernie, Koszele, Spiczki, Topczykały,

Gregorowce. Nieco mniejsze skupiska występują w obrębie Malinnik, Moskiewicz, Szczyt Nowodworów i Szczyt Dzięciolowa. Użytki zielone występują przeważnie w dolinach rzek, a ich największe zwarte obszary w okolicach miejscowości Pawlinowo i Wólka Wygonowska.

Tab.15. Struktura użytkowania gruntów (*dane Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim 2002r.*)

Powierzchnia administracyjna gminy Orla	15982 ha
użytki rolne	12801 ha
<i>w tym</i>	
<i>grunty orne</i>	7907 ha
<i>sady</i>	21 ha
<i>łąki</i>	2305 ha
<i>pastwiska</i>	2568 ha
grunty pod lasami	1864 ha
pozostałe	1317 ha

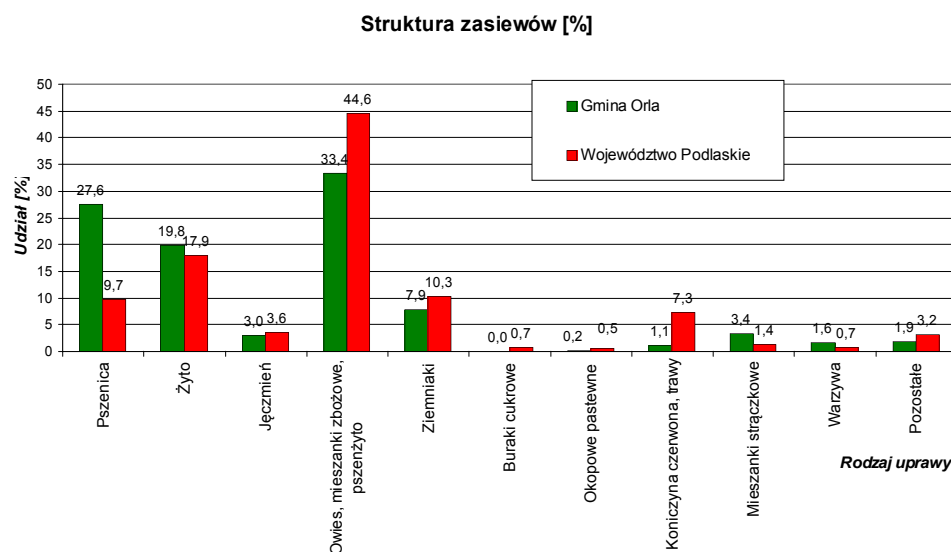
80% powierzchni gminy stanowią użytki rolne co świadczy o typowo rolniczym charakterze gminy.

5.1.2. Struktura zasiewów

Struktura zasiewów wykazuje w jaki sposób prowadzona jest gospodarka roślinna i wykorzystanie gruntów ornych oraz umożliwia analizę obciążenia antropogenicznego gleb.

Ze struktury zasiewów można wywnioskować o intensyfikacji produkcji roślinnej na badanym terenie oraz o kierunku produkcji roślinnej

Struktura zasiewów gminy Orla i województwa podlaskiego przedstawiona na poniższym wykresie (*opracowano na podstawie Wyników powszechnego spisu rolnego 1996 według gmin –1997*):

Z analizy wykresu wynika, że ok.84% zasiewów stanowią zboża, 8% okopowe, 4% motylkowe, strączkowe i trawy, 4% warzywa i inne. Świadczy to o konwencjonalnym typie gospodarki roślinnej z brakiem płodozmianów. Praktycznie w gminie nie stosuje się uzupełniania gleb w materię organiczną (*motylkowe, strączkowe i trawy stanowią 4% powierzchni upraw*) poza obornikiem. Taki typ gospodarowania obciąża nadmiernie glebę, prowadzi do rozwoju chorób roślin uprawnych, rozmnażania się szkodników oraz zachwaszczenia pól. Zmusza to producentów do stosowania większej ilości nawozów mineralnych oraz środków ochrony roślin.

W porównaniu do województwa podlaskiego w gminie Orla w strukturze zasiewów jest duży udział pszenicy (*gmina ok.28%, województwo ok.10%*) i mały udział koniczyny czerwonej oraz traw (*gmina ok.1%, województwo ok.7%*). Pozostałe uprawy są porównywalne ze strukturą w województwie podlaskim. Duży udział w strukturze zasiewów pszenicy świadczy o dobrej wartości produkcyjnej gleb i ich prawidłowym produkcyjnym wykorzystaniu.

W ostatnich latach zauważa się zmianę trendów polegającą na zwiększeniu obszarów upraw okopowych: ziemniak, burak cukrowy oraz uprawy kukurydzy.

5.1.3. Struktura gospodarstw rolnych

Struktura agrarna gospodarstw indywidualnych w gminie Orla przedstawia się następująco:

Tab.16. Ilość gospodarstw rolnych w gminie Orla wg grup obszarowych (*dane urząd gminy Orla 2002r.*)

Grupy obszarowe [ha użytków rolnych]	Ilość gospodarstw w grupie obszarowej
1-2	1523
2-5	562
5-7	172
7-10	185
10-15	186
powyżej 15	135

Znaczny odsetek gospodarstw stanowi grupa obszarowa o powierzchni powyżej 5 ha. Gospodarstwa te, po restrukturyzacji mogą stanowić bazę intensywnej produkcji rolnej. Grupa obszarowa gospodarstw o powierzchni do 5 ha jest podstawą do rozwinięcia rolnictwa ekologicznego.

5.1.4. Gospodarka hodowlana

Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie gminy Orla przedstawiono w tabeli poniżej:

Tab.17. Pogłowie zwierząt gospodarskich (*dane Urząd Gminy Orla 2002r.*)

Gatunek zwierząt	Pogłowie [szt]
bydło	2454
trzoda chlewna	2412
owce	364
konie	293
kozy	22
króliki	523
kury	10260
kaczki	138
gęsi	4840
indyki	429

Obsada zwierząt w gminie wynosi 0,27 DJP (*dużych jednostek przeliczeniowych*)/ha użytków rolnych. Realizowany obecnie program dla rozwoju rolnictwa Unii Europejskiej (SAPARD) przewiduje obsadę do 1,5 DJP/ha, w związku z czym zintensyfikowanie produkcji zwierzęcej do tego poziomu nie będzie miało ujemnego wpływu na środowisko przyrodnicze i może pozwolić na wykorzystanie środków pomocowych.

5.1.5. Wyposażenie gospodarstw rolnych i obsługa rolnictwa

Według danych Urzędu Gminy -2002r., gospodarstwa rolne w gminie Orla wyposażone są w następujący sprzęt podstawowy:

- ciągniki rolnicze - 669 szt.,
- kombajny zbożowe - 48 szt.,
- kombajny buraczane - 2 szt.,
- silosokombajny - 2 szt.,
- rozsiewacze nawozowe - 341 szt.,
- rozrzutniki obornika - 323 szt.,
- kosiarki ciągnikowe - 390 szt.,
- ładowacze chwytakowe - 27 szt.,
- kopaczki do ziemniaków - 309 szt.,
- sadzarki do ziemniaków - 258 szt.,
- prasy zbierające - 93 szt.,
- opryskiwacze ciągnikowe - 269 szt.,
- dojarki bańkowe - 119 szt.,
- dojarki rurociągowe - 3 szt.,
- schładzarki do mleka konwiowe - 95 szt.,
- schładzarki do mleka zbiornikowe - 20szt.,
- kombajny kukurydziane – 2 szt.

Analiza danych wykazuje, że w gminie Orla ilość ciągników rolniczych, podstawowego sprzętu uprawowego typu rozrzutniki obornika, rozsiewacze nawozów, kopaczki do ziemniaków czy sadzarki plasowała się na poziomie średnim gmin w województwie. Zwraca uwagę fakt braku kombajnów ziemniaczanych pomimo udziału ziemniaków w strukturze zasiewów podobnej do województwa (*gmina Orla ok.8%, województwo ok.10%*). Stosunek ilości dojarek bańkowych do ilości tego typu urządzeń stacjonarnych (*typu dojarki rurociągowe*) wskazuje, że na terenie gminy produkcja mleka odbywa się głównie w drobnych gospodarstwach.

Należy stwierdzić, że stan budynków inwentarskich w gminie jest średni, a w większych gospodarstwach dostosowany do potrzeb produkcyjnych i ciągle unowocześniany.

Do urządzeń i zakładów obsługi rolnictwa w gminie należy zaliczyć zlewnie mleka w następujących miejscowościach:

- Spiczki,
- Gredele,

- Wólka Wygonowska,
- Gregorowce,
- Koszele,
- Szczyty Dzięciołowo,
- Orla.

Inne podmioty obsługujące rolnictwo wg danych Urzędu Gminy Orla z 2002r.:

- sprzedaż części zamiennych -1 punkt,
- usługi weterynaryjne i inseminacyjne -3 punkty,
- usługi rolnicze (*kombajnowanie*) -2 podmioty,
- skup żywca -1 punkt,
- młynarstwo -1 zakład,
- usługi transportowo-rolnicze -1 podmiot.

Biorąc pod uwagę wielkość gminy zakłady te w znacznym stopniu powinny zapewniać obsługę rolnictwa.

5.2. Lasy i gospodarka leśna

Lasy w gminie Orla zajmują ok. 11,5% powierzchni (*Rocznik statystyczny województwa podlaskiego 2001*). Jest to wskaźnik prawie trzykrotnie niższy od wskaźnika dla województwa podlaskiego, który wynosi ok. 29,5%. Powierzchnia gruntów leśnych wynosi 1838ha z czego 875ha stanowią lasy prywatne w tym 7ha objęte są dokumentacją urzędzeniową w postaci uproszczonych planów urządzania lasu (*Rocznik statystyczny województwa podlaskiego 2001*). Powierzchnia lasów państwowych stanowi 52,3% powierzchni lasów w gminie. Wszystkie lasy mają charakter gospodarczy w których pozyskuje się drewno do różnych celów. Gmina nie posiada lasów o charakterze ochronnym. W 2000r. pozyskanie drewna z lasów niepaństwowych wyniosło 701m³ grubizny. W zależności od siedliska występują tutaj lasy, bory oraz olsy w miejscach podmokłych. W strukturze gatunkowej drzewostanu przeważają gatunki iglaste w tym przeważnie sosna. Wiek drzewostanu jest mocno zróżnicowany ze znaczną przewagą drzewostanów młodych. Duże zwarte kompleksy leśne na terenie gminy Orla nie występują, a do większych skupisk można zaliczyć lasy w okolicach wsi Szczyty Nowodwory, Reduty, Malinniki, Gregorowce, Wólka Wygonowska. Lasy te utrzymały się w miejscach podmokłych dolin rzek lub na glebach o małej wartości produkcyjnej. Mała lesistość gminy spowodowana jest występowaniem dość dużych obszarów gleb o wysokiej wartości nadających się dobrze do produkcji rolnej (Fot.18).

6. Stan prawny własności gruntów

6.1. Grunty stanowiące własność gminy

Na mocy przepisów ustawy z dnia 10 maja 1990r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (*Dz. U. Nr 32, poz. 191 z późn. zm.*) mienie należące do rad narodowych stopnia podstawowego i terenowych organów administracji państwowej, przedsiębiorstw państwowych, dla których te organy pełniły funkcję organu założycielskiego, zakładów i innych jednostek organizacyjnych podporządkowanych tym organom stało się w dniu wejścia w życie ustawy tj. 27 maja 1990r. z mocy prawa mieniem gminy.

W późniejszych latach gmina uzyskała decyzje administracyjne potwierdzające prawo własności.

6.1.1. Grunty stanowiące własność gminy nie oddane w użytkowanie wieczyste

Ogólna powierzchnia gruntów stanowiących własność gminy nie oddanych w użytkowanie wieczyste, z wyłączeniem gruntów pod drogami gminnymi, wynosi 118,18 ha.

Wykaz gruntów w poszczególnych miejscowościach, (*wg danych Urzędu Gminy Orla, stan – sierpień 2002r.*), przedstawia się następująco:

Czechy Zabłotne	3,11 ha
Dydule	3,21 ha
Gredele	2,94 ha
Gregorowce	3,37 ha
Koszele	0,91 ha
Koszki	2,95 ha
Krywiatycze	2,14 ha
Malinniki	2,08 ha
Mikłasze	2,38 ha
Moskiewce	2,33 ha
Oleksze	5,33 ha
Orla	64,75 ha
Paszkowszczyzna	2,26 ha
Pawlinowo	0,77 ha
Reduty	3,64 ha
Spiczki	1,34 ha
Szczyty Dzięciołowo	2,15 ha
Szczyty Nowodwory	7,62 ha
Szernie	0,73 ha
Topczykały	1,77 ha
Wólka Wygonowska	2,40 ha

Największa powierzchnia gruntów stanowiących własność gminy nie oddanych w użytkowanie wieczyste znajduje się w miejscowości Orla.

Na terenie gminy nie występują grunty przekazane w trwały zarząd gminnym jednostkom organizacyjnym.

6.1.2. Grunty stanowiące mienie gminy

Ogólna powierzchnia gruntów stanowiących mienie Gminy Orla będących w jej władaniu wynosi 76,39 ha.

Wykaz tych gruntów (wg danych Urzędu Gminy Orla, stan - listopad 2001) przedstawia się następująco:

Czechy Zabłotne	0,82 ha
Dydule	2,50 ha
Gredele	2,27 ha
Gregorowce	7,34 ha
Koszele	4,95 ha
Koszki	1,03 ha
Krywiatycze	3,55 ha
Malinniki	4,44 ha
Mikłaszce	1,93 ha
Moskiewce	4,46 ha
Oleksze	1,40 ha
Orla	8,56 ha
Paszkowszczyzna	1,63 ha
Pawlinowo	1,96 ha
Reduty	6,53 ha
Spiczki	7,51 ha
Szczyty Dzieciotowo	2,75 ha
Szczyty Nowodwory	2,84 ha
Szernie	1,16 ha
Topczykały	2,54 ha
Wólka	1,30 ha
Wólka Wygonowska	1,92 ha

6.1.3. Grunty stanowiące własność gminy oddane w użytkowanie wieczyste

Do w/w grupy rejestrowej gruntów zalicza się grunty gminy przekazane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym, prawnym, spółdzielniom mieszkaniowym i innym.

Tab.18. Wykaz gruntów gminnych przekazanych w użytkowanie wieczyste (dane Urząd Gminy Orla –2002r.)

Miejscowość	Kategoria użytkownika wieczystego		
	Osoby prawne	Osoby fizyczne	Inne
1	2	3	4
Koszele	0,14 ha		
Orla	0,9538 ha		0,8787 ha
Szczyty Nowodwory	0,16 ha		
Spiczki	0,08 ha		
Wólka Wygonowska	0,14 ha		
Dydule	0,04 ha		
Krywiatycze	0,40 ha		
Mikłaszce	3,086 ha		
Szernie	0,52 ha		
Moskiewce		0,73 ha	
Razem	5,5198 ha	0,73 ha	0,8787 ha
Ogółem			7,1285 ha

Brak jest gruntów gminnych przekazanych w użytkowanie spółdzielniom mieszkaniowym.

Łącznie oddanych w użytkowanie wieczyste jest 7,1285 ha gruntów gminnych. Największą powierzchnię gruntów gminnych oddanych w użytkowanie wieczyste stanowią tereny przekazane osobom prawnym.

6.1.4. Wspólnoty gruntowe i leśne

Do tej grupy zalicza się grunty uznane za wspólnoty gruntowe oraz grunty stanowiące użytki rolne i leśne, których właściciele nie są znani, znajdujące się we wspólnym władaniu, na zasadach samoistnego posiadania, mieszkańców wsi.

W posiadaniu wspólnot gruntowych i leśnych na terenie gminy znajduje się 409,91 ha gruntów, z czego 58,45 ha stanowią grunty orne; 51,97 ha – łąki; 210,64 ha – pastwiska; 79,56 ha – lasy i tereny zadrzewione. W pozostałej części są to przeważnie nieużytki, wody, tereny osiedlowe. (*dane Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim 2002*).

6.2. Mienie Skarbu Państwa

Tab.19. Grunty Skarbu Państwa wg rodzajów użytkowania (dane Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim 2002r.).

Właściciel	Uż. rolne	Lasy	Wody	Uż. kopalne	Drogi i koleje	Tereny osiedlowe	Różne i nie-użytki
Własność rolna Skarbu Państwa	2113,81	27,98	23,29	-	0,05	0,28	9,32
Państwowe Gospodarstwo Leśne	341,92	875,79	4,50	1,22	0,52	0,59	1,52
Zasób nieruchomości Skarbu Państwa	5,03	1,94	0,12	-	-	0,85	-
Pozostałe grunty Skarbu Państwa	0,96	0,02	34,33	1,89	480,10	2,26	1,32
Oddane w użytkowanie wieczyste	0,32	-	-	-	106,05	0,72	-
Razem	2462,04	905,73	62,24	3,11	586,72	4,70	12,16

Powierzchnia gruntów Skarbu Państwa, łącznie z gruntami oddanymi w użytkowanie wieczyste wynosi 4036,70 ha co stanowi 25,3 % terenu gminy. Największą powierzchnię gruntów Skarbu Państwa stanowią tereny użytków rolnych.

6.3. Własność prywatna

Tab.20. Grunty prywatne (dane Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim 2002r.).

	Uż. rolne	Lasy	Wody	Uż. kopalne	Drogi	Tereny osiedlowe	Różne i nie-użytki
Grunty osób fiz. wchodzących w skład gosp. rolnych	9384,28	849,64	60,07	-	-	248,08	38,91
Grunty osób fiz. nie wchodz. w skład gosp. rolnych	108,87	7,14	0,85	-	-	75,72	0,81
razem	9493,15	856,78	60,92	-	-	323,80	39,72

Własność prywatna gruntów w gminie Orla wynosi 10774,37ha gruntów co stanowi 67,4% powierzchni gminy. Większość terenów będących własnością osób fizycznych stanowią użytki rolne.

7. Jakość życia mieszkańców

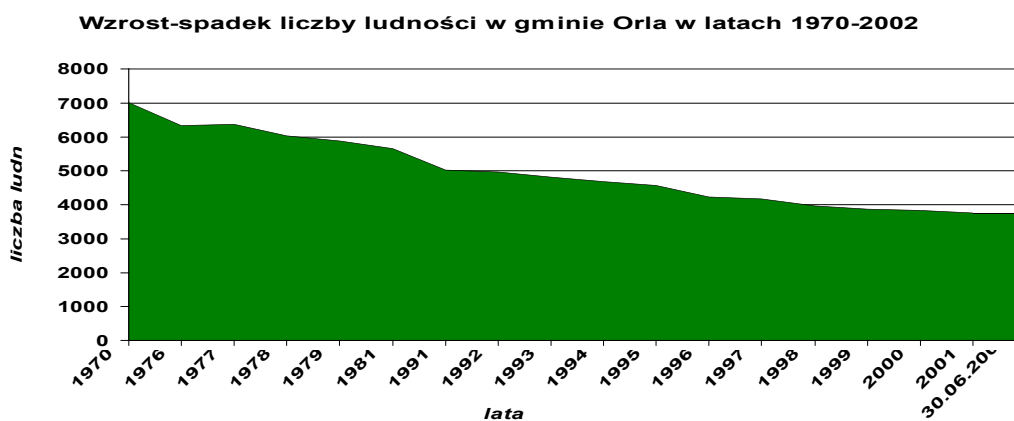
7.1. Ludność

7.1.1. Charakterystyka społeczno – demograficzna

Tab.21. Liczba mieszkańców gminy Orla (dane za lata 1970-81 Plan miejscowy zagospodarowania przestrzennego Gminy Orla, za lata 1991-2002 Urząd Gminy Orla)

Lata	Liczba mieszkańców
1	2
1970	7020
1976	6335
1977	6364
1978	6042
1979	5875
1981	5649
1991	5018
1992	4972
1993	4814
1994	4688
1995	4567
1996	4221
1997	4163
1998	3967
1999	3867
2000	3837
2001	3763
30.06.2002	3760

Jak wynika z powyższego zestawienia tabelarycznego liczba mieszkańców gminy systematycznie się zmniejsza. Graficznym zobrazowaniem tego trendu jest poniższy wykres.

Na podstawie analizy wykresu można stwierdzić, że liczba mieszkańców gminy zmniejszała się znacznie w latach 1970-1981. W okresie 1981-1990 tempo spadku liczby ludności było niższe. W dziesięcioleciu 1991-1999 następował dalszy wzrost tempa spadkowego. W ostatnich latach liczba mieszkańców stabilizuje się na jednym poziomie.

Tab.22. Powierzchnia i ludność w gminie Orla, w obszarze wiejskim powiatu bielskiego oraz w woj. podlaskim –stan na 31 grudnia 2000r. (*Rocznik statystyczny woj. podlaskiego 2001*).

Obszar	Powierzchnia /Km ² /	Ilość miejscowości	Ludność ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Na 1 km ²	Kobiety na 100 mężczyzn
1	2	3	4	5	6	7	8
Gmina Orla	160	28	3753	1802	1951	24	108
Powiat bielski obszar wiejski	1326	264	31725	16096	15629	24	97
Woj. podlaskie obszar wiejski	19277	3947	507186	257666	249520	26	97

Gmina jest zaliczana do obszarów o średniej gęstości zaludnienia w porównaniu do gmin wiejskich powiatu bielskiego. Wskaźnik ilości kobiet przypadających na mężczyzn w gminie Orla jest najwyższym w gminach wiejskich powiatu bielskiego i jednym z najwyższych w obszarze wiejskim województwa podlaskiego.

Tab.23. Struktura ludności wg wieku i płci -stan na 31.12. w latach 1996 i 2001 (*dane Wojewódzki Urząd Statystyczny w Białymstoku 2002*)

Mieszkańcy wg. liczby, wieku, płci	Liczba stałych mieszkańców	Wiek przedprodukcyjny 0-17 lat	Wiek produkcyjno – mobilny	Wiek produkcyjno - niemobilny	Wiek poprodukcyj. pow. 60 i 65
1	2	3	4	5	6
OGÓŁEM	3685 /4045/	533 /644/	898 /992/	772 /969/	1482 /1440/
MĘŻCZYŹNI	1764 /1962/	254 /310/	529 /594/	455 /571/	526 /487/
KOBIETY	1921 /2083/	279 /334/	369 /398/	317 /398/	956 /953/

W nawiasach podano dane porównawcze za rok 1996r.

Tab.24. Dzieci i młodzież (dane Wojewódzki Urząd Statystyczny w Białymstoku 2002)

Grupa wiekowa dzieci i młodzieży	W roku 1996	W roku 2001
1	2	3
Dzieci w wieku 0-4 lata	158	116
Dzieci w wieku 5-9 lat	162	142
Dzieci w wieku 10-14 lat	199	156
Młodzież 15-19 lat	220	198

Tab.25. Ruch naturalny ludności w gminie, obszarze wiejskim pow. bielskiego oraz woj. podlaskim w latach 1998-2000 (dane Rocznik statystyczny woj. podlaskiego 2000, 2001; Wojewódzki Urząd Statystyczny w Białymstoku 2002).

Rok	Obszar	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost Nat.	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
		W liczbach bezwzględnych				Na 1000 ludności			
1	3	3	4	5	6	7	8	9	10
1998	Gmina Orla	17	31	71	-40	4,3	7,8	17,8	-10,0
1999		20	19	75	-56	5,1	4,9	19,3	-14,4
2000		12	24	67	-43	3,1	6,3	17,5	-11,3
1998	Powiat bielski obszar wiejski	187	309	547	-238	5,6	9,2	16,4	-7,1
1999		179	298	565	-267	5,5	9,3	17,6	-8,3
2000		177	282	526	-244	5,5	8,7	16,3	-7,6
1998	Woj. podlaskie obszar wiejski	2996	6080	6658	-578	5,7	11,7	17,8	-1,1
1999		3000	5792	6854	-1062	5,8	11,2	13,2	-2,0
2000		2842	5638	6407	-769	5,5	10,9	12,4	-1,5

W analizowanym okresie przyrost naturalny tj. różnica między ilością urodzeń i zgonów wykazuje dość znaczne saldo ujemne, jest niższy niż w pozostałych gminach wiejskich powiatu bielskiego i województwa podlaskiego.

Tab.26. Migracje ludności w gminie Orla i w obszarze wiejskim powiatu bielskiego w latach 1999-2001 (dane Rocznik statystyczny woj. podlaskiego 2000, 2001; Wojewódzki Urząd Statystyczny w Białymstoku 2002).

Rok	Obszar	Zameldowania na pobyt stały			Wymeldowania z pobytu stałego			Saldo migracji
		ogółem	ruch wewnętrzny	z zagranicy	ogółem	ruch wewnętrzny	za granicę	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1999	Gmina Orla	32	32	-	81	81	-	-49
2000		55	55	-	51	51	-	4
2001		39	39	-	60	60	-	-21
1999	Powiat bielski obszar wiejski	299	298	1	652	651	1	-353
2000		268	267	1	502	502	-	-234
2001		249	247	2	421	421	-	-172

Migracja ludności w latach 1999-2001 w gminie Orla wykazuje, poza rokiem 2000 (*gdzie saldo było dodatnie*), saldo ujemne. Wielkość tego salda podobnie jak w obszarze wiejskim powiatu bielskiego wykazuje tendencję malejącą co może świadczyć o stabilizowaniu się ludności.

7.1.2. Struktura zatrudnienia i bezrobocie

Tab.27. Pracujący poza rolnictwem indywidualnym (*dane Rocznik statystyczny woj. podlaskiego 2001*).

Obszar	Ogółem	Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybołówstwo	Przemysł i Budownictwo	Usługi rynkowe	Usługi nierynkowe
1	2	3	4	5	6
Gmina Orla	234	52	39	55	88

Na terenie gminy Orla na 234 osoby pracujące poza rolnictwem indywidualnym największy odsetek (*ponad 60%*) znalazło zatrudnienie w usługach. Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 1996r. z pracy głównie w swoim gospodarstwie rolnym utrzymywało się 899 osób w wieku powyżej 15 lat.

Tab.28. Bezrobotni - stan na koniec grudnia każdego roku (*dane Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim 2002r.*)

Bezrobotni	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	30.06. 2002
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Ogółem	232	202	175	175	199	204	213	189
Mężczyźni	141	105	88	88	114	100	111	102
Kobiety	91	97	87	87	85	104	102	87
Bez prawa do zasiłku	87	92	123	149	174	177	185	b.d.
Absolvenci	21	10	11	4	10	12	11	b.d.
Z przyczyn dot. zakładu pracy	14	8	11	9	11	0	15	b.d.
Posiadający gosp. rolne	20	13	17	19	20	0	2	b.d.
Bez pracy pow. 12 miesięcy	47	51	66	62	89	107	128	119

Tab.29. Wykształcenie bezrobotnych (dane Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim 2002r.).

Wykształcenie:	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	30.06.2002
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Wyższe	8	4	3	3	2	6	6	2
Policealne i średnie zawodowe	75	54	51	41	50	50	51	37
Śr. ogólnokształcące	5	8	6	8	9	11	10	8
Zasadnicze zawodowe	86	76	59	67	76	71	76	79
Podstawowe i niepełne podstawowe	58	60	56	56	62	66	70	63

Tab.30. Staż pracy bezrobotnych (dane Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim-2002r.).

Staż pracy:	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	30.06.2002
1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 1 roku	45	47	38	41	47	65	50	43
1-5 lat	39	37	38	41	30	38	38	38
5-10 lat	23	28	20	20	22	12	26	26
10-20 lat	38	4	26	22	33	25	34	29
20-30 lat	16	16	16	17	22	14	20	23
30 i powyżej	3	4	1	1	0	2	2	2
bez stażu	68	36	36	33	45	48	43	28

Tab.31. Struktura wiekowa bezrobotnych (dane Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim-2002r.).

Przedział wiekowy	Płeć	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	30.06. 2002
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18-24 lat	M	60	41	30	24	29	26	18	21
	K	45	35	31	31	35	43	37	26
25-34 lat	M	43	29	20	21	30	23	35	26
	K	24	31	30	27	23	29	28	26
35-44 lat	M	23	16	21	19	28	22	22	22
	K	11	17	16	15	15	17	17	18
45-54 lat	M	10	12	14	20	24	23	30	24
	K	11	13	10	14	11	15	18	14
55-59 lat	M	4	6	3	3	3	5	4	5
	K	0	1	0	0	1	0	2	3
60 i powyżej	M	1	1	0	1	0	1	2	4
	K	0	0	0	0	0	X	X	X

Z powyższych zestawień wynika, że liczba zarejestrowanych bezrobotnych w okresie ostatnich 4 lat wykazuje tendencję wzrostową. Wg danych na koniec pierwszej połowy bieżącego roku ogólna liczba bezrobotnych jest mniejsza. Problem bezrobocia dotyczy przede wszystkim osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz podstawowym i niepełnym podstawowym, osób o najkrótszym stażu pracy (do 1 roku i od 1 do 5 lat), głównie kobiet w młodym wieku, przedziale 18 – 34 lata i mężczyzn w przedziale wieku 25 – 54 lata.

7.2. Zasoby i warunki mieszkaniowe

Tab.32. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane w gminie Orla, obszarze wiejskim pow. bielskiego, woj. podlaskim (dane Rocznik statystyczny woj. podlaskiego 2001r.).

Obszar	Mieszkania	Izby	Pow. użytk. mieszkań [tys.m ²]	Przeciętna				
				liczba izb w mieszk.	liczba osób		pow. użytk[m ²]	
					w 1 miesz.	na 1 izbę	1 miesz.	na 1 osobę
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Gmina Orla	1778	5906	118	3,32	2,11	0,64	66,6	31,5

Pow. bielski obszar wiejski	12136	43155	834	3,56	2,60	0,73	68,7	26,4
Woj. podl. obszar wiejski	151493	575860	11436	3,80	3,33	0,88	75,5	22,7

Wskaźniki powierzchni mieszkalnej przypadającej na 1 osobę, powierzchni użytkowej mieszkań czy liczby izb nie odbiegają od wskaźników dla powiatu i województwa, a nawet są wyższe od przeciętnych. Statystyczna sytuacja w zakresie powierzchni mieszkalnej i ilości izb poprawia się wraz ze spadkiem liczby mieszkańców.

Tab.33. Zasoby mieszkaniowe stanowiące własność komunalną w gminie Orla, pow. bielskim, woj. podlaskim (opracowano na podstawie danych Urzędu Gminy Orla i Rocznika statystycznego woj. podlaskiego 2001r.)

Obszar	Mieszkania	Izby	Pow. użytk. mieszkań [m ²]	Przeciętna	
				liczba izb w mieszkaniu	pow. użytk. 1 mieszkania [m ²]
1	2	3	4	5	6
Gmina Orla	17	43	882	2,53	51,9
Pow. bielski obszar wiejski	102	359	5536	3,52	54,3
Woj. podlaskie obszar wiejski	2197	6520	108329	2,97	49,3

Wskaźnik powierzchni użytkowej 1 mieszkania w zasobach komunalnych gminy nie odbiega od przeciętnego wskaźnika w pozostałych gminach powiatu i jest nieco wyższy niż średni wskaźnik w gminach wiejskich województwa.

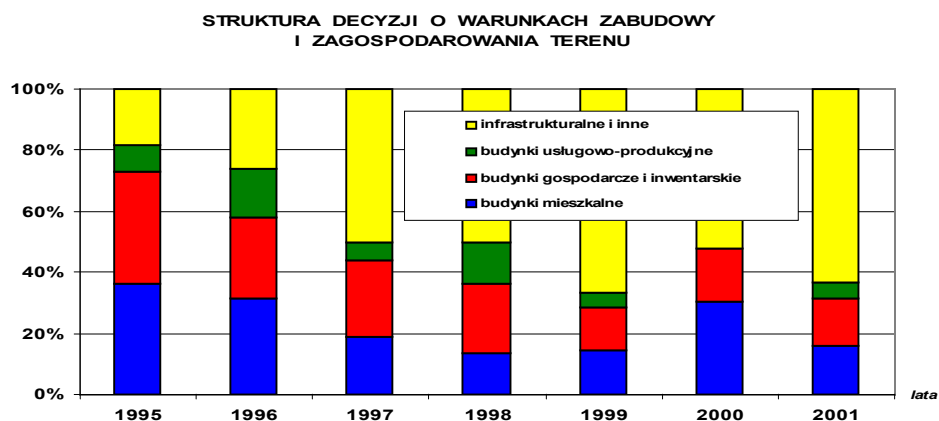
7.3. Ruch budowlany

7.3.1. Ustalanie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu

Na mocy przepisów ustawy z 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1999r. Nr 15, poz.139 z późn.zm.), które obowiązują od 1.01.1995r., uzyskanie pozwolenia na budowę musi być poprzedzone wydaniem przez wójta gminy decyzji administracyjnej, ustalającej warunki zabudowy i zagospodarowania terenu w oparciu o obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Tab.34. Decyzje administracyjne o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wg rodzajów inwestycji (dane Urząd Gminy Orla 2002r.).

Lata	Ilość wydanych decyzji				
	budynki mieszkalne	gospod. – inwent.	usługowo - produkcyjne	inne (w tym infrastruktura)	ogółem
1	2	3	4	5	6
1995	8	8	2	4	22
1996	6	5	3	5	21
1997	3	4	1	8	16
1998	3	5	3	11	22
1999	3	3	1	14	21
2000	7	4	0	12	23
2001	3	3	1	12	19

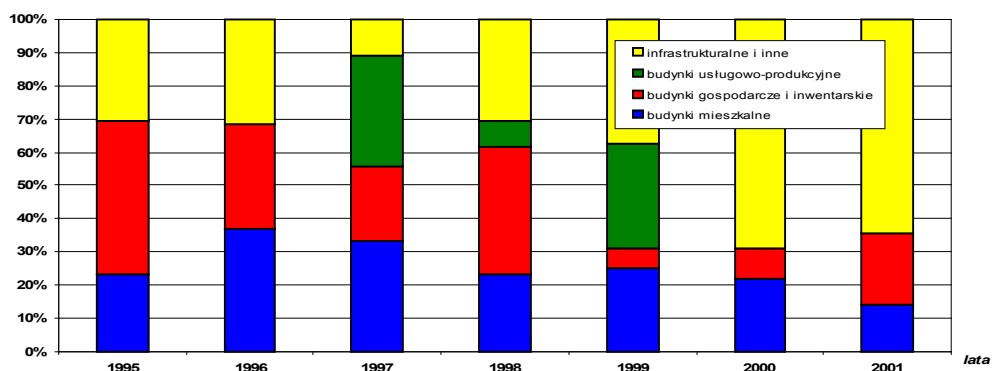

7.3.2. Pozwolenia na budowę

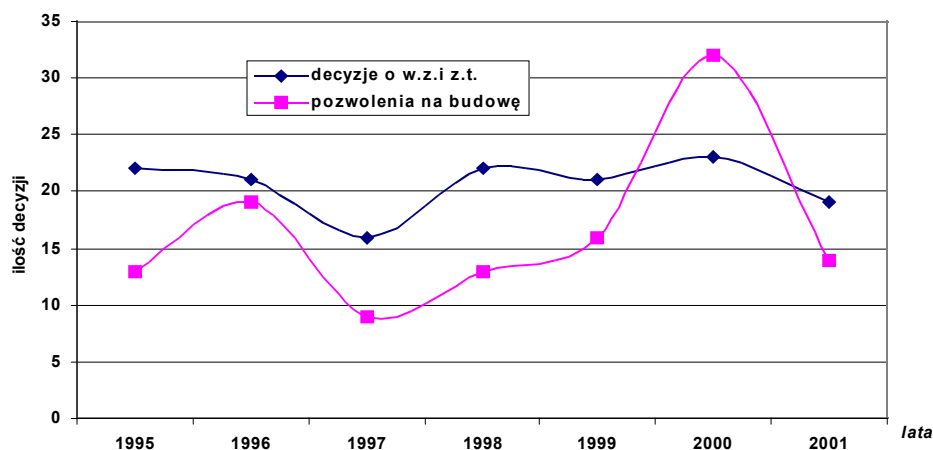
Tab.35. Decyzje administracyjne pozwoleń na budowę wg rodzajów inwestycji (dane Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim - 2002r.).

LATA	Budynki mieszkalne	Budynki gospodarcze i inwentarskie	Budynki usługowo-produkcyjne	Urządzenia infrastrukturalne i inne	Ogółem
1	2	3	4	5	6
1995	3	6	-	4	13
1996	7	6	-	6	19
1997	3	2	3	1	9
1998	3	5	1	4	13
1999	4	1	5	6	16
2000	7	3	-	22	32
2001	2	3	-	9	14

STRUKTURA WYDANYCH POZWOLEŃ NA BUDOWĘ

TENDENCJE RUCHU BUDOWLANEGO

Z analizy ilości wydanych decyzji administracyjnych o ustaleniu warunków zabudowy i zagospodarowania terenu oraz pozwoleń na budowę wynika, że na terenie gminy w analizowanym okresie ruch budowlany utrzymuje się na jednakowym poziomie z wahaniami w dół w latach 1997-98 i w górę w roku 2000.

Analiza wykresów przedstawiających strukturę wydawanych w latach 1995-2000 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz pozwoleń na budowę wykazuje spadek inwestycji kubaturowych (*budynki inwentarskie, mieszkalne, usługowo-produkcyjne*) na rzecz inwestycji infrastrukturalnych.

7.4. Oświata i wychowanie

W roku szkolnym 2001/2002 na terenie gminy funkcjonowały 2 szkoły podstawowe z łączną liczbą 174 uczniów, jedno gimnazjum z liczbą 99 uczniów oraz jeden oddział zerowy z liczbą 23 uczniów, funkcjonujący przy Zespole Szkół Ogólnokształcących z dodatkowym nauczaniem języka

białoruskiego w Orli. Wszystkie szkoły były szkołami publicznymi, zarządzanymi przez gminę. Łączna liczba nauczycieli w przeliczeniu na jeden etat wynosiła 34,2.

Wskaźnik ilości uczniów na oddział w szkołach podstawowych, łącznie z oddziałem zerowym wynosił 15,1 i był nieco wyższy aniżeli średni dla obszaru wiejskiego powiatu bielskiego wynoszący 14,6.

Od roku szkolnego 2002/2003 funkcjonuje jedna szkoła podstawowa, skupiona wraz z oddziałem zerowym i gimnazjum przy Zespole Szkół Ogólnokształcących z dodatkowym nauczaniem języka białoruskiego w Orli (Fot.19).

Tab.36. Szkoły funkcjonujące na terenie gminy Orla w roku szkolnym 2001/2002 (dane Urząd Gminy Orla-2002r.).

Szkoła		Nauczyciele w przeliczeniu na 1 etat	Uczniowie	Liczba Oddziałów
1		2	3	4
Zespół Szkół Ogólnokształcących z dodatkowym nauczaniem języka białoruskiego w Orli	Szkoła Podstawowa	27,7	146	8
	Gimnazjum		99	6
	Oddział zerowy		23	1
Szkoła Podstawowa w Malinnikach (zlikwidowana od 31.08.2002r.)		6,5	28	4

7.5. Kultura

Ośrodkami kultury na terenie gminy są:

- 1) Gminny Ośrodek Kultury w Orli. W 2001 roku nastąpiła reorganizacja placówki. Poza działalnością kulturalną ma ona również pełnić funkcję promocyjną gminy. Nawiązana została współpraca z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Bielsku Podlaskim i Hajnówce. Rozszerzona została oferta kulturalna dla dzieci i młodzieży.
- 2) Gminna Biblioteka Publiczna w Orli, z księgozbiorem 17,189 tys. woluminów i 260 zarejestrowanych czytelnikach (dane Urzędu Gminy 2002r.). Placówka biblioteczna znajduje się w budynku szkolnym przy ul. Bielskiej 32 i dzieli pomieszczenia wspólnie z biblioteką szkolną. Biblioteka jest czynna codziennie oprócz sobót. Podstawowym ogniwem działalności biblioteki oraz warunkiem pełnienia jej funkcji jest księgozbiór. Biblioteka w swym księgozbiorze gromadzi literaturę piękną polską i obcą, literaturę dla dzieci i młodzieży, księgozbiór regionalny, księgozbiór podręczny – do korzystania w czytelni, lektury szkolne oraz

literaturę popularno-naukową z różnych dziedzin wiedzy. Biblioteka jest finansowana z budżetu gminy, a zakupy książek są dokonywane w miarę otrzymywanych środków. Na koniec roku 2001 zanotowano 7839 wypożyczeń. Placówka cieszy się ogromną popularnością wśród dzieci i młodzieży szkolnej.

3) Świetlice wiejskie wykorzystywane na potrzeby sołectw (*zebrania, zabawy, wesela, działalność kulturalna*).

4) Funkcjonujące świątynie i miejsca kultu:

- Orla – cerkiew parafialna p.w. Św. Michała (Fot.8),
- Orla – cerkiew p.w. Św.Św. Cyryla i Metodego,
- Orla – kaplica prawosławna,
- Orla – kaplica rzymskokatolicka p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej,
- Orla – kościół Chrześcijan Baptystów,
- Szczyty Dzieciotowo – cerkiew parafialna p.w. Ścięcia Głowy Św. Jana Chrzciciela (Fot.12),
- Wólka Wygonowska - cerkiew parafialna p.w. Św. Michała Archanioła (Fot.15),
- Gredele – kaplica prawosławna (Fot.14),
- Malinniki – kaplica prawosławna.

7.5.1. Folklor, religia

Mieszkańcy gminy, w przeważającej części, są wyznawcami prawosławia. Stanowią oni mieszkankę ludności narodowości polskiej, białoruskiej i ukraińskiej. Pielęgnowane tutaj są obrzędy religijne i święta parafialne.

Przy Gminnym Ośrodku Kultury istnieje amatorski zespół folklorystyczny „Orlanie”, który jest wielokrotnym laureatem przeglądów i konkursów kultury regionalnej, festiwali piosenki białoruskiej. W 2001r. zespół obchodził jubileusz 55 – lecia. Przy GOK-u istnieje również Zespół Dziecięcy Taneczno-Wokalny. Amatorski zespół folklorystyczny działa również w Malinnikach.

Największą imprezą w gminie są spotkania integracyjne z cyklu „Studio Lato Radia Białystok”. Coroczną imprezą jest festyn ludowy zorganizowany przez Białoruskie Towarzystwo Społeczno – Kulturalne.

We wsiach Mikłasze, Koszele, Reduty, Krywiatycze zamieszkują miejscowi artyści ludowi, znani również w regionie, wykonujący od wielu lat różnego rodzaju wyroby rękodzielnicze (Fot.20).

7.6. Zdrowie i opieka społeczna

Na terenie gminy funkcjonują:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Alma – Med.”
Gabinet Lekarza Rodzinnego
lek.med. A. Szczepanowska
Orla, ul. Bielska 8, z personelem składającym się z 1 lekarza i 2 pielęgniarek,
- gabinet lekarza stomatologa przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Orli z personelem składającym się z 1 lekarza,
- apteka w Orli, Chrol-Pawluczuk Anna. mgr farmac.
Orla, ul. Bielska 8.

W zakresie lecznictwa specjalistycznego ludność gminy obsługiwana jest w poradniach i zakładach specjalistycznych w Bielsku Podlaskim.

7.7. Sport, turystyka i rekreacja

Boiska sportowe i urządzenia rekreacyjne znajdują się w następujących miejscowościach :

- boisko przy Zespole Szkół Ogólnokształcących z dodatkowym nauczaniem języka białoruskiego w Orli,
- boisko na placu przy budynku zlikwidowanej szkoły podstawowej w Malinnikach,
- boisko sportowe w Koszelach.

Sala gimnastyczna istnieje przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Orli.

Na terenie gminy brak jest obecnie urządzeń i obiektów turystycznych (*hoteli, moteli, zajazdów, wyznaczonych pól biwakowych itp.*). Brak też zarejestrowanych gospodarstw i kwater agroturystycznych. Gminny Ośrodek Kultury opracowuje Program Kulturalnego Rozwoju Gminy i Promocji, w ramach którego podjęto działania mające na celu stworzenie oferty agroturystycznej.

Dużą atrakcją turystyczną jest Szlak Prawosławnych Świątyń o długości 14 km przebiegający przez wsie: Spiczki, Orla, Szczyty Dzięciołowo i Krzywa (*na terenie gminy Bielsk Podlaski*) (www.orka.pl). W okolicach wsi Reduty powstaje obiekt w, którym przewiduje się utworzenie ośrodka usług turystycznych.

7.8. Pozarolnicza działalność gospodarcza

Do pozarolniczej działalności zalicza się produkcję, usługi, handel nie związane bezpośrednio z wytwarzaniem płodów rolnych i hodowlą.

7.8.1. *Przemysł, rzemiosło, usługi, handel*

Na terenie gminy Orla istnieją podmioty gospodarcze prowadzące działalność w zakresie: usług transportowych, mechaniki pojazdowej, blacharstwa – lakiernictwa; usług ogólnobudowlanych, metalowych, betoniar-skich, instalatorskich, ciesielstwa, stolarstwa; sprzedaży artykułów spożywczych, przemysłowych, do produkcji rolnej; handlu obwoźnego; produkcji, sprzedaży, przerobu drewna, wyrobów z drewna, wikliny, słomy; wytwórnia wód; gastronomii; wyrobu kafli; pomnikarstwa; organizacji szkoleń, pośrednictwa ubezpieczeniowego, księgowości rachunkowej; usług leśnych (*ścinka drzew, pielęgnacja lasu*); usług weterynaryjnych i inseminacyjnych; usług rolniczych; skupu żywca; wyprawy skór; handlu walutą; usług rozrywkowych; młynarstwa.

Do niektórych większych firm działających na terenie gminy Orla można zaliczyć:

- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”
Orla, ul.E.Orzeszkowej 1
handel artykułami spożywczymi i przemysłowymi
- „ORMAX”
Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe
Orla, ul.Sienkiewicza 17
handel materiałami budowlanymi, maszynami rolniczymi i środkami ochrony roślin, usługi transportowe
- „SOLAR”
Przedsiębiorstwo Handlowo Produkcyjne s.c.
Orla, ul.Sienkiewicza 2
produkcja i handel wyrobami z drewna, wikliny i słomy
- „ORLAS”
Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowe
Orla, ul.Sienkiewicza 2
produkcja i handel wyrobami z drewna, wikliny i słomy, pozyskiwanie i skup runa leśnego, przetwórstwo spożywcze
- Młyn Gospodarczy „ORLANKA”
Orla, ul. Bielska 48
usługi w zakresie przemiału zboża

- Ciastkarnia „KARINA” s.c.
Orla, ul. Orzeszkowej 1
produkcja wyrobów ciastkarskich i cukierniczych
- Usługi Transportowe, Trans-Grot, J.Szymański.
Orla, ul. Armii Czerwonej 11
usługi transportowe, handel artykułami spożywczymi, przemysłowymi, materiałami budowlanymi, maszynami rolniczymi i nawozami
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe ACWO sp. z o.o.w Orli
budownictwo, usługi, handel
- Wytwórnia Napojów Gazowanych Białowieskie Wody sp. z o.o.
Oleksze 21
- Przedsiębiorstwo Handlowe, Andrzej Kuptel
Orla, ul.Kleszczelowska 19
handel artykułami przemysłowymi, częściami zamiennymi do maszyn rolniczych, naprawa maszyn rolniczych
- ENIGMA, Anatol Bakun
Orla, ul.A.Czerwonej 22
handel zbożem
- Gospodarstwo Rolne
Kol.Antonowo
usługi rolnicze

7.9. Stan finansów gminy

Wykonanie budżetów gminy w latach 1995 – 2001 przedstawia się następująco:

Tab.37. Dochody budżetu gminy Orla (dane Rocznik statystyczny woj. podlaskiego 2001 i Urząd Gminy Orla 2002r.).

Rok	Ogółem [tys.zł]	Na 1 mieszk. [zł]	W tym [tys. zł]		
			dochody własne	dotacje celowe	subwencje
1995	1 421,614	311,27	774,509	224,568	49,673
1996	2 387,383	565,59	876,595	294,368	804,887
1997	2 921,896	701,87	1 218,626	331,647	904,249
1998	3 107,968	783,45	1 109,586	409,978	1 079,903
1999	3 311,788	856,42	1 613,522	386,768	1 311,498
2000	3 339,061	891,40	1 608,591	457,834	1 272,636
2001	3 920,664	1014,89	1 519,972	478,215	1 922,477

Tab.38. Wydatki budżetu gminy (dane Rocznik statystyczny woj. podlaskiego 2001 i Urząd Gminy Orla 2002).

Rok	Ogółem [tys. zł]	Na 1 mieszk. [zł]	W tym inwestycje [tys. zł]
1995	1 498,533	328,12	566,079
1996	2 227,366	527,67	333,500
1997	2 260,552	543,01	730,000
1998	3 140,944	791,76	604,060
1999	3 641,855	941,77	736,987
2000	3 214,432	858,10	18,182
2001	3 791,926	1007,68	15,000

Wysokość dochodów i wydatków budżetu jest jedną z niższych wśród gmin wiejskich powiatu bielskiego i województwa podlaskiego. Podkreślenia jednak wymaga zauważalny postępujący wzrost wydatków i dochodów, szczególnie w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Niskie wydatki inwestycyjne w okresie 2000-2001 wynikały z konieczności spłaty zobowiązań finansowych zaciągniętych w latach wcześniejszych.

W budżecie roku 2002 przewidziano wydatki inwestycyjne w wysokości 280 tys.zł z przeznaczeniem na modernizację oczyszczalni ścieków w Orli i budowę nawierzchni ulicy we wsi Reduty.

8. Uwarunkowania określone w strategii województwa podlaskiego oraz innych dokumentach

Gmina Orla znajduje się w określonym otoczeniu społeczno – gospodarczym. Na otoczenie to składają się wszystkie elementy, które znajdują się poza gminą. Tworzą one układ zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju gminy.

8.1. Uwarunkowania wynikające ze strategii województwa podlaskiego

Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2010 została opracowana w sierpniu 2000 roku. Jest kluczowym dokumentem programowym określającym zasady i kierunki długofalowej koncepcji rozwoju regionu.

Zgodnie z przyjętą przez samorząd województwa strategią, gmina Orla znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego południowo - wschodniego, obejmującego powiaty: bielski, hajnowski, siemiatycki (RYS.5).

Generalnie obszar ten ukierunkowany będzie na:

- wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich, w tym pozarolniczej funkcji wsi,
- działalność produkcyjną i przetwórczą,
- turystykę na obszarze Białowieskiego Parku Narodowego i jego otuliny.

W strukturze funkcjonalno – przestrzennej obszaru gminy, której elementy zawierają się w strategii województwa wyróżnia się:

- 1) system przyrodniczy, na który składają się:
 - dolina rzek Orłanki i Nurca,
- 2) system osadniczy z wsią gminną Orła pełniącą funkcję obsługi ludności w zakresie usług podstawowych,
- 3) obszary gleb o wysokiej wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w szczególności w rejonach miejscowości; Gregorowce, Szernie, Topczykały, Spiczki, Orła, Krywiatycze, Malinniki,
- 4) system transportowy:
 - droga krajowa nr 66 Bielsk Podlaski – Połowce,
 - linia kolejowa Białystok – Bielsk Podlaski - Czeremcha,
- 5) system energetyczny:
 - projektowana linia elektroenergetyczna WN 110,
- 6) system telekomunikacyjny:
 - linie telefoniczne kablowe światłowodowe.

8.2. Uwarunkowania wynikające ze strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski

Strukturę administracyjną obszaru tworzą województwa: podlaskie, warmińsko – mazurskie, północna część województwa mazowieckiego, część pomorskiego i kujawsko – pomorskiego. O przynależności gmin do Zielonych Płuc Polski decydowały szczególne walory środowiska przyrodniczego.

Strategia nadaje wiodącą rolę środowisku przyrodniczemu oraz osadnictwu, i chociaż nie ma charakteru obligatoryjnego, powinna być wykorzystana w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gmin, jako inspiracja i uzasadnienie konkretnych propozycji działań inwestycyjnych.

W strategii uwzględnia się krajową sieć ekologiczną ECONET, tworzącą system korytarzy ekologicznych, biocentrów i stref buforowych, mający na celu zwiększenie skuteczności ochrony różnorodności biologicz-

nej i krajobrazowej. W systemie tym przewidziano korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym w rejonie doliny rzeki Nurzec, na skraju południowego obszaru gminy. Ustalenia strategii są skoordynowane z „Koncepcją polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”, ogłoszoną w Monitorze Polskim z 2001r. Nr 26 poz. 432, w której uwzględnia się założenia europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000, powołanej poprzez wydanie Dyrektywy 43/92/EEC w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory.

8.3. Inne uwarunkowania zewnętrzne, określone w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin sąsiednich oraz w Studium zagospodarowania przestrzennego województwa białostockiego

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bielsk Podlaski uchwalone 15.11.1997r.:
 - zbiornik retencyjny na rzece Orłance, na odcinku poniżej wsi Mikłasz, na pograniczu gmin Orla i Bielsk Podlaski oraz wyznaczone obszary leśne.
2. Studium zagospodarowania przestrzennego województwa białostockiego (1997r.):
 - zbiornik retencyjny na rzece Orłanka powyżej wsi Reduty.

9. Analiza SWOT

Narzędziem stosowanym do oceny czynników wzrostu jak i regresu przy uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych jest analiza SWOT. Przy zastosowaniu tej metody oceniono najistotniejsze mocne i słabe strony (*czynniki wewnętrzne*) oraz szanse i zagrożenia (*czynniki zewnętrzne*), mające wpływ na rozwój gminy.

ATUTY GMINY	SŁABE STRONY
1. dobre położenie komunikacyjne w ciągu drogi krajowej w kierunku przejścia granicznego w Połowcach i drogi wojewódzkiej w kierunku Białowieskiego Parku Narodowego, stwarzające możliwości rozwoju urzędzeń obsługi komunikacji, turystyki, 2. dobre wyposażenie w sprzęt rolniczy, pozwalające na zintensyfikowanie produkcji	1. nierozwinięty system oczyszczania ścieków, brak sieci gazowej, 2. ukryte bezrobocie w rolnictwie, 3. rozdrobnienie gospodarstw rolnych, 4. duże bezrobocie, 5. niskie przychody budżetu gminy wynikające z sytuacji gospodarczo-ekonomicznej kraju, 6. brak dużych zwartych kompleksów leśnych.

<p>rolnej,</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. dobre wyposażenie w infrastrukturę społeczną, 4. dobre warunki mieszkaniowe, w kryterium ilościowym lepsze od średniej dla obszaru wiejskiego w województwie, 5. pełne zwodociągowanie gminy, umożliwiające rozwój produkcji rolniczej i poprawę warunków życia mieszkańców, 6. dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna (sieć dróg lokalnych, wodociągi, telekomunikacja, energetyka), stwarzająca możliwość realizacji inwestycji, 7. dostępność uzbrojonych terenów inwestycyjnych, 8. dostępność siły roboczej, 9. wysoka jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej (przeważająca ilość gleb klas III i IV), 10. występowanie złóż surowców mineralnych możliwych do produkcyjnego wykorzystania (<i>ity, gliny, piaski, żwiry</i>), 11. czyste środowisko przyrodnicze oraz istniejące obiekty zabytkowe umożliwiające podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy. 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. wzrost ruchu turystycznego i transportowego na drodze krajowej i wojewódzkiej stwarzający możliwość rozwoju gospodarczego przyległych terenów w związku z korzystnym położeniem gminy (<i>Białowieski Park Narodowy, przejście graniczne w Połowcach</i>), 2. popyt na zdrową żywność i uwarunkowania prawne stwarzające możliwości rozwoju produkcji rolniczej metodami ekologicznymi i integrowanymi, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. brak zbytu na produkty rolne i nieopłacalność produkcji rolnej, 2. słaby napływ kapitału zewnętrznego, 3. konkurencyjność terenów przemysłowych miasta Bielska Podlaskiego dla lokalizacji zakładów produkcyjnych.

<p>3. możliwość uzyskania środków pomocowych z zewnątrz na rozwój infrastruktury i ochronę środowiska,</p> <p>4. polityka państwa stwarzająca uwarunkowania w kierunku restrukturyzacji rolnictwa (<i>zwiększenie powierzchni gospodarstw i intensyfikacja produkcji</i>),</p> <p>5. plany budowy gazociągu tranzytowego relacji Bielsk Podlaski – Hajnówka umożliwiające w przyszłości gazyfikację gminy,</p> <p>6. sąsiedztwo m. Bielska Podlaskiego umożliwiające kształcenie na poziomie średnim, specjalistyczną opiekę zdrowotną,</p>	
--	--

Słabą stroną jest niska zdolność przystosowawcza osób pozostających bez pracy do nowych warunków gospodarczych, co jest szczególnie istotne na terenie wiejskim. Problemem społecznym i ekonomicznym jest mała opłacalność produkcji rolniczej w obecnych uwarunkowaniach.

Najistotniejszymi atutami gminy są: wysoka wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, położenie komunikacyjne, rozwinięta infrastruktura techniczna, nieskażone środowisko przyrodnicze. Szansą rozwoju jest restrukturyzowanie rolnictwa, przy wsparciu finansowym zewnętrznych programów pomocowych, tworzenie miejsc pracy w produkcji i usługach poza rolnictwem (*mała przedsiębiorczość*).

III. KIERUNKI

Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Orla opracowano w oparciu o uwarunkowania określone w I części studium, uwzględniając ustalenia strategii rozwoju województwa podlaskiego oraz ustalenia wynikające ze strategii rozwoju obszaru Zielone Płuca Polski.

1. Cele i kierunki rozwoju przestrzennego określone w strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego ZPP i województwa

1.1. Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski

Do podstawowych celów rozwoju, wynikających ze strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego ZPP zalicza się:

- 1) Stworzenie warunków do zachowania i wzmocnienia ekosystemów oraz ochrony wód i zasobów naturalnych.
- 2) Stworzenie możliwości awansu cywilizacyjnego społeczności lokalnych.
- 3) Aktywizację gospodarczą zharmonizowaną z wymaganiami środowiska przyrodniczego.

Realizacji tych celów służyć mają następujące kierunki działań:

- ♣ przeciwstawianie się eutrofizacji jezior i zbiorników oraz zanieczyszczeniu wód powierzchniowych przez kompleksową racjonalizację gospodarki wodnej oraz prawidłowe prowadzenie gospodarki komunalnej i leśnej,
- ♣ systematyczne zwiększanie i wzmacnianie obszarów prawnie chronionych o zróżnicowanym statucie i rygorach ochronnych,
- ♣ stałe podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji ludności, jako podstawowego sposobu opanowania bezrobocia i patologii społecznej, wzmocnienia aktywności i przedsiębiorczości oraz samoorganizacji struktur społecznych,
- ♣ oparcie rozwoju gospodarczego o wysokie technologie produkcji, rozwój drobnych i średnich przedsiębiorstw oraz turystyki i rolnictwa ekologicznego.

1.2. Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2010

1.2.1. Cele strategiczne rozwoju województwa

W strategii rozwoju województwa podlaskiego przyjęto następujące cele strategiczne:

- województwo podlaskie obszarem rozwoju nowoczesnej infrastruktury technicznej, otwartym i dostępnym dla otoczenia,

- województwo podlaskie obszarem rozwoju gospodarczego, unowocześniania rolnictwa w dostosowaniu do specyfiki przestrzeni produkcyjnej, tworzącym sprzyjające warunki dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości,
- województwo podlaskie obszarem rozwoju regionalnej infrastruktury społecznej stosownie do potrzeb i aspiracji mieszkańców z poszanowaniem odrębności narodowych, kulturowych i religijnych oraz wzmacnianie funkcji ośrodków miejskich o znaczeniu krajowym i regionalnym,
- województwo podlaskie obszarem racjonalnego wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz wspierania rozwoju turystyki, kultury fizycznej i sportu,
- województwo podlaskie obszarem wykorzystującym położenie przygraniczne, wielokulturową tradycję oraz unikatowe walory przyrodnicze do rozwoju współpracy międzynarodowej w tym przy – i transgranicznej.

1.2.2. Priorytety rozwoju województwa

Do priorytetów rozwoju województwa podlaskiego zalicza się:

- ♣ podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa,
- ♣ wzmocnienie bazy ekonomicznej województwa,
- ♣ rozwój instytucji i urzędzeń infrastruktury społecznej o zasięgu i znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym w dziedzinie zdrowia, opieki społecznej i kultury oraz podwyższenia w ten sposób rangi i pozycji ośrodków regionalnych województwa i jego integracji wewnętrznej,
- ♣ zrównoważone gospodarowanie przestrzenią z zachowaniem ważnych w skali krajowej i europejskiej walorów przyrodniczych i kulturowych, a także z ich racjonalnym wykorzystaniem dla przyspieszonego rozwoju,
- ♣ rozwój międzynarodowych kontaktów regionalnych i wymiany, w tym współpracy przygranicznej i transgranicznej województwa z regionami Białorusi i Litwy oraz międzynarodowa promocja regionu,
- ♣ rozwój ogólnodostępnego systemu edukacji w tym ustawicznego kształcenia kadr, dostosowanego do potrzeb regionu.

2. Koncepcja polityki rozwoju gminy Orla

Zgodnie z art.71 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (*Dz.U.Nr 62, poz.627 z późn.zm.*) podstawą sporządzenia stu-

dium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, określającym politykę rozwoju przestrzennego gminy są zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska.

2.1. Wizja i misja rozwoju gminy

Zakłada się, że gmina Orla będzie obszarem harmonijnego rozwoju rolnictwa, turystyki, drobnej wytwórczości, rosnącej jakości i poziomu życia oraz aktywności społeczności lokalnej w jego kreowaniu, a mianowicie:

- nastąpi podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców (*poprawa warunków życia, podniesienie dochodów, poprawa stanu środowiska, poziomu wykształcenia, rozwój urzędzeń i systemów infrastruktury technicznej*),
- struktura gospodarki będzie wielofunkcyjna, wiodącym sektorem pozostanie rolnictwo, obok którego będzie rozwijać się turystyka, drobna wytwórczość i usługi,
- nastąpi rozwój drobnych zakładów rolno – spożywczych, przetwarzających lokalne płody rolne, co zapewni miejsca pracy,
- nastąpi rozwój agroturystyki, baza turystyczna zaspokajając będzie podstawowe potrzeby turystów, stworzony zostanie system informacji i promocji turystycznej gminy i jej otoczenia
- większość mieszkańców będzie miała wykształcenie średnie, podniesie się świadomość ekologiczna, system oświaty będzie dostosowany do wymogów gospodarki rynkowej,
- nastąpi wzrost wydajności pracy w rolnictwie i zapewnienie opłacalności gospodarowania poprzez zmniejszenie zatrudnienia i zwiększenie powierzchni gospodarstw; rozwiną się gospodarstwa specjalistyczne nastawione np. na chów bydła, trzody chlewnej, specjalistyczną produkcję roślinną w oparciu o zasoby dobrych gleb,
- restrukturyzacja rolnictwa spowoduje rozwój wiejskiego osadnictwa nierolniczego, co należy uwzględnić w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- osoby dotychczas pracujące w rolnictwie będą miały możliwość zatrudnienia w działalności pozarolniczej, w sferze produkcyjnej, usługowej, turystycznej, handlowej,
- gmina będzie zróżnicowana w zakresie gospodarowania gruntami; w obszarach posiadających pełne możliwości rozwoju produkcji rolniczej

będą przeważać gospodarstwa wielkoobszarowe (*50 i więcej ha*), gdzie prowadzona będzie uprawa roślin przemysłowych; na obszarach, gdzie brak jest możliwości intensyfikacji rolnictwa, rozwijać się będzie drobnotowarowa produkcja zdrowej żywności i agroturystyka; wytwarzana żywność odpowiadać będzie wysokim standardom jakości; w gospodarstwach, które nie ulegną likwidacji i nie powiększą areалу będzie rozwijana produkcja szklarniowa, ogrodnicza, drobiarska; będą wdrożone plany działania dla każdego z gospodarstw, sprecyzowane specjalizacje i kierunki inwestowania gospodarstw perspektywicznych, co umożliwi planowanie zagospodarowania przestrzennego gminy; zostaną określone podstawowe funkcje wsi – wysokotowarowa, agroturystyczna, rolnictwa tradycyjnego, ekologicznego; opracowane zostaną ogólne programy rozwoju usług turystycznych,

- nowoczesna infrastruktura techniczna obejmująca wodociągi, kanalizację, oczyszczalnie ścieków, system gospodarki odpadami, gazyfikację zapewni poprawę warunków życia mieszkańców, stanu środowiska oraz atrakcyjność lokalizacyjną dla inwestorów.

Jako nadrzędny cel strategiczny (*misja*) przyjmuje się osiągnięcie trwałego rozwoju gospodarczego i społecznego, bezpiecznego ekologicznie i akceptowanego społecznie, podniesienie standardu życia poprzez wzrost dochodów mieszkańców i poprawę warunków bytowych, przy pełnym wykorzystaniu zasobów naturalnych, kapitałowych i ludzkich oraz położenia w niewielkiej odległości od Białowieskiego Parku Narodowego.

2.2. Strategiczne cele i kierunki rozwoju gminy

- Wzrost gospodarczy.
- Wygoda, bezpieczeństwo i rozwój społeczny.
- Bezpieczeństwo ekologiczne i ochrona środowiska przyrodniczego.

2.3. Cele zagospodarowania przestrzennego

2.3.1. Cele urbanistyczne

1. Uporządkowanie funkcjonalno–przestrzenne i estetyczne zabudowy, poprawa wizerunku wsi.
2. Utrzymanie ładu przestrzennego.
3. Rewitalizacja zabudowy centrum miejscowości Orla.

2.3.2. Cele ekologiczne

1. Ochrona funkcjonowania i zachowanie ciągłości przestrzennej systemu

przyrodniczego.

- Wzbogacanie i racjonalne wykorzystanie walorów systemu przyrodniczego dla rolnictwa i rekreacji.
- Utrzymanie i racjonalne wykorzystanie dla potrzeb turystyczno – krajoznawczych, rekreacyjnych i usługowych obiektów środowiska przyrodniczego.
- Zapewnienie warunków utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalnej gospodarki zasobami środowiska, w szczególności przez:
 - a) ustalanie programów racjonalnego wykorzystania powierzchni ziemi, w tym na terenach eksploatacji złóż kopalin, i racjonalnego gospodarowania gruntami,
 - b) uwzględnienie obszarów występowania złóż kopalin oraz obecnych i przyszłych potrzeb eksploatacji tych złóż,
 - c) zapewnienie kompleksowego rozwiązania problemów zabudowy wiejskiej ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki wodnej, odprowadzania ścieków, gospodarki odpadami, systemów transportowych i komunikacji publicznej oraz urządzania i kształtowania terenów zieleni,
 - d) uwzględnianie konieczności ochrony wód, gleby i ziemi przed zanieczyszczeniem w związku z prowadzeniem gospodarki rolnej,
 - e) zapewnienie ochrony walorów krajobrazowych środowiska.
- Zapewnienie normatywnych warunków sanitarnych zamieszkiwania ludności w zakresie: jakości powietrza atmosferycznego, poziomu hałasu i wibracji oraz elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego.

2.3.3. Cele społeczne w zagospodarowaniu przestrzennym

1. Tworzenie warunków do wzrostu ilości miejsc pracy, szczególnie w urządzeniach obsługi wsi i rolnictwa.
2. Likwidacja barier architektonicznych w zakresie dostępności do obiektów użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych.
3. Dążenie do podnoszenia standardu warunków zamieszkiwania.
4. Sprzyjanie podnoszeniu poziomu wykształcenia mieszkańców, rozwoju kultury, sportu, ochrony zdrowia i opieki społecznej.

2.3.4. Cele rozwoju gospodarczego

- Efektywne wykorzystanie niezagospodarowanego majątku, surowców lokalnych, zasobów pracy.
- Rozwój funkcji produkcyjnych na wyznaczonych dla tego celu terenach.

- Poprawa struktury obszarowej gospodarstw.
- Rozwój urzędzeń obsługi rolnictwa i wsi.
- Właściwe wykorzystanie możliwości produkcyjnych rolnictwa.
- Tworzenie warunków do rozwoju przetwórstwa rolno – spożywczego na terenie gminy.
- Rozwój agroturystyki na terenach o odpowiednich walorach przyrodniczych.

2.3.5. Cele rozwoju komunikacji i infrastruktury

1. Zapewnienie odpowiedniego standardu funkcjonowania drogi krajowej, wojewódzkiej, dróg powiatowych i gminnych.
2. Stworzenie systemu oczyszczania ścieków.
3. Pełne zaspokojenie potrzeb w zakresie zapotrzebowania na dostawę energii elektrycznej, telefonizację, gazyfikację.
4. Niedopuszczanie do powstawania miejsc niekontrolowanego składowania odpadów.

3. Obszary wskazane do objęcia ochroną prawną na podstawie przepisów szczególnych

3.1. Obszar chronionego krajobrazu

Wyznaczenie obszaru chronionego krajobrazu jest formą ochrony przyrody przewidzianą w art.13 ust.1 pkt.4 ustawy z dnia 16 października 1991r. (*Dz.U.Nr 114, poz.492 z późn.zm.*) o ochronie przyrody. Wprowadzenie takiej formy ochrony przyrody następuje w drodze rozporządzenia wojewody lub w sytuacji nie wprowadzenia jej przez wojewodę na podstawie uchwały rady gminy.

Proponuje się ustanowienie obszaru chronionego krajobrazu w południowej części gminy, w obszarze doliny rzeki Nurzec określonym na rysunku kierunków. Obszar ten zawiera się w korytarzu ekologicznym o znaczeniu krajowym wskazanym w strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski, której ustalenia uwzględnione są w „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”.

Przesłanką do utworzenia obszaru chronionego krajobrazu są istniejące na tym obszarze gminy wyróżniające się krajobrazowo tereny o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem.

Zasady gospodarowania na obszarze chronionego krajobrazu.

Głównym priorytetem jest ochrona wartości użytkowych środowiska przyrodniczego w stosunku do innych dziedzin działalności gospodarczej.

Zgodnie z art.26a ust.1 cytowanej ustawy na obszarze chronionego krajobrazu mogą zostać wprowadzone zakazy dotyczące m.in.:

1. lokalizowania nowych obiektów zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, poza inwestycjami realizującymi cele publiczne,
2. lokalizacji budownictwa lotniskowego poza miejscami wyznaczonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
3. utrzymywania otwartych rowów i zbiorników ściekowych,
4. dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych,
5. likwidowania małych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno – błotnych,
6. wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych,
7. lokalizacji ośrodków chowu, hodowli – posługujących się metodą bezściółkową,
8. organizowania rajdów motorowych i samochodowych oraz pokazów lotów akrobacyjnych,
9. umieszczania tablic reklamowych poza obszarami zabudowanymi,
10. likwidowania zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych,
11. umyślnego zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych, tarlisk i złożonej ikry, ptasich gniazd oraz wybierania jaj; nie dotyczy gospodarki łowieckiej lub rybackiej oraz racjonalnej gospodarki rolnej i leśnej,
12. wypalania roślinności i pozostałości roślinności, wydobywania skał, minerałów, torfu oraz niszczenia gleby,
13. wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem obiektów związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym.

3.2. Użytki ekologiczne

Użytkami ekologicznymi, na podstawie art.30 ust.1 cytowanej ustawy są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środo-

wisk, jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, w tym miejsca ich sezonowego przebywania lub rozrodu. Użytki ekologiczne wykazuje się w ewidencji gruntów. Wprowadzenie takiej formy ochrony przyrody następuje w drodze uchwały rady gminy jeżeli wojewoda jej nie wprowadzi.

Na terenie gminy Orla za użytki ekologiczne mogą być uznane przede wszystkim wybrane, ze względów przyrodniczych, obszary w rejonie dolin rzek: Nurzec, Orlanka, Białka oraz śródpolne oczka wodne.

W stosunku do użytków ekologicznych mogą być wprowadzone następujące zakazy:

- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem obiektów związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym,
- uszkodzania i zanieczyszczania gleby,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych,
- likwidowania małych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych,
- lokalizacji budownictwa letniskowego poza miejscami wyznaczonymi w miejscowy planie zagospodarowania przestrzennego,
- budowy budynków, budowli, obiektów małej architektury i tymczasowych obiektów budowlanych mogących spowodować degradację krajobrazu.

3.3. Lasy ochronne

Na podstawie §1 pkt.2 ppkt.c, d rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992r. (Dz.U.Nr 67, poz.337) za lasy wodochronne (*chroniące zasoby wód*), na terenie gminy mogą zostać uznane większe zwarte obszary leśne w rejonie siedlisk wilgotnych w okolicach wsi Wólka Wygonowska, Malinniki, Reduty

(wskazane na rysunku kierunków), jak również lasy w granicach strefy ochronnej ujęcia wody we wsi Oleksze.

Uznanie za las ochronny następuje w trybie art.16 ust.1 ustawy o lasach (Dz.U. z 2000r. Nr 56, poz.679), przez ministra, w stosunku do lasów stanowiących własność Skarbu

Państwa oraz w trybie art.16 ust.1a tej ustawy, przez wojewodę w odniesieniu do pozostałych lasów.

W lasach ochronnych prowadzi się gospodarkę leśną w sposób zapewniający ciągłe spełnianie przez nie celów, dla których zostały wydzielone, w szczególności poprzez:

1. dbałość o stan zdrowotny i sanitarny lasów,
2. preferowanie naturalnego odnowienia,
3. ograniczanie regulacji stosunków wodnych do prac uzasadnionych potrzebami odnowienia lasu oraz użytkowania sąsiadujących z lasami ochronnymi gruntów nieleśnych,
4. ograniczanie trwałego odwadniania bagien śródleśnych,
5. kształtowanie struktury gatunkowej i przestrzennej lasu zgodnie z warunkami siedliskowymi,
6. stosowanie indywidualnych sposobów zagospodarowania i ochrony poszczególnych drzewostanów,
7. ustalanie etatu cięć według potrzeb hodowlanych lasu,
8. ograniczanie stosowania zrębów zupełnych,
9. zakaz pozyskiwania żywicy i karpiny.

3.4. Obiekty dóbr kultury wskazane do objęcia ochroną prawną

Zgodnie z art.4 pkt 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. (Dz.U. z 2003r. Nr 162, poz.1568 ze zmianami.) o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochronie prawnej przewidzianej w przepisach ustawy, podlegają następujące dobra kultury:

- I. wpisane do rejestru zabytków (wymienione w części I. UWARUNKOWANIA pkt.3.1.1.),
- II. inne, jeżeli ich charakter zabytkowy jest oczywisty, o ile nie podlegają ochronie na podstawie odrębnych przepisów (wymienione w części I. UWARUNKOWANIA pkt.3.1.2.).

Na terenie gminy obiektami zasługującymi na objęcie, a nie objętymi dotychczas ochroną prawną są:

- 1) cmentarz żydowski w Orli,
- 2) cmentarz żołnierzy niemieckich z 1915r. w Gregorowcach,
- 3) cmentarze prawosławne we wsiach: Czechy Zabłotne, Gregorowce, Koszele, Koszki, Reduty, Malinniki, Spiczki (2 *cmentarze*), Szczyty Nowodwory, Szernie, Topczykały, Wólka Wygonowska.

Na terenach cmentarzy prace porządkowe i pielęgnacyjne zieleni oraz prace renowacyjne dawnych nagrobków i krzyży powinny być prowadzone w uzgodnieniu z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Białymstoku.

W historycznym obszarze miejscowości takich jak: Koszele, Wólka, Koszki, Spiczki, Topczykały, Mikłasze, Moskiewce, Reduty, Gregorowce należy zachować tradycyjny, historyczny układ przestrzenny, tj. drogę główną, drogi zagumienne, linie zabudowy.

4. Lokalne wartości środowiska przyrodniczego i jego zagrożenia

Wartości środowiska przyrodniczego:

1. dolina rzeki Orłanki (Fot.21),
2. dolina rzeki Białki,
3. dolina rzeki Nurzec z glebami organicznymi,
4. skupiska leśne w okolicach miejscowości Szczyty Nowodwory, Reduty, Malinniki, Gregorowce, Wólka Wygonowska,
5. śródpolne oczka wodne,
6. starorzecza w dolinach w/w rzek,
7. wysoka jakość wód podziemnych,
8. czyste powietrze,
9. walory krajobrazowe.

Szczególne zagrożenia środowiska mogące prowadzić do jego degradacji lub dewastacji na terenie gminy nie występują.

Obecny stan zagrożeń środowiska przyrodniczego scharakteryzowano szczegółowo w pkt.4.6. uwarunkowań.

Potencjalne zagrożenia dla lokalnego środowiska przyrodniczego może stanowić realizacja inwestycji związanych z rozbudową i zwiększeniem ruchu na drodze krajowej i wojewódzkiej, planowana rozbudowa i mo-

dernizacja linii kolejowej relacji Białystok-Bielsk Podlaski-Czeremcha-Siedlce-Lublin oraz budową linii energetycznej 110kV.

4.1. Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego

Ochrona zasobów środowiska realizowana jest na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (*Dz.U. Nr 62, poz.627 z późn.zm.*) oraz przepisów szczególnych:

1. ustawa o ochronie przyrody,
2. Prawo wodne,
3. Prawo geologiczne i górnicze,
4. ustawa o lasach
5. Prawo łowieckie,
6. ustawa o rybactwie śródlądowym,
7. ustawa o rybołówstwie morskim,
8. ustawa o ochronie zwierząt,
9. ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Celem ochrony zasobów środowiska jest:

- Ochrona powietrza polegająca na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości przez:
 1. utrzymanie stężenia substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych dla nich poziomów lub co najmniej na tych poziomach,
 2. zmniejszanie stężenia substancji w powietrzu co najmniej do poziomów dopuszczalnych, gdy nie są one utrzymane.
- Ochrona wód polegająca na zapewnieniu ich jak najlepszej jakości, w tym utrzymaniu ilości wody na poziomie zapewniającym ochronę równowagi biologicznej przez:
 - utrzymanie jakości wód powyżej albo co najmniej na poziomie wymaganym w przepisach,
 - doprowadzenie jakości wód co najmniej do wymaganego przepisami prawa poziomu, gdy nie jest on osiągnięty.
- Ochrona powierzchni ziemi polegająca na zapewnieniu jak najlepszej jej jakości poprzez:
 1. racjonalne gospodarowanie,
 2. zachowanie wartości przyrodniczych,
 3. zachowanie możliwości produkcyjnego wykorzystania,
 4. ograniczenie zmian naturalnego ukształtowania,

5. utrzymanie jakości gleby i ziemi powyżej lub co najmniej na poziomie wymaganych standardów,
 6. doprowadzenie jakości gleby i ziemi co najmniej do wymaganych standardów, gdy nie są one dotrzymane,
 7. zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem archeologicznych dóbr kultury.
- Ochrona przed hałasem polegająca na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska poprzez:
 - I. utrzymanie poziomu natężenia hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie,
 - II. zmniejszanie poziomu natężenia hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on utrzymany.
 - Ochrona przed polami elektromagnetycznymi polegająca na zapewnieniu jak najlepszego stanu środowiska przez:
 - a. utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach,
 - b. zmniejszanie poziomów pól elektromagnetycznych co najmniej do dopuszczalnych gdy nie są one dotrzymane.
 - Ochrona kopalin polegająca na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin w tym kopalin towarzyszących.
 - Ochrona zwierząt oraz roślin polegająca na:
 - 1.1. zachowaniu cennych ekosystemów, różnorodności biologicznej i utrzymaniu równowagi przyrodniczej,
 - 2.1. tworzeniu warunków prawidłowego rozwoju optymalnego spełniania przez zwierzęta i roślinność funkcji biologicznej w środowisku,
 - 3.1. zapobieganiu lub ograniczaniu negatywnych oddziaływań na środowisko, które mogłyby niekorzystnie wpływać na zasoby oraz stan zwierząt i roślin,
 - 4.1. zapobieganiu zagrożeniom naturalnych kompleksów i tworów przyrody.
 - Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom polegające na zapobieganiu lub ograniczeniu wprowadzania do środowiska substancji lub energii.

4.1.1. Ochrona powierzchni ziemi

Szczegółowe zasady ochrony powierzchni ziemi są uregulowane rozporządzeniem Rady Ministrów (*Dz.U. z 1987r. Nr 4, poz.23*) w sprawie szczegółowych zasad ochrony powierzchni ziemi.

Na obszarze gminy ochrona powierzchni ziemi powinna polegać na:

1. przywróceniu do właściwego stanu powierzchni ziemi w miejscach punktów eksploatacji kopalin pospolitych,
2. prowadzeniu eksploatacji kopalin zgodnie z wymogami prawnymi w miejscach wyznaczonych o udokumentowanych złożach (*ustawa Prawo geologiczne i górnicze Dz.U. z 1994r. Nr 27, poz.96 z późn. zm.*),
3. kontrolowaniu wznoszenia obiektów budowlanych i urządzeń w sposób uniemożliwiający szkodliwy wpływ na powierzchnię ziemi poprzez właściwe przeznaczanie terenów pod zabudowę w planie zagospodarowania przestrzennego gminy,
4. właściwym określeniu w planie zagospodarowania przestrzennego wykorzystania nieużytków i zagospodarowanie ich zgodnie z ustaleniami planu.

4.1.2. Ochrona gleb

Ochrona gleb polega na nienaruszaniu ich wartości przyrodniczych i produkcyjnych przy ich gospodarczym wykorzystywaniu, natomiast w terenach zdegradowanych na przywracaniu im tych wartości.

Zasady ochrony gleb są określone przepisami ustawy z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (*Dz.U.Nr 16, poz.78 z późn. zm.*).

W obszarze gminy Orla ochrona gleb powinna polegać na:

- nieprzeznaczaniu gleb klas III i IV na cele nierolnicze,
- przywracaniu i poprawianiu wartości użytkowych gleb na terenach przesuszonych, w dolinach cieków wodnych oraz poprzez wapnowanie gleb na terenie całej gminy,
- rekultywacji i zagospodarowaniu terenów zdegradowanych w wyniku wcześniej prowadzonej eksploatacji kopalin oraz zapobieganiu dalszej degradacji.

4.1.3. Gospodarka wodna i ochrona wód

Zasady gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód określają przepisy ustawy z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne (*Dz.U. z 2001r. Nr 115, poz.1229 z późn. zm.*).

Do zakresu zadań związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi na terenie gminy należy:

- usprawnienie eksploatacji systemów melioracyjnych w zakresie nawadniania,

- budowa zbiorników wodnych na rzece Orłance na odcinku poniżej wsi Mikłásze wspólnie z gminą Bielsk Podlaski, w okolicach wsi Reduty lub innych miejscach doliny
predysponowanych do tego celu,
- budowa zbiorników małej retencji na innych ciekach przepływających przez teren gminy,
- tworzenie użytków ekologicznych, zwiększenie retencyjności gleb poprzez odpowiednią gospodarkę rolną, ustanawianie lasów wodochronnych, zwiększenie lesistości,
- prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi opartej na zasadach zlewniowego gospodarowania wodą.

Do zakresu zadań związanych z ochroną wód powierzchniowych i podziemnych należy:

- poprawa stanu czystości wód płynących i wód gruntowych poprzez porządkowanie gospodarki wodno – ściekowej, budowa systemu kanalizacji sanitarnej, likwidacja szamb, budowa biologicznych zagrodowych oczyszczalni ścieków dla indywidualnych gospodarstw lub grupy gospodarstw, ograniczenie stosowania wysokotoksycznych środków ochrony roślin i nawozów w strefach brzegowych cieków wodnych,
- tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków, wykorzystanie naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych jako biofiltrów,
- ochrona ujęć wód podziemnych na cele publiczne poprzez ustanawianie stref ochrony bezpośredniej i pośredniej,
- poprzedzanie inwestycji melioracyjnych ekspertyzami ekologicznymi,
- nawozy naturalne w postaci płynnej, gnojowicę i gnojówkę przechowywać w szczelnych zbiornikach o pojemności wystarczającej na zgromadzenie co najmniej 4 miesięcznej produkcji tego nawozu, zgodnie z art.18 ust.2 ustawy z dnia 26 lipca 2000r. o nawozach i nawożeniu (*Dz.U.Nr 89, poz.991 z późn.zm.*).

4.1.4. Ochrona powietrza

Ochrona powietrza powinna polegać przede wszystkim na ograniczeniu emisji niskich poprzez zmianę indywidualnych systemów grzewczych i stopniową zmianę czynnika grzewczego z węgla i drewna na gaz (*ze zbiorników, a po gazyfikacji gminy z sieci gazowej*), energię elektryczną, olej opałowy lekki, energię słoneczną.

4.1.5. Ochrona ludzi i środowiska przed hałasem, wibracjami i promieniowaniem elektromagnetycznym niejonizującym

Ochrona ludzi i środowiska przed działaniem hałasu, wibracji i promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego na terenie gminy Orla powinna polegać przede wszystkim na:

1. ograniczaniu hałasu komunikacyjnego (szczególnie w rejonie drogi krajowej nr 66 i wojewódzkiej nr 689) i punktowych źródeł hałasu poprzez zastosowanie odpowiednich rozwiązań technicznych, technologicznych lub organizacyjnych (m.in. utrzymanie dróg we właściwym stanie technicznym, zapewnienie właściwej organizacji ruchu, zastosowanie zabezpieczeń akustycznych np. okien o podwyższonej izolacyjności, ekranów akustycznych, nasadzeń zieleni ograniczającej rozprzestrzenianie się hałasu itp.),
2. przestrzeganiu zasady wyznaczania terenów na lokalizację obiektów stałego pobytu ludzi w oddaleniu od obiektów i urządzeń emitujących hałas i wibracje,
3. unikaniu kolizji planowanej trasy linii energetycznej 110 kV z terenami zabudowanymi,
4. niewyznaczeniu terenów pod zabudowę w obszarze potencjalnego oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego w rejonie istniejącej linii 30 kV oraz urządzeń radiotelekomunikacyjnych.

4.1.6. Ochrona szaty roślinnej i zalesienie

Ochrona szaty roślinnej i zalesianie powinno obejmować:

1. ochronę istniejących lasów przed zmianą przeznaczenia na cele nieleśne (ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych), zagrożeniami pożarowymi i chorobotwórczymi,
2. podjęcie działań w celu zwiększania stopnia lesistości (pkt.5.2. Kierunków),
3. racjonalną gospodarkę zasobami leśnymi i ograniczanie wielkości pozyskiwania drewna do ustaleń zawartych w planach urządzania lasu,
4. zachowanie istniejącego zadrzewienia i zakrzewienia oraz wprowadzanie i wzbogacanie otwartego krajobrazu zadrzewieniami: śródpolnymi, na poboczach dróg, brzegach cieków wodnych, składowisku odpadów, wokół budynków.

4.1.7. Ochrona przyrody

Ochrona przyrody na terenie gminy Orla powinna polegać na:

1. poddaniu pod ochronę tworów przyrody żywej i nieożywionej, pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk (pkt.3.1., 3.2., 3.3. kierunków),
2. zachowaniu w należyłym stanie pomników przyrody (dęby szypułkowy we wsi Pawlinowo),
3. kształtowaniu ekologicznej funkcji gminy poprzez tworzenie ciągłego przestrzennie systemu powiązań przyrodniczych (dolinki, małe ciekі, mokradła, torfowiska, cenne zespoły roślin, ostoje zwierząt itp.), w którym zagospodarowanie przestrzenne podporządkowane będzie podstawowej funkcji ekologicznej.

5. Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, obszary leśne, w tym wyłączone z zabudowy

5.1. Rolnictwo

Z analizy uwarunkowań dotyczących bonitacji i typologii gleb wynika, że 71% powierzchni gruntów ornych oraz 60% powierzchni użytków zielonych stanowią gleby klas III i IV. Są to obszary w większości zwarte występujące na obszarze całej gminy.

Zgodnie z art.2 ust.1 ustawy z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U.Nr 16, poz.78 z późn.zm.) gruntami rolnymi są m.in. grunty:

- pod stawami rybnymi i innymi zbiornikami wodnymi, służącymi dla potrzeb rolnictwa,
- pod wchodzącymi w skład gospodarstw rolnych budynkami mieszkalnymi oraz innymi budynkami i urządzeniami służącymi wyłącznie produkcji rolniczej oraz przetwórstwu rolno – spożywczemu,
- parków wiejskich oraz pod zadrzewieniami i zakrzewieniami śródpolnymi, w tym również pod pasami przeciwwietrznymi i urządzeniami przeciwozyjnymi,
- pod urządzeniami: melioracji wodnych, przeciwpowodziowych i przeciwpożarowych, zaopatrzenia rolnictwa w wodę, kanalizacji oraz utylizacji ścieków i odpadów dla potrzeb rolnictwa.

Przy braku zakazu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lokalizacji obiektów budowlanych, na podstawie cytowanego przepisu możliwa jest zabudowa gruntów rolnych wszelkimi obiektami związanymi przeznaczeniem z szeroko pojętym rolnictwem bez względu na ich bonitację i położenie

(brak podstaw prawnych do odmowy wydania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu oraz brak konieczności wyłączenia z produkcji rolniczej do uzyskania pozwolenia na budowę). W związku z tym należy poddać ochronie grunty najwyższych klas wprowadzając do planu zagospodarowania przestrzennego jednoznaczny zakaz ich zabudowy, szczególnie na terenach poza kompleksami osadniczymi.

Zakaz zabudowy kolidującej z krajobrazem (np. wysokie maszty, kominy, obiekty przemysłowe itp.) należy wprowadzić na terenach predysponowanych do objęcia formą ochrony przyrody w postaci obszaru chronionego krajobrazu oraz na innych obszarach o wysokich walorach krajobrazowych.

Z uwagi na istniejące uwarunkowania wynikające z jakości gleb, zainwestowania, wartości przyrodniczych na terenie gminy można wyróżnić:

1. obszar produkcji rolnej w rejonach występowania dużych kompleksów gleb o dobrej wartości produkcyjnej, w którym należy dążyć do:
 - intensyfikacji produkcji rolnej,
 - zwiększania arealów gospodarstw i stwarzania warunków do inwestowania w rozwój i unowocześnianie gospodarstw,
 - tworzenia obszarów do realizacji inwestycji związanych z obsługą rolnictwa,
2. obszar rolnictwa ekologicznego i integrowanego w rejonach występowania gleb o niższych wartościach produkcyjnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 16 marca 2001r. (Dz.U.Nr 38, poz. 452) o rolnictwie ekologicznym produkcja rolna w ekologicznym gospodarstwie rolnym jest prowadzona zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, aktywizuje przyrodnicze mechanizmy produkcji rolnej poprzez stosowanie naturalnych środków produkcji oraz zapewnia trwałą żyzność gleby, zdrowotność roślin i zwierząt. W szczególności produkcja ta polega na stosowaniu:

- płodozmianu i innych naturalnych metod utrzymywania lub podwyższania biologicznej aktywności i żyzności gleby,
 - nawozów organicznych, środków ochrony roślin i środków żywienia zwierząt uzyskiwanych inaczej niż w drodze przemysłowej syntezy chemicznej,
 - materiału siewnego oraz rozmnożeniowego otrzymywanego z roślin, które przynajmniej przez jedno pokolenie, a w przypadku roślin wieloletnich co najmniej przez dwa sezony wegetacyjne, były uprawiane z zachowaniem w/w warunków,

- doboru gatunków i odmian roślin oraz gatunków i ras zwierząt, uwzględniając ich naturalną odporność na choroby, w szczególności wykorzystującego populacje i rasy miejscowe.

Producentowi wytwarzającemu w ekologicznym gospodarstwie rolnym produkty rolnictwa ekologicznego lub realizującemu program przestawienia gospodarstwa rolnego na produkcję metodami ekologicznymi przysługuje dotacja przedmiotowa na podstawie ustawy o finansach publicznych.

Ze względu na naturalne uwarunkowania oraz obecne możliwości prawne w rejonach o dużym rozdrobnieniu gospodarstw oraz gleb o niższych wartościach produkcyjnych należy dążyć do:

- przestawiania gospodarstw na produkcję metodami ekologicznymi i integrowanymi,
- racjonalnego wykorzystywania nawozów i środków ochrony roślin przy produkcji w systemie integrowanym nie powodującego pogorszenia stanu środowiska,
- tworzenia gospodarstw agroturystycznych.

5.2. Obszary przeznaczone do zalesienia

Dotychczasowa tendencja wykorzystywania istniejących zasobów leśnych, zwłaszcza prywatnych, do pozyskiwania drewna na potrzeby gospodarstw rolnych zasadniczo nie powinna ulec zmianie.

Należy przewidywać zwiększanie się terenów leśnych na gruntach rolnych niskich klas bonitacyjnych oraz na skutek zalesień gruntów marginalnych.

Na mocy art.3 ust.1 ustawy z 8 czerwca 2001r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia (Dz.U.Nr 73, poz.764) grunt rolny będący częścią gospodarstwa rolnego lub stanowiący jego całość może być przeznaczony do zalesienia, jeżeli spełnia co najmniej jeden z niżej wymienionych warunków:

- jest gruntem klasy VI lub V,
- jest gruntem położonym na stoku o średnim nachyleniu powyżej 15%,
- jest gruntem okresowo zalewanym,
- jest gruntem zdegradowanym w rozumieniu cytowanej ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych tj. takim, którego rolnicza lub leśna wartość użytkowa zmalała, w szczególności w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych albo wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej.

Ze względu na wprowadzony ekwiwalent finansowy za wyłączenie gruntu z upraw rolnych i prowadzenie uprawy leśnej można się spodziewać, że właściciele gruntów o klasach V i VI wystąpią o przeznaczenie tych gruntów do zalesienia.

Przy zalesianiu tych gruntów należy kierować się zasadą tworzenia zwartych kompleksów leśnych, szczególnie na obszarach o potencjalnych możliwościach rozwoju turystyki. Dążyć do połączenia naturalnych korytarzy ekologicznych i stref ekologicznych (istniejące kompleksy leśne, doliny rzek i cieków itp.)

Z zalesienia należy wyłączyć ekosystemy cenne przyrodniczo: torfowiska, murawy kserotermiczne, półnaturalne łąki, które należy chronić poprzez tworzenie użytków ekologicznych.

Do zalesienia mogą być przeznaczone między innymi części działek lub działki o następujących numerach:

1. 78, 239 i 551 – w obrębie geodezyjnym Dydule;
2. 138/1 i 138/7 – w obrębie geodezyjnym Gregorowce;
3. 726/1, 727, 717/2, 749, 976/3 – w obrębie geodezyjnym Koszele;
4. 274/1 i 275/1 – w obrębie geodezyjnym Koszki;
5. 522, 471, 472, 454, 406/7 i 524/1 – w obrębie geodezyjnym Krywiatycze;
6. 15/1, 15/2 750/1 – w obrębie geodezyjnym Mikłasze;
7. 647/1 – w obrębie geodezyjnym Reduty;
8. 454, 172/1, 175, 223/1, 224 i 640/2 – w obrębie geodezyjnym Spiczki;
9. 210 i 416/1 – w obrębie geodezyjnym Szczyty Nowodwory;
10. 7/2 – w obrębie geodezyjnym Szernie;
11. 136/1 – w obrębie geodezyjnym Wólka.

Wymienione powyżej obszary do zalesienia oraz pozostałe - potencjalne obszary do zalesienia wg w/w zasad wskazano na rysunku kierunków. Przewiduje się do zalesienia, w sposób zorganizowany w dłuższej perspektywie czasowej ok.1000ha co podniesie wskaźnik lesistości z 11,5% do ok.18%.

Ponadto przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy uwzględniać wnioski dotyczące zmiany przeznaczenia gruntów rolnych pod zalesienie jeżeli będą spełnione wymogi obowiązujących przepisów szczególnych pomimo tego, że obszary wnioskowane do zalesienia nie będą mieścić się w ramach w/w zasad.

6. Obszary zabudowane wymagające przekształceń i rehabilitacji

6.1. Miejscowość Orla

Zabudowa wymagająca szczególnej uwagi znajduje się przede wszystkim w miejscowości gminnej Orla. Szereg obiektów budowlanych oraz układ urbanistyczny miejscowości podlegają ochronie konserwatorskiej. W historycznym obszarze miejscowości należy:

- zachować istniejący przebieg ulic,
- zachować istniejące linie zabudowy,
- zachować istniejącą skalę zabudowy tradycyjnej małomiasteczkowej, jej gabaryty i kształt dachów,
- w przypadku nowych inwestycji należy stosować tradycyjne materiały budowlane, tynki gładkie, stolarkę drewnianą, krycie dachów blachodachówką, dachówka ceramiczną lub blachą gładką.

Rehabilitacji wymaga obszar centrum Orli z charakterystycznym placem centralnym. Należy dokonać odtworzenia rynku i przywrócić mu właściwą, historyczną rolę centralnej części miejscowości z funkcją centrum i kulturotwórczą. W tym celu należy opracować architektoniczną koncepcję zagospodarowania rynku w oparciu o ustalenia konserwatorskie, z uwzględnieniem następujących zaleceń:

- zastosować utwardzoną posadzkę placu z elementami zieleni,
- usunąć zbędne krzaki i trawniki oraz bezwartościowe drzewa,
- tereny niezabudowane od strony południowej (Fot.22) przeznaczyć pod zabudowę usługowo-handlową z dopuszczeniem funkcji mieszkaniowej,
- umożliwić lokalizację obiektów usługowych dla właścicieli nieruchomości w pierzei wschodniej i zachodniej placu,
- opracować projekt organizacji ruchu kołowego, uwzględniający pierwszeństwo osób pieszych (*strefa ruchu uspokojonego*).

6.2. Wsie i sołectwa

Tereny zabudowy pozostałych jednostek osadniczych ukształtowane są przeważnie w formie skupionej zabudowy zagrodowej ulicówek i wielodrożnic oraz w formie siedlisk – kolonii rozrzuconych w terenie.

Zasady gospodarowania terenami zabudowanymi w obszarze jednostek osadniczych:

- utrzymanie obiektów mieszkalnych i inwentarskich we właściwym stanie technicznym,

- adaptacje nieużytkowanych obiektów,
- uzupełnianie wolnych przestrzeni w zabudowie zagrodowej wsi obiektami o funkcji mieszkaniowej, rekreacyjnej i usługowej (*w tym nieuciążliwe rzemiosło*) pod warunkiem zapewnienia ładu przestrzennego i harmonii z otoczeniem (*ograniczenie wysokości do 2 kondygnacji*),
- dążenie do niepowiększania i nierozpraszania obszarów zabudowanych poprzez wprowadzanie zakazów zabudowy poza obszarami zabudowanymi,
- modernizacja i odbudowa siedlisk, które są bardzo dobrze wpisane w krajobraz, szczególnie w obszarach predystynowanych do rozwoju agroturystyki i rekreacji.

7. Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę

Z analizy tendencji demograficznych (pkt.7.1. uwarunkowań) wynika, że stan ludności w okresie ostatnich trzech lat stabilizuje się. W związku z tym nie zachodzi konieczność wyznaczania nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową i zagrodową w miejscowości Orla i pozostałych miejscowościach gminy poza terenami wyznaczonymi w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego.

7.1. Obszary pod działalność inwestycyjną niemieszkaniową

Tereny, na których może być prowadzona działalność inwestycyjna tj. działalność gospodarcza w zakresie usług, handlu, nieuciążliwego rzemiosła, drobnej wytwórczości, związanych z obsługą rolnictwa, komunikacji i turystyki proponuje się wyznaczyć na następujących obszarach:

- w miejscowości Orla w obszarze niezabudowanych pierzei (Fot.22) rynku od strony południowej i wschodniej w połączeniu z funkcją mieszkaniową,
- w miejscowości Orla należy dokonać zmiany funkcji terenów wyznaczonych w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego na cele które nie będą realizowane ze względu na brak potrzeb inwestycyjnych (*np. urządzenia energetyczne, administracja lasów państwowych itp.*),
- w pozostałych miejscowościach w obszarach zabudowy zagrodowej należy dopuścić funkcję usługowo-handlową i nieuciążliwych zakładów,

których oddziaływanie nie wykracza poza granice nieruchomości inwestora,

- przy drodze krajowej dopuścić lokalizację obiektów o funkcji przemysłowo-składowej, produkcyjnej, handlowej, usługowej i hotelowej,
- przy drodze krajowej, wojewódzkiej i drogach powiatowych dopuścić lokalizację obiektów związanych z obsługą podróżnych i turystyką (*stacje benzynowe, motele, warsztaty samochodowe*).

Tereny, na których może być prowadzona działalność produkcyjna mogąca powodować uciążliwości dla otoczenia (*wysokotowarowe fermy hodowlane, zakłady przetwórstwa rolno – spożywczego i przemysłowe*) należy w planie zagospodarowania wyznaczać na niskich klasach gruntu, z dobrym dojazdem, poza zabudową mieszkaniową.

7.2. Obszary pod zabudowę urządzeniami infrastruktury społecznej (szkolnictwo, sport, ochrona zdrowia, opieka społeczna)

Obecne potrzeby w zakresie terenów przeznaczonych na urządzenia infrastruktury społecznej, w tym m.in. szkolnictwa i ochrony zdrowia są zaspokojone. W związku z tym nie zachodzi potrzeba przeznaczania nowych obszarów poza wyznaczonymi w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego.

Tereny dotychczas przeznaczone na cele szkolnictwa, oświaty, ze względu na likwidację szkół podstawowych, powinny zostać dostosowane do potrzeb wynikających z obecnych uwarunkowań.

Zmiany funkcji wymagają tereny byłych szkół w Szczytach Dzieciotowie, Wólce Wygonowskiej, Paszkowszczyźnie, Malinnikach. Obiekty szkolne, wraz z terenami przyległymi mogą być przeznaczone na działalność produkcyjno – usługową, turystyczną lub charytatywno – opiekuńczą. W szczególności budynki byłych szkół w Szczytach Dzieciotowie, Malinnikach i Paszkowszczyźnie, ze względu na położenie w pobliżu lub bezpośrednio przy drogach krajowej i wojewódzkiej, mogą pełnić funkcje np. hotelu, restauracji, obsługi podróżnych związanej z ruchem samochodowym w kierunku przejścia granicznego w Połowcach i w kierunku Puszczy Białowieskiej.

7.3. Obszary pod zabudowę mieszkaniową i zagrodową

Budownictwo mieszkaniowe i zagrodowe należy lokalizować w obrębie obszarów zabudowy wsi, **za wyjątkiem specjalistycznych gospodarstw rolnych, a zwłaszcza hodowlanych**, i bezpośrednio do nich przyle-

głych lub w granicach siedlisk zabudowy kolonijnej. Poza tymi obszarami należy wprowadzić w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego zakaz zabudowy tego rodzaju, w szczególności na gruntach lepszych niż V, VI klasa bonitacyjna. Nie należy dopuszczać do realizowania zabudowy rozproszonej.

Zabudowa powinna być realizowana wg następujących zasad:

- utrzymanie formy architektonicznej zabudowy odpowiedniej do skali i charakteru miejscowości,
- nawiązywanie do tradycji regionalnych (*kształty dachów, rodzaj materiałów*),
- ograniczenie wysokości budynków mieszkalnych.

Szczegółowe zasady kształtowania zabudowy należy określić w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W obszarze miejscowości Orla należy utrzymać teren pod budownictwo mieszkaniowe wyznaczony w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

7.4. Obszary pod zabudowę rekreacyjną

Obszarami predestynowanymi do funkcji rekreacyjnej mogą być tereny położone w dolinie rzeki Orlanki. Pod zabudowę rekreacyjną mogą być przeznaczone tereny na obrzeżach planowanych zbiorników wodnych w okolicach wsi Mikłasze i Reduty. Atrakcyjność inwestycyjna tych terenów będzie wiązała się z budową zbiorników. Tereny te powinny być objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, w którym należy określić szczegółowo sposób parcelacji gruntów, rodzaj zabudowy, rozwiązania w zakresie gospodarki ściekowej i odpadów.

Ze względu na faktyczne zespolenie dwóch jednostek osadniczych miejscowości Orla i Koszele należy zagospodarować tereny w dolinie Orlanki w obszarze połączenia drogowego tworząc tereny zielone, rekreacji i wypoczynku. Z uwagi na uwarunkowania fizjograficzne nie należy lokalizować obiektów kubaturowych.

8. Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej

8.1. Komunikacja

8.1.1. Sieć drogowa

Droga krajowa nr 66

Wszystkie uwarunkowania dla tej drogi, wynikające z klasy technicznej G, należy określić w oparciu o rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (*Dz.U. z 1999r. Nr 43, poz.430*).

Obiekty budowlane należy lokalizować w odległości od krawędzi jezdni nie mniejszej niż:

- 10 m na terenie zabudowy,
- 25 m poza terenem zabudowy.

Budynki mieszkalne należy sytuować poza strefą uciążliwości drogi określoną w oparciu o ocenę wpływu drogi na środowisko. Przy braku takiego opracowania zaleca się lokalizowanie budynków z funkcją mieszkaniową w odległości od krawędzi jezdni nie mniejszej niż:

- 50 m – jednokondygnacyjne,
- 70 m – wielokondygnacyjne.

Linie zabudowy należy przeanalizować szczegółowo na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uwzględniając występujące i mogące wystąpić uciążliwości oraz uwarunkowania lokalne.

W przypadku zmiany kategorii przejścia granicznego w Połowcach i wzroście natężenia ruchu przewiduje się poszerzenie istniejącej jezdni do szer. 7m.

W perspektywie zakłada się etapową przebudowę drogi do wymagań klasy technicznej G, między innymi ograniczenie bezpośredniego dostępu do drogi dla ruchu lokalnego (*budowa dróg serwisowych*).

Droga wojewódzka nr 689

Parametry techniczne i użytkowe drogi należy przyjmować zgodnie z obowiązującymi przepisami określonymi w cytowanym rozporządzeniu, a w szczególności:

- odstępy między skrzyżowaniami na drodze klasy technicznej G z drogami klas nie niższych niż L , wyjątkowo D, powinny wynosić:
 - 1.2. poza terenem zabudowy nie mniej niż 800 m, wyjątkowo nie mniej niż 600 m,

- 2.2. w terenie zabudowanym nie mniej niż 500 m, wyjątkowo nie mniej niż 400 m,
- należy dążyć do ograniczenia liczby zjazdów przez zapewnienie dojazdu z dróg niższych klas, szczególnie do terenów pod nową zabudowę,
 - szerokość pasa drogowego w obszarze poza terenem zabudowanym powinna wynosić min. 25 m (1x2) i min. 35 m (2x2).

W obrębie skrzyżowań z innymi drogami, w przypadku gdy nie ma możliwości dojazdu z dróg bocznych, nie należy lokalizować terenów przeznaczonych pod jakiegokolwiek usługi – nawet nieuciążliwe.

Obiekty budowlane w obszarze zabudowanym należy lokalizować, zgodnie z art.43 ust.1 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych (*Dz.U. z 2000r. Nr 71, poz.838*), poza pasem drogowym w odległości od krawędzi jezdni nie mniejszej niż:

- I. 8 m na terenie zabudowanym,
- II. 20 m poza terenem zabudowanym.

Odległość budynków przeznaczonych na stały pobyt ludzi powinna zapewniać ochronę przed niekorzystnym oddziaływaniem drogi. Należy ją określać na podstawie analizy natężenia ruchu pojazdów na drodze oraz związanych z nimi uciążliwości akustycznych i wibracji. W przypadku braku takiego opracowania zaleca się lokalizowanie budynków mieszkalnych w odległości od krawędzi jezdni nie mniejszej niż:

1. 30 m jednokondygnacyjne,
2. 40 m wielokondygnacyjne.

Drogi powiatowe

Zgodnie z art.6a ust.1 ustawy z dnia 21 marca 1985r. (*Dz.U. z 2000r. Nr 71, poz.838 z późn.zm.*) do dróg powiatowych zalicza się drogi inne niż krajowe i wojewódzkie, stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

W/w warunki spełniają następujące drogi zaliczone obecnie do kategorii dróg powiatowych:

1. 1654B granica gminy (Bielsk Podlaski) - Orla – granica gminy (Dubicze Cerkiewne),
2. 1670B Orla – Krywiatycze – granica gminy (Stary Kornin),
3. 03854 granica gminy (Krasna Wieś) – Dydule – Gredele – droga krajowa nr 66,
4. 1681B Orla – Paszkowszczyzna – Koszki,
5. 1678B granica gminy (Hołody) – Mikłasze – Orla – Szernie –

6. Malinniki,

7. 1603B granica gminy (Krzywa) – Szczyty Dzieciółowo – Orla.

Pozostałe drogi powiatowe mogą być w przyszłości przekazane pod zarząd gminy.

Drogi powiatowe tworzące połączenia między siedzibą gminy Orla, a siedzibami gmin sąsiednich: Dubicze Cerkiewne, Kleszczele, Boćki, Czyże, oraz siedzibą powiatu Bielsk Podlaski posiadają nawierzchnię twardą ulepszoną. Tworzą one dobrą sieć połączeń jednakże wraz z możliwością wzrostu ruchu kołowego należy liczyć się z ich modernizacją i dostosowywaniem do parametrów określonych w przepisach rozporządzenia w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.

Zgodnie z art.43 ust.1 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych (*Dz.U. z 2000r. Nr 71, poz.838*), obiekty budowlane należy sytuować w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni dróg powiatowych nie mniejszej niż:

1. 8 m na terenie zabudowanym,
2. 20 m poza terenem zabudowanym.

Drogi gminne

Zgodnie z art.7 ust.1 wyżej cyt. ustawy do dróg gminnych zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym nie zaliczone do innych kategorii, stanowiące uzupełniająca sieć dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

Wewnętrzne potrzeby transportowe gminy będą realizowane poza drogami: krajową, wojewódzką, powiatowymi – przede wszystkim drogami gminnymi.

Bieżące remonty i modernizację dróg należy wykonywać z uwzględnieniem priorytetów dla:

- odcinków obsługujących największą liczbę mieszkańców i obszary o najwyższej w skali gminy aktywności gospodarczej,
- odcinków o największych zagrożeniach funkcjonowania ruchu.

Docelowo należy przewidzieć, że wszystkie drogi zaliczone do kategorii dróg gminnych powinny posiadać nawierzchnię twardą ulepszoną.

Parametry techniczne i użytkowe dróg gminnych należy przyjmować zgodnie z rozporządzeniem w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.

Zgodnie z art.43 ust.1 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych (*Dz.U. z 2000r. Nr 71, poz.838*), obiekty budowlane należy sy-

tuować w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni dróg gminnych nie mniejszej niż:

1. 6 m na terenie zabudowanym,
2. 15 m poza teren zabudowanym.

8.1.2. Kolej

Modernizacja linii i urządzeń kolejowych na trasie Białystok-Bielsk Podlaski- Czeremcha powinna umożliwić dostosowanie kursowania pociągów do prędkości 100km/h, stosownie do międzynarodowych i krajowych potrzeb przewozowych oraz wymogów ekonomiki. Stworzy to poprawę obsługi ludności gminy w zakresie komunikacji zbiorowej. Wraz ze wzrostem prędkości pociągów i natężeniem ruchu kolejowego należy liczyć się również ze zwiększeniem uciążliwości w zakresie drgań i hałasu. W obszarach zabudowanych oraz przy wyznaczaniu terenów pod zabudowę, w szczególności obiektów przeznaczonych na stały pobyt ludzi, należy zapewnić ochronę przed niekorzystnym oddziaływaniem linii kolejowej.

Linia kolejowa relacji Bielsk Podlaski – Hajnówka (Fot.7), na której zawieszono kursowanie pociągów może zostać włączona do systemu komunikacyjnego po dokonaniu odpowiednich nakładów na odtworzenie i modernizację substancji technicznej. Warunkiem przywrócenia kursowania pociągów jest porozumienie samorządów województwa, zainteresowanych powiatów oraz gmin. Funkcjonowanie linii kolejowej mogłoby mieć znaczenie w zakresie obsługi ruchu turystycznego związanego w szczególności z Kompleksem Lasów Puszczy Białowieskiej.

Budowle i budynki mogą być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 10 m od granicy obszaru kolejowego, z tym że odległość od osi skrajnego toru nie może być mniejsza niż 20 m.

8.1.3. Komunikacja autobusowa

Przewiduje się oparcie publicznej komunikacji zbiorowej na transporcie autobusowym. Należy stworzyć warunki do obsługi komunikacyjnej z zachowaniem standardu maksymalnej odległości od miejsca zamieszkania do przystanku autobusowego 2 km. Urządzenia i środki transportowe powinny być dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Podstawowym warunkiem, aby przedsiębiorstwa autobusowe, czy indywidualni przewoźnicy byli zainteresowani obsługą komunikacyjną miejscowości na terenie gminy jest odpowiedni standard techniczny dróg.

8.1.4. Tereny do wytyczenia ścieżek rowerowych

Ścieżki rowerowe powinny pełnić przede wszystkim rolę komunikacyjnych szlaków turystycznych w obszarach potencjalnie atrakcyjnych dla turystów. W związku z tym, należy przy modernizacji istniejącej sieci drogowej (*dróg powiatowych i gminnych*) przewidzieć możliwość wykonania ścieżek rowerowych lub ciągów pieszo – rowerowych o parametrach zgodnych z przepisami rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.

Ciąg rowerowy należy przewidzieć na Szlaku Prawosławnych Świętyń przebiegającym przez miejscowości Spiczki – Orla – Szczyty Dzieciotowo stanowiącym część dłuższej trasy turystycznej w powiązaniu z gminą Bielsk Podlaski.

Atrakcję turystyczną może stanowić szlak „twórców ludowych” przebiegający przez miejscowości Orla – Reduty – Koszele – Mikłasze – Orla jak również szlak „miejsc kultu i cmentarzy” łączący wsie Gredele – Gregorowce – Wólka Wygonowska – Pawlinowo – Czechy Zabłotne – Krugle – Dydule – Gredele.

Ścieżki rowerowe powinny też pełnić rolę komunikacyjną dla mieszkańców gminy. Wyznaczenie odpowiednich ciągów rowerowych przyczyni się do wygody i bezpieczeństwa ruchu.

8.2. Zaopatrzenie w wodę

~~Z uwagi na fakt, że gmina Orla jest w całości zwodociągowana nie zachodzi potrzeba rozbudowy sieci wodociągowej. Należy dążyć do włączenia wszystkich gospodarstw do systemu wodociągowego. Działania gminy powinny się skupiać na utrzymaniu w odpowiednim stanie sieci wodociągowej oraz jakości wody, wymianie zamortyzowanej infrastruktury.~~

Zapewnienie wszystkim mieszkańcom gminy oraz pozostałym odbiorcom (zakłady przemysłowe, użyteczności publicznej, przemysł) ciągłej dostawy wody, w warunkach normalnych i sytuacjach zagrożenia kryzysowego, o jakości spełniającej obowiązujące normy sanitarne i w ilości pokrywającej ich potrzeby będzie wymagać:

- 1.1.1. utrzymania w należyтым stanie technicznym z ewentualną modernizacją i rozbudową istniejących komunalnych ujęć wraz ze stacjami wodociągowymi w Orli i w Oleszkach oraz istniejącej sieci wodociągowej,

1.1.2. rozbudowy sieci wodociągowej z wykorzystaniem istniejących wodociągów na potrzeby potencjalnego rozwoju poszczególnych wsi, turystyki, przemysłu,

1.1.3. budowy ujęć wody związanych z obronnością kraju i ujęć przemysłowych uzasadnionych względami technologicznymi z lokalizacją na terenie własnym projektowanego zakładu.

8.3. Odprowadzenie, oczyszczanie ścieków i wód opadowych

Ze względu na potencjalne zagrożenie dla środowiska niezbędną jest realizacja systemu kanalizacji wsi i oczyszczania ścieków komunalnych.

System ten powinien opierać się na grupowej oczyszczalni ścieków z punktem zlewnym w Orli, grupowych biologicznych oczyszczalniach obsługujących jedną lub więcej miejscowości oraz indywidualnych przyzgodowych biologicznych oczyszczalniach ścieków.

Modernizowana oczyszczalnia ścieków w Orli, o maksymalnej przepustowości 50m³/dobę (*średniej 42m³/dobę*) ze względu na zakładane parametry, możliwość rozbudowy oraz warunki fizjograficzne i odległości między miejscowościami może obsługiwać Orłę, Krywiatycze, Mikłasze, Koszele , Spiczki.

Zasadne jest zlokalizowanie drugiej oczyszczalni o odpowiedniej przepustowości w rejonie wsi Gredele, Koszki, która obsługiwałaby wsie Malinniki, Paszkowszczyzna, Topczykały, Koszki, Gredele, Gregorowce. Należy przeanalizować wykorzystanie funkcjonującej oczyszczalni w Dydułach, która mogłaby obsługiwać wsie Dydule i Oleksze. Oczyszczanie ścieków w pozostałych miejscowościach powinno się opierać na grupowych i indywidualnych biologicznych oczyszczalniach ścieków, obsługujących całe miejscowości, grupy gospodarstw lub pojedyncze gospodarstwa.

Zakłady usługowe i produkcyjne projektowane na nieskanalizowanych obszarach gminy unieszkodliwianie ścieków winny rozwiązywać poprzez budowę oczyszczalni ścieków na własnym terenie.

Należy dążyć do eliminowania odprowadzania ścieków do zbiorników bezodpływowych ze względu na zagrożenie dla wód gruntowych. Zbiorniki na ścieki należy traktować jako rozwiązanie przejściowe.

Należy podkreślić, że powyższe założenia nie stanowią ścisłych przesądzeń. Należy stworzyć system gospodarowania wodami opadowymi

niezależny od systemu kanalizacji sanitarnej. Szczegółowe rozwiązania techniczne powinny być poprzedzone opracowaniem koncepcji w zakresie gospodarki ściekowej i odprowadzania wód opadowych.

8.4. Gospodarka odpadami stałymi

Obecna polityka państwa związana z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w dziedzinie gospodarki odpadami stałymi komunalnymi opiera się na następujących zasadach:

- oddzielenie odpadów organicznych od pozostałych u źródła,
- zwiększenie masy objętościowej odpadów mineralnych,
- odzysk jak największej ilości surowców wtórnych oraz materiałów możliwych do przetworzenia,
- wykorzystanie odpadów organicznych po przetworzeniu w celach rolniczych,
- utylizacja odpadów pozostałych nie nadających się do dalszego wykorzystania poprzez spalanie lub składowanie.

System gospodarki odpadami istniejący na terenie gminy polegający na odbiorze i wywozie odpadów komunalnych na składowisko gminne przez specjalistyczne firmy należy dostosowywać do w/w wymogów. Podyktowane jest to faktem wyczerpywania się pojemności istniejącego składowiska oraz wymogami przepisów prawnych w zakresie jego eksploatacji.

Zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 27.04.2001r. o odpadach (*Dz. U. Nr 62, poz. 628 ze zm.*) dla osiągnięcia celów założonych w polityce ekologicznej państwa, a także stworzenia w kraju zintegrowanej i wystarczającej sieci instalacji i urządzeń do odzysku i unieszkodliwiania odpadów, spełniających wymagania określone w przepisach o ochronie środowiska, na poszczególnych szczeblach administracji powinny być opracowywane plany gospodarki odpadami.

Krajowy plan gospodarki odpadami powinien zostać przyjęty nie później niż do dnia 31.10.2002r. Wojewódzki, powiatowy lub gminny plan powinien być opracowywany zgodnie z planami wyższego szczebla i aktualizowany nie rzadziej niż co 4 lata.

Gminny plan gospodarki odpadami określi:

- rodzaj, ilość i źródło pochodzenia odpadów, które mają być poddane procesom odzysku lub unieszkodliwiania,

- rozmieszczenie istniejących instalacji i urządzeń do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów wraz z wykazem podmiotów prowadzących działalność w tym zakresie,
- działania zmierzające do zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko oraz prawidłowego postępowania z nimi, w tym ograniczenia ilości odpadów ulegających biodegradacji zawartych w odpadach komunalnych kierowanych na składowiska,
- projektowany system gospodarowania odpadami,
- rodzaj i harmonogram realizacji przedsięwzięć,
- harmonogram uruchamiania środków finansowych i ich źródła.

Zgodnie z art.33 ust.4 ustawy z dnia 27 lipca 2001r o wprowadzeniu ustawy –Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (*Dz.U. Nr 100, poz.1085*) obecnie funkcjonujące w gminie Orla składowisko powinno być dostosowane do wymagań ustawy o odpadach w terminie do 31 grudnia 2009r. Ze względu na konieczność poniesienia znacznych nakładów na przebudowę składowiska przerastających możliwości gminy należy przewidzieć docelowo zamknięcie składowiska.

Do czasu zamknięcia istniejącego składowiska odpadów, do obecnie funkcjonującego systemu gospodarowania odpadami należy sukcesywnie wdrażać zasady określone w ogólnych założeniach polityki ekologicznej państwa.

Z uwagi na obecne uwarunkowania prawne oraz uwarunkowania lokalne (*ilość wytwarzanych odpadów, tendencje demograficzne*), ekonomiczne i gospodarcze należy rozważyć stworzenie systemu gospodarki odpadami o wymiarze ponadgminnym. Powinno to być poprzedzone konsultacjami z zarządem powiatu i zarządami gmin sąsiednich

System taki powinien polegać na utworzeniu jednego składowiska obsługującego kilka gmin, na którym będą składowane odpady nie nadające się do dalszej przeróbki oraz kilku punktów (*zakładów*) segregacji odpadów. Wysegregowane z odpadów surowce wtórne oraz materiały nadające się do dalszego przetworzenia powinny być kierowane do przedsiębiorstw wykorzystujących je w procesie produkcji. Należy przewidzieć również zakład przetwarzania odpadów organicznych do celów wykorzystania rolniczego (*jako nawóz*).

W planie zagospodarowania przestrzennego gminy Orla należy przeznaczyć odpowiedni teren na zakład segregacji odpadów i w przypadku konieczności na składowisko odpadów nie nadających do przetworzenia.

8.5. Elektroenergetyka

Zgodnie z założeniami Rejonu Energetycznego Bielsk Podlaski określonymi w planie rozwoju sieci elektroenergetycznej w gminie Orla na lata 2002-2003 przewiduje się:

- I. modernizację stacji transformatorowej w miejscowości Reduty,
- II. budowę i modernizację linii NN w miejscowościach Reduty i Wólka,
- III. budowę i modernizację przyłączy energetycznych kablowych i napowietrznych w miejscowościach Reduty i Wólka,
- IV. modernizację linii SN Bielsk Podlaski - Hajnówka.

Należy zakładać, że w miarę zużywania się istniejącej sieci oraz tworzenia nowych obszarów inwestycyjnych będą prowadzone inwestycje energetyczne w zakresie modernizacji i rozbudowy tej sieci (*budowa stacji transformatorowych 15/0,4kV, linii 15 kV zasilających stacje transformatorowe, linii niskiego napięcia*).

Ponadto należy podkreślić, że do zadań własnych gminy należy planowanie i organizacja zaopatrzenia w energię elektryczną, planowanie oświetlenia ulic, placów i dróg, znajdujących się na terenie gminy, w odniesieniu do których gmina jest zarządcą.

Na obszarze gminy Orla, gdzie są tereny predystynowane pod lokalizację urządzeń do produkcji energii elektrycznej – zakłada się budowę farm wiatrowych wraz z infrastrukturą elektroenergetyczną, tj.: urządzeniami niezbędnymi do wprowadzenia mocy wyprodukowanej przez farmę wiatrową do istniejącej sieci WN i SN – zgodnie z przepisami szczególnymi. W zależności od wielkości danej farmy wiatrowej (mocy wyprodukowanej), zgodnie z warunkami podłączenia wydanymi przez gestora sieci zajdzie potrzeba dostosowania istniejących sieci SN oraz budowy sieci SN, ewentualnie linii WN 110 kV oraz stacji SN/110 kV na terenie gminy Orla lub sąsiedniej.

Dla obiektów przemysłowo-składowych, usługowo-produkcyjnych, administracyjnych i usługowych – projektowanych na obszarze gminy, a wymagających znacznej ilości energii elektrycznej – niezbędna będzie budowa:

1. urządzeń na napięciu WN 110 kV, tj. stacji transformatorowo-rozdzielczej 110/15 kV wraz z liniami zasilającymi WN 110 kV powiązanymi z istniejącą siecią WN 110 kV na obszarze gmin sąsiednich,
2. urządzeń na napięciu SN 15 kV, tj. stacji transformatorowej SN/nn wraz z liniami zasilającymi SN 15 kV wychodzącymi z projektowanej stacji RPZ 110/15 kV i powiązanymi z istniejącą siecią SN 15 kV na obszarze gminy Orla.

Przebudowa istniejących urządzeń elektroenergetycznych, kolidujących z projektowanym zagospodarowaniem terenu, przystosowanie istniejących urządzeń elektroenergetycznych oraz realizacja nowych inwestycji elektroenergetycznych – winna być realizowana w oparciu o ustawę Prawo energetyczne (Dz. U. Nr 54, poz. 348, z późn. zm.), aktami wykonawczymi do tej ustawy oraz innymi stosownymi przepisami szczególnymi.

Zadania ponadlokalne:

- budowa linii 110 kV w południowo-wschodniej części obszaru gminy wymagająca rezerwy pasa terenu.

Trasa przebiegu linii WN nie powinna ograniczać rozwoju przestrzennego gminy. Pas ochronny, wolny od zabudowy powinien zapobiec negatywnym wpływom oddziaływania pól elektromagnetycznych. Rzeczynista rezerwa terenu zostanie określona na etapie projektowania po opracowaniu raportu oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko w trybie przepisów o ochronie środowiska.

8.6. Gazownictwo

W związku z projektowaną trasą gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Bielsk Podlaski – Hajnówka należy zakładać przyszłą gazyfikację gminy. Zgodnie z założeniami Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa S.A., Oddział Zakład Gazowniczy w Białymstoku przewiduje się odgałęzienie gazociągu wysokiego ciśnienia w kierunku Orli i Dubicz Cerkiewnych.

Przy sporządzaniu planu zagospodarowania przestrzennego gminy należy:

- a) przewidzieć rezerwę terenu pod stację redukcyjno-pomiarową I^o,
- b) przewidzieć rezerwę terenu dla infrastruktury gazowej w obrębie projektowanych ciągów pieszych lub pasów zieleni.

8.7. Ciepłownictwo

Kierunki rozwoju w zakresie zaopatrzenia w energię ciepłą powinny opierać się na następujących zasadach:

- zwiększanie udziału proekologicznych nośników energii w celu zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska np.: gaz, energia elektryczna oraz inne alternatywne źródła energii (*biomasa, energia wodna, wiatrowa, słoneczna, pompy ciepła itp.*),
- stosowanie urządzeń grzewczych o większej sprawności energetycznej,
- termomodernizacja budynków w celu zmniejszenia strat energii cieplnej.

8.8. Telekomunikacja

Podstawowym kierunkiem rozwoju telekomunikacji jest dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy i obecnych potrzeb mieszkańców. Na terenie gminy Orla nie planuje się rozbudowy linii światłowodowych. Należy przewidzieć, że wraz z rozwojem gospodarczym gminy będzie następować rozbudowa sieci i urządzeń telekomunikacyjnych oraz zwiększać liczbę abonentów do pełnego zaspokojenia potrzeb. Przewiduje się dalszą rozbudowę systemu telefonii komórkowej do stanu zapewniającego pokrycie pełnym zasięgiem obszaru gminy przez działających na rynku operatorów.

8.9. Obrona cywilna i ochrona przeciwpożarowa

8.9.1. Zalecenia z zakresu obrony cywilnej

Przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić następujące zalecenia z zakresu obrony cywilnej:

1. w rejonach nie przewidzianych pod zabudowę zaplanować rezerwę terenów pod doraźne budowle ochronne (*ukrycia, szczeliny*),
2. w budynkach przemysłowych, usługowych, handlowych, użyteczności publicznej, wielorodzinnych mieszkalno – usługowych i mieszkalnych przewidzieć ukrycia na etapie sporządzania projektów budowlanych,
3. w rejonach budownictwa jednorodzinnego przewidzieć ukrycia typull,
4. ukrycia wymienione w pkt.2 i 3 wykonane będą w budynkach przez użytkowników we własnym zakresie w okresie podwyższonej gotowości obronnej,
5. bez względu na typ zabudowy zarezerwować tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej (*przyjmując normę 7,5 l na osobo – dobę*), odległość studni od budynków powinna wynosić do 800m,

6. istniejące studnie zabezpieczyć przed likwidacją i przystosować do sprawnego uruchomienia w sytuacjach kryzysowych,
7. oświetlenie zewnętrzne przystosować do wygaszania,
8. układ projektowanych i modernizowanych dróg i ulic powinien spełniać następujące warunki:
 - 1) odpowiednią szerokość uniemożliwiającą ewentualne zagruzowanie,
 - 2) połączenie z traktami przelotowymi zapewniające sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
- 3) wyznaczenie bezpiecznych tras przejazdu dla pojazdów z niebezpiecznymi środkami chemicznymi.

8.9.2. Ochrona przeciwpożarowa

Zalecenia w zakresie ochrony przeciwpożarowej:

1. utrzymać istniejące obiekty Ochotniczej Straży Pożarnej,
2. przy projektowaniu i modernizacji obiektów przemysłowych przewidzieć drogi pożarowe,
3. w budynkach mieszkalnych i inwentarskich projektowanych i modernizowanych stosować pokrycia niepalne, eliminować pokrycia łatwopalne w budynkach istniejących,
4. budynki zaopatrzyć w instalację odgromową.

9. Obszary dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe

Ustawa z 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym (*Dz.U. z 1999 r. Nr 15, poz.139 z późn. zm.*) generalnie uznaje, że tworzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy do wyłącznej kompetencji gminy. Jednakże, wobec braku obowiązku sporządzania przez gminy planów miejscowych, pojawiła się konieczność zagwarantowania realizacji w planowaniu przestrzennym pewnych celów publicznych, należących do zadań własnych gminy lub wykraczających poza te zadania, a wynikających z przepisów szczególnych lub programów rządowych. Dlatego w ustawie wyliczono enumeratywnie przypadki, w których gmina jest zobowiązana do sporządzania miejscowego planu.

Zgodnie z art. 13 ust.1 cyt. ustawy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się obowiązkowo:

- jeżeli przepisy szczególne tak stanowią, *(po upływie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie przepisu szczególnego)*,
- dla obszaru, na którym przewiduje się zadania dla realizacji programów wojewódzkich służących realizacji ponadlokalnych i regionalnych celów publicznych oraz programów zawierających zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, *(po upływie 3 miesięcy od dnia ustalenia warunków wprowadzenia zadania rządowego lub wojewódzkiego do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego)*,
- dla obszaru, na którym przewiduje się zadania dla realizacji lokalnych celów publicznych, z wyjątkiem zadań związanych z budową urządzeń infrastruktury technicznej w granicach pasa drogowego; zadaniem dla realizacji celów publicznych jest każda działalność państwa lub właściwej jednostki samorządu, o ile wymaga ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu i jest finansowana w całości lub części z budżetu państwa lub samorządu; za zadanie dla realizacji celów publicznych może być także uznane, na wniosek właściwego ministra lub wojewody, zadanie służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, realizowane w całości ze środków własnych inwestora,
- dla obszarów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- dla obszarów, dla których sporządzanie miejscowych planów jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych, ze względu na istniejące uwarunkowania, *(po upływie 2 miesięcy od dnia złożenia wniosku o wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu)*,
- dla obszaru, na którym przewiduje się budowę obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej powyżej 1000m² – w gminach o liczbie mieszkańców do 20000.

9.1. Obszary dla których obowiązek sporządzenia planu miejscowego może wynikać z przepisów szczególnych

W świetle obowiązujących przepisów na terenie gminy mogą powstać obszary dla, których sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego będzie obowiązkowe:

- art.7 ust.1 ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych; przeznaczenie gruntów na cele nierolnicze i nieleśne dokonuje się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, *(dotyczy wszelkich inwestycji, nie służących wyłącznie produkcji rolniczej i przetwórstwu rolno – spożywczemu, które wymagają ustalenia warunków zabudowy i uzyskania pozwolenia na budowę)*,
- art. 34 ust.2 ustawy z dnia 16.10.1991r. o ochronie przyrody *(Dz.U. Nr 114, poz. 492 z późn. zm.)*; dla wyznaczenia obszarów i zespołów poddawanych ochronie przez radę gminy *(dotyczy wskazanego obszaru chronionego krajobrazu w dolinie rzeki Nurzec, jeżeli wojewoda nie wprowadzi tej formy ochrony)*,
- art. 53 ust.1 ustawy Prawo geologiczne i górnicze; dla terenu górniczego sporządza się plan miejscowy *(teren górniczy wyznacza się dla każdej kopaliny na podstawie dokumentacji geologicznej)*, na terenie gminy Orla potencjalnymi terenami, które po podjęciu decyzji o eksploatacji kopalin mogą być:
 - 1 udokumentowane złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej w rejonie miejscowości Orla,
 - 2 perspektywiczne rejony występowania surowców ilastych ceramiki budowlanej w okolicach miejscowości Mikłaszce, Krywiatycze,
 - 3 perspektywiczne rejony występowania piasków ze żwirem w okolicach miejscowości Wólka Wygonowska, Malinniki *(Sady)*.

9.2. Obszary dla których sporządzenie planów miejscowych może być obowiązkowe ze względu na istniejące uwarunkowania

Konieczność opracowania planu miejscowego o odpowiednim stopniu uszczegółowienia, umożliwiającym podział geodezyjny na działki budowlane i drogi dojazdowe oraz rozmieszczenie urządzeń infrastruktury technicznej, wystąpi *(po utracie ważności obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego)* dla terenów określonych w studium, jako przeznaczone pod inwestycje budownictwa mieszkaniowego w obszarze miejscowości Orla. Jest to teren wyznaczony pod budownictwo mieszkaniowe w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego.

Rada gminy może podjąć uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla danego obszaru, z tym, że projekt planu musi być spójny z ustaleniami niniejszego studium.

10. Obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki określonej w strategii rozwoju województwa

10.1. Polityka przestrzenna państwa i samorządu województwa w obszarze gminy

Zgodnie z art. 6 ust.5 pkt 8 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, studium powinno określać obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki określonej w ustaleniach strategii rozwoju województwa, zawartych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się zadania rządowe, służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, wpisane do rejestru zadań rządowych i zadań samorządu województwa.

10.1.1. Programy zawierające zadania rządowe i wojewódzkie służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

Podstawowymi mechanizmami, w oparciu o które rząd realizuje swoje zamierzenia zawarte w koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju (*uchwalona przez Sejm RP w dniu 17 listopada 2000r. M.P. z 2001r. Nr 56*), są programy zawierające zadania rządowe oraz programy wojewódzkie.

Programy zawierające zadania rządowe są uzgadniane z organami administracji rządowej m.in. w zakresie spójności z koncepcją polityki zagospodarowania przestrzennego kraju oraz z sejmikiem województwa w zakresie spójności z planem zagospodarowania przestrzennego województwa. Warunkiem zatwierdzenia programów przez Radę Ministrów jest zapewnienie środków finansowych na realizację zobowiązań, wynikających z opracowania zmiany planu miejscowego gminy.

Uchwalenie programu wojewódzkiego jest możliwe dopiero po zapewnieniu środków finansowych na realizację tego rodzaju zobowiązań.

Wojewoda sporządza i prowadzi wojewódzki rejestr, w którym zamieszcza zadania rządowe i zadania samorządu województwa, wynikające z tych programów.

10.1.2. Zasady realizacji zadań rządowych i zadań samorządu województwa

Warunkiem realizacji zadań rządowych lub samorządu województwa jest ich wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy. Po wpisaniu zadania do wojewódzkiego rejestru, przedstawiciel rządu, którym jest wojewoda lub marszałek w przypadku samo-

rządu województwa, przystąpi do negocjacji z gminą. Przedmiotem negocjacji będzie określenie warunków wprowadzenia zadania do planu miejscowego gminy w zakresie przede wszystkim kosztów sporządzenia zmian planu miejscowego, wykupu gruntów lub odszkodowań z tytułu obniżenia wartości gruntów i ograniczeń z ich korzystania.

Jeżeli negocjacje nie doprowadzą do uzgodnienia z gminą warunków wprowadzenia zadania rządowego do planu, rozstrzygnięcie podejmie Rada Ministrów.

Jeżeli zadanie zostanie wprowadzone do planu miejscowego gminy, a strona rządowa lub samorządu województwa nie przystąpi do jego realizacji, gminie będzie przysługiwało odszkodowanie za szkody spowodowane tym odstąpieniem, o czym, w przypadku sporu rozstrzygnie sąd.

Ryzyko wprowadzenia do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zadania, nie ujętego w zatwierdzonym lub ogłoszonym programie ponosi w całości gmina, w związku z czym nie będą jej przysługiwać żadne roszczenia odszkodowawcze.

10.2. Zadania rządowe i samorządu województwa, służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

Z powodu braku opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego województwa (*w trakcie opracowania*) i braku wojewódzkiego rejestru zadań rządowych oraz zadań samorządu wojewódzkiego, określenie obszarów dla realizacji ponadlokalnych celów publicznych rządowych i samorządu wojewódzkiego oparto na informacji Zarządu Województwa Podlaskiego opracowanej na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2010.

W oparciu o tę informację można stwierdzić, że zadaniami rządowymi lub zadaniami samorządu województwa o charakterze ponadlokalnym i regionalnym będą:

- budowa linii energetycznej wysokiego napięcia 110 kV ,
- modernizacja drogi krajowej nr 66 Bielsk Podlaski – Połowce,
- modernizacja linii kolejowej Białystok – Bielsk Podlaski - Czeremcha.

10.3. Pozostałe zadania i programy wynikające z polityki określonej w strategii rozwoju województwa

W oparciu o strategię rozwoju województwa podlaskiego, w strukturze funkcjonalno – przestrzennej gminy należy uwzględnić:

2.1.10.gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Bielsk Podlaski - Hajnówka.

CZĘŚĆ III

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ORLA

BIBLIOGRAFIA

Atlas Rzeczypospolitej Polskiej. Główny Geodeta Kraju, Warszawa 1993-1997.

Bodziony B., Dziwiński R., Gniadzik P. *Zagospodarowanie przestrzenne*. PCB Sp. z o.o., Warszawa 1998.

Górniak A. *Klimat województwa podlaskiego*. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział w Białymstoku, Białystok 2000.

Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie województwa białostockiego, gminie: Orla. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa 1992.

Klasyfikacja jakości zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu środowiska. Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 1993.

Komentarz do tabeli klas gruntów. Ministerstwo Rolnictwa 1963.

Kondracki J. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.

Maciak F. *Ochrona i rekultywacja środowiska*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 1999.

Miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego wsi Orla-Koszele. WBPP w Białymstoku, Białystok 1992.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Orla. WBPP w Białymstoku, Białystok 1984.

Mocek A., Drzymala S., Maszner P. *Geneza, analiza i klasyfikacja gleb*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, Poznań 1997.

Niewiadomski Z. *Wspólnota (28)*. 1998.

Plan gospodarczego urzędu gminy Orla. Wojewódzkie Biuro geodezji i Terenów Rolnych w Białymstoku, Białystok 1985.

Program gospodarki odpadami powiatu bielskiego. Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim, Bielsk podlaski 2000.

Rocznik statystyczny województwa podlaskiego. Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2000.

Rocznik statystyczny województwa podlaskiego. Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2001.

Stan środowiska województwa podlaskiego. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Białystok 2000.

Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski. NFOŚ Biuro Porozumienia Zielone Płuca Polski, Białystok-Gdańsk-Olsztyn-Toruń-Warszawa 1999.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2010. Zarząd Województwa Podlaskiego, Białystok 2000.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego, I. Diagnoza stanu istniejącego. Zarząd Województwa Podlaskiego, Białystok 1999.

Studium rolne do planu zagospodarowania przestrzennego gminy Orla. Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Białymstoku, Rejonowy Oddział w Bielsku Podlaskim, Bielsk Podlaski 1985.

Ugla H. *Gleboznawstwo rolnicze*. PWN, Warszawa 1976.

www.orka.pl

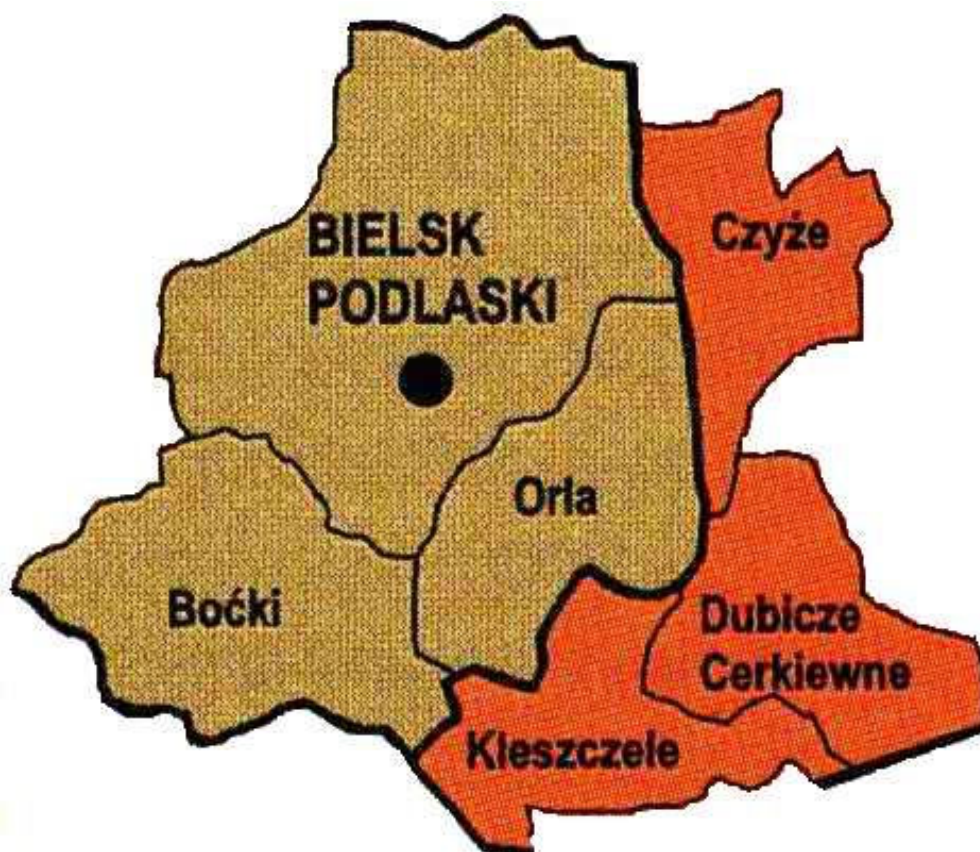
Wyniki powszechnego spisu rolnego 1996 według gmin. Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 1997.

Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo białostockie 3. Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1992.

WYKAZ RYSUNKÓW

- RYS.1 Położenie administracyjne gminy Orla.
- RYS.2 Położenie fizycznogeograficzne gminy Orla.
- RYS.3 Położenie przyrodnicze gminy Orla.
- RYS.4 Formy terenu gminy Orla.
- RYS.5 Obszary funkcjonalne województwa podlaskiego.

RYS.1 Położenie administracyjne gminy Orla

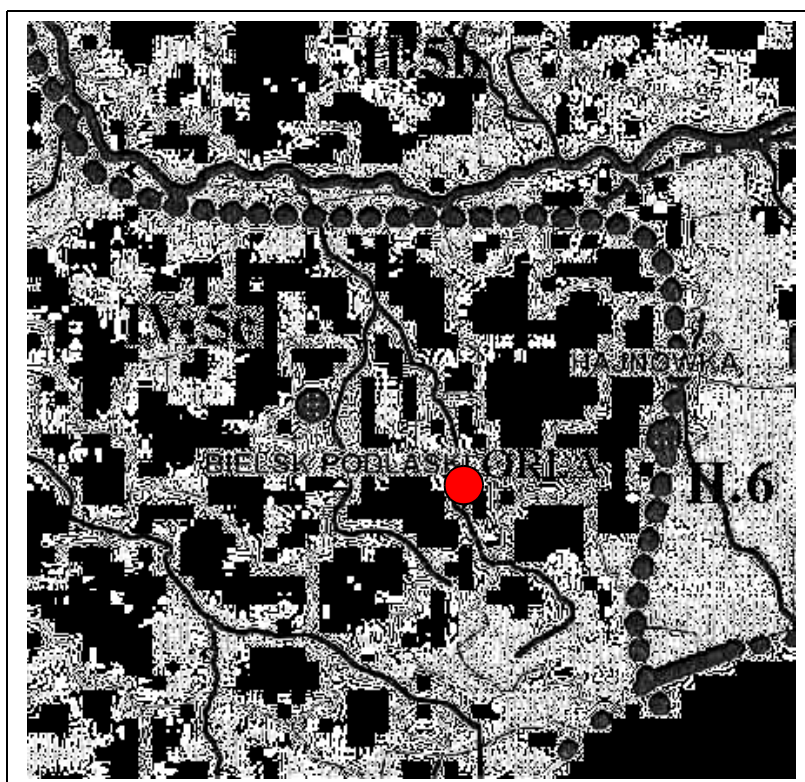

RYS.2 Położenie fizycznogeograficzne gminy Orla

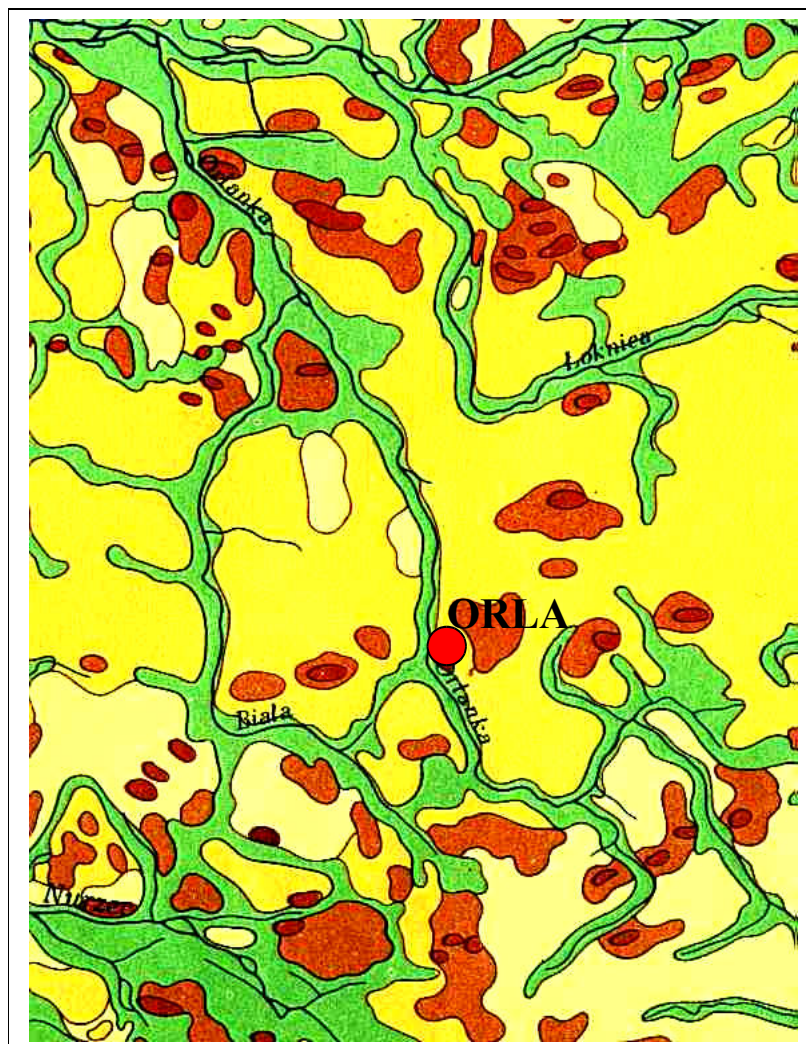
- 843.36 -Dolina Górnej Narwi
- 843.37 -Równina Bielska
- 843.38 -Wysoczyzna Drohiczyńska

RYS.3 Położenie przyrodnicze gminy Orla

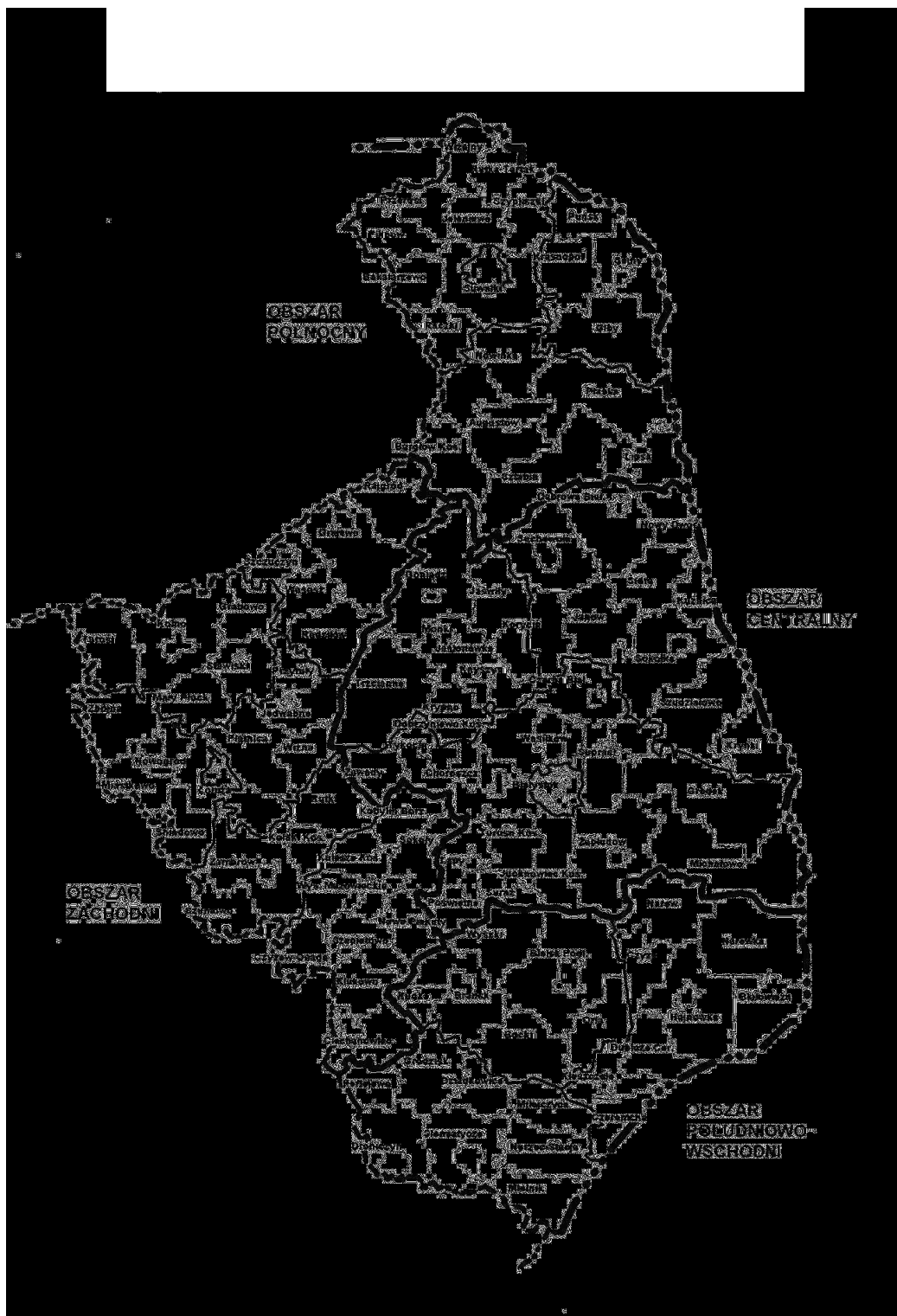
- IV.5c -Kraina Mazowiecko-Podlaska, Dzielnicza Niziny Podlaskiej i Wysoczyzny Siedleckiej, Mezoregion Wysoczyzny Bielskiej
- II.6 -Kraina Mazursko-Podlaska, Dzielnicza Puszczy Białowieskiej
- II.5b -Kraina Mazursko-Podlaska, Dzielnicza Wysoczyzny Białostockiej, Mezoregion Wzniesień Sokółsko-Białostockich

RYS.4 Formy terenu gminy Orla

- -pagórki morenowe zdeniudowane (spadki 5°-15°)
- -wysoczyzna morenowa falista (spadki 2°-5°)
- -wysoczyzna morenowa płaska (spadki poniżej 2°)
- -sandry
- -dna dolin rzecznych

RYS.5 Obszary funkcjonalne województwa podlaskiego

WYKAZ FOTOGRAFII

- FOT.1 Charakterystyczna drewniana zabudowa wsi Wólka -2002r.
- FOT.2 Charakterystyczna drewniana zabudowa wsi Mikłasze -2002r.
- FOT.3 Charakterystyczna murowana zabudowa wsi Mikłasze -2002r.
- FOT.4 Dom drewniany z 1904r. (*wpisany do rejestru zabytków - nr rej.727*) - Moskiewce 2002r.
- FOT.5 Ulica w miejscowości Orla -2002r.
- FOT.6 Park w miejscowości Orla -2002r.
- FOT.7 Linia kolejowa relacji Bielsk Podlaski-Hajnówka-Białowieża -2002r.
- FOT.8 Cerkiew drewniana z 1796r. (*wpisana do rejestru zabytków-nr rej.239*) -Orla 2002r.
- FOT.9 Bożnica murowana z 2 połowy XVIII w. (*wpisana do rejestru zabytków - nr rej.30*) - Orla 2002r.
- FOT.10 Przepust drogowy mur.-kam. z początku XX w. (*wpisany do rejestru zabytków - nr rej.542*) -droga powiatowa odcinek Orla - Reduty 2002r.
- FOT.11 Zespół cmentarza prawosławnego w Pawlinowie: kaplica grobowa Szulców murowana z 1904r. (*wpisana do rejestru zabytków -nr rej.849*), cmentarz założony w XIX w. (*wpisany do rejestru zabytków -nr rej.849*) -2002r.
- FOT.12 Zespół cerkwi prawosławnej w Szczytach Dzieciotowie: cerkiew drewn.-mur. z 1785r., dobudowa ok. 1850r. (*wpisana do rejestru zabytków -nr rej.8*), dzwonnica drewn. z 1785r. (*wpisana do rejestru zabytków -nr rej.7*) -2002r.
- FOT.13 Figura św. Jana Nepomucena mur.-kam. z 1758r. -Szczyty Dzieciotowo 2002r.
- FOT.14 Kaplica cmentarna prawosławna ze źródłem, drewniana z przełomu XIX/XX w. -Gredele 2002r.
- FOT.15 Cerkiew prawosławna, mur. pocz. XX w. -Wólka Wygonowska 2002r.
- FOT.16 Krzyż na rozstajach dróg -2002r.
- FOT.17 Rozlewiska rzeki Orłanki w okolicach wsi Reduty -2002r.
- FOT.18 Pola uprawne na żyznych glebach w okolicach miejscowości Orla -2002r.
- FOT.19 Zespół Szkół Ogólnokształcących z dodatkowym nauczaniem języka białoruskiego w Orli -2002r.
- FOT.20 Wyroby rękodzielnicze ze słomy artystów ludowych z gminy Orla
- FOT.21 Dolina rzeki Orłanki -2002r.
- FOT.22 Wolna pierzeja predysponowana do zabudowy -Orla 2002r.

Fot.1 Charakterystyczna drewniana zabudowa wsi Wólka –2002r.

Fot.2 Charakterystyczna drewniana zabudowa wsi Miklasze –2002r.

Fot.3 Charakterystyczna murowana zabudowa wsi Mikłasze –2002r.

Fot.4 Dom drewniany z 1904r. (wpisany do rejestru zabytków - nr rej.727) - Moskiewce 2002r.

Fot.5 Ulica w miejscowości Orla –2002r.

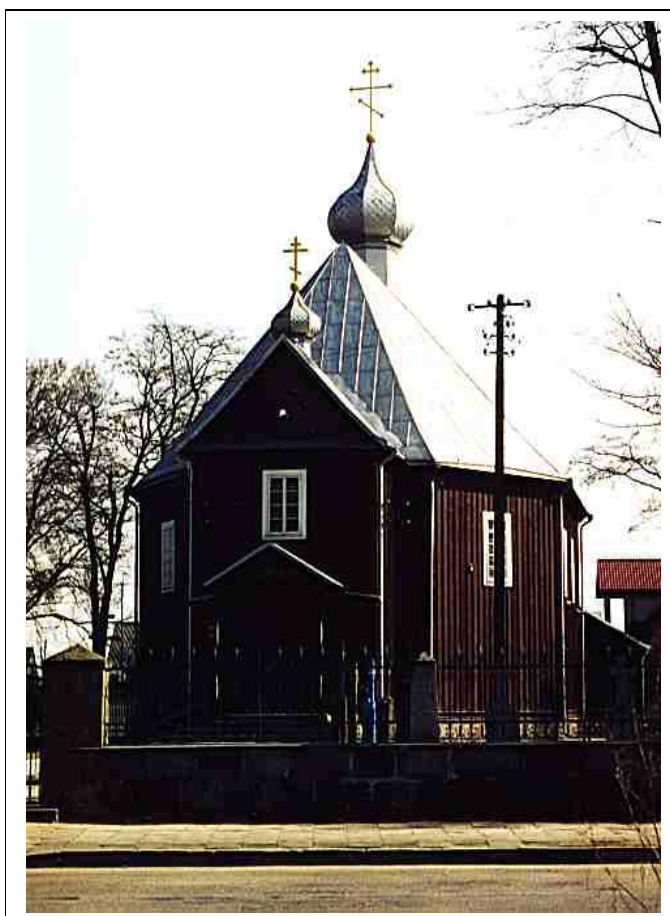
Fot.6 Park w miejscowości Orla –2002r.

Fot.7 Linia kolejowa relacji Bielsk Podlaski-Hajnówka-Białowieża –2002r.

Fot.8 Cerkiew drewniana z 1796r. (wpisana do rejestru zabytków-nr rej.239) –Orla 2002r.

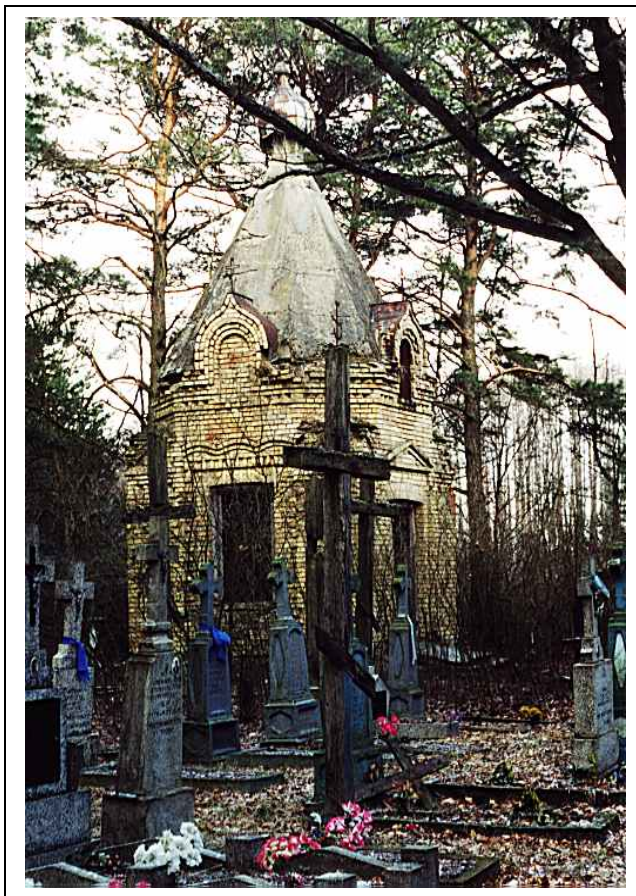
Fot.9 Bożnica murowana z 2 połowy XVIII w. (wpisana do rejestru zabytków -nr rej.30) – Orla – 2002r.

Fot.10 Przepust drogowy mur.-kam. z początku XX w. (wpisany do rejestru zabytków – nr rej.542) -droga powiatowa odcinek Orla – Reduty 2002r.

Fot.11 Zespół cmentarza prawosławnego w Pawlinowie: kaplica grobowa Szulców murowana z 1904r. (wpisana do rejestru zabytków -nr rej. 849), cmentarz założony w XIX w. (wpisany do rejestru zabytków -nr rej.849) –2002r.

Fot.12 Zespół cerkwi prawosławnej w Szczytach Dzieciolowie: cerkiew drewn.-mur. z 1785r., dobudowa ok. 1850r. (wpisana do rejestru zabytków -nr rej.8), dzwonnica drewn. z 1785r. (wpisana do rejestru zabytków -nr rej.7) –2002r.

Fot.13 Figura św. Jana Nepomucena mur.-kam. z 1758r. –Szczyty Dzieciólowo 2002r.

Fot.14 Kaplica cmentarna prawosławna ze źródłem, drewniana z przełomu XIX/XX w. –Gredele 2002r.

Fot.15 Cerkiew prawosławna, mur. pocz. XX w. –Wólka Wygonowska 2002r.

Fot.16 Krzyż na rozstajach dróg –2002r.

Fot.17 Rozlewiska rzeki Orłanki w okolicach wsi Reduty –2002r.

Fot.18 Pola uprawne na żyznych glebach w okolicach miejscowości Orła –2002r.

Fot.19 Zespół Szkół Ogólnokształcących z dodatkowym nauczaniem języka białoruskiego w Orli
-2002r.

Fot.20 Wyroby rękodzielnicze ze słomy artystów ludowych z gminy Orla

Fot.21 Dolina rzeki Orlanki –2002r.

Fot.22 Wolna pierzeja predysponowana do zabudowy –Orla 2002r.

